

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI**

**İNGİLİZ KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR PERSPEKTİFİNDEN İŞÇİ
SINIF KÜLTÜRÜNÜN DİRENME ALANI OLARAK
ALTERNATİF MEDYA
SENDİKA.ORG ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şefika YURDAKUL

KOCAELİ 2016

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI**

**İNGİLİZ KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR PERSPEKTİFİNDEN İŞÇİ
SINIF KÜLTÜRÜNÜN DİRENME ALANI OLARAK
ALTERNATİF MEDYA
SENDİKA.ORG ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şefika YURDAKUL

DANIŞMAN: Doç. Dr. Selma KOÇ AKGÜL

KOCAELİ 2016

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

İNGİLİZ KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR PERSPEKTİFİNDEN İŞÇİ SINIF
KÜLTÜRÜNÜN DİRENME ALANI OLARAK ALTERNATİF MEDYA
SENDİKA.ORG ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Şefika YURDAKUL

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Kararı ve No: ...15.06.2016/12

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Selma KOÇ AKGÜL

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Füsun ALVER

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Celalettin AKTAŞ

KOCAELİ 2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ix
ABSTRACT.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İNGİLİZ KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR PERSPEKTİFİNDEN ALT KÜLTÜR VE ALT KÜLTÜR OLARAK İŞÇİ SINIFI

1.1. İngiliz Kültürel Çalışmaları Ortaya Çıkışı ve Temel Perspektifleri.....	7
1.1.1. Birmingham Çağdaş Kültürel İncelemeler Merkezi.....	8
1.1.2. Kültüre Atfedilen Anlam.....	12
1.1.3. Kültürün Hegemonya Bağlamında Değerlendirilmesi.....	17
1.1.4. İdeoloji Ekseninde Kültür	22
1.2. Kültürel Çalışmalarda Alt Kültür ve Alt Kültür Olarak İşçi Sınıfı.....	27
1.2.1. Alt Kültür Nosyonu.....	28
1.2.2. Alt Kültür Olarak İşçi Sınıf Kimliği	33

İKİNCİ BÖLÜM

İŞÇİ SINIF KÜLTÜRÜNÜN DİRENME ALANI: ALTERNATİF MEDYA

2.1 Alternatif Medya Tanımlamalarının Kaotik Yapısı	40
2.2. Alternatif Medyanın Teknolojik Temelleri.....	46
2.3. Ana Akım Medyaya Alternatif Olarak Alternatif Medya	49
2.4. Toplumsal Hareketler ve Sınıf Mücadeleleri Ekseninde Alternatif Medya.....	52
2.4.1. Sivil Toplum ve Alternatif Medya İlişkisi.....	55
2.4.2. Sınıf Mücadelelerinde Alternatif Medyanın Rolü.....	59
2.5. Kültürün Direnme Alanı Olarak Alternatif Medya	62

2.6. İşçi Sınıf Kültürü ve Medya İlişkisi.....	66
2.6.1. İşçi Sınıfının Ortaya Çıkışı ve Türkiye’de İşçi Sınıfı.....	67
2.6.2. Türkiye’de İşçi Sınıfı	74
2.6.3. Ana Akım Medyada İşçi Sınıfı Temsili	84
2.6.4. Alternatif Medyada İşçi Sınıfı Direnme Potansiyeli	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞÇİ SINIF KÜLTÜRÜNÜN TEMSİL ALANI OLARAK ALTERNATİF MEDYA ÖRNEĞİ: SENDİKA.ORG

3.1. Sendika.org Hakkında.....	92
3.2. Araştırmanın Amacı.....	93
3.2.1. Araştırmanın Önemi.....	94
3.2.2. Araştırmanın Temel Soruları.....	95
3.2.3. Varsayımlar	96
3.2.4. Sınırlılıklar	96
3.2.5. Yöntem.....	97
3.3. Araştırma Sonucunda Elde Edilen Bulgular	98
3.3.1. Sendika.org sitesinde yer alan İşçi Haberlerinin Kantitatif (Niceliksel) Analizi	98
3.3.2. Sendika.org sitesinde yer alan İşçi Haberlerinin Kalitatif (Niteliksel) Analizi	106
3.3.3. Araştırma Bulgularının Değerlendirmesi	125
SONUÇ	129
KAYNAKÇA.....	132
ÖZGEÇMİŞ.....	139

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

İNGİLİZ KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR PERSPEKTİFİNDEN İŞÇİ
SINIF KÜLTÜRÜNÜN DİRENME ALANI OLARAK
ALTERNATİF MEDYA

SENDİKA.ORG ÖRNEĞİ

ÖZET

Kitle iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi ve özellikle de internetin hayatımıza girmesiyle birlikte medya alanında bir takım değişim ve dönüşüm süreçleri yaşanmış, haber ve habercilik olguları da bu sürecin etkisi altında yeni formlara bürünmüştür. İnternet teknolojisiyle birlikte toplumsal alanda tek sesliliğin önüne geçmeyi hedefleyen alternatif medya kanalları ortaya çıkmıştır. Alternatif medyalar, ana akım medyalarda yer bulamayan, seslerini duyuramayan ve görmezden gelinen birey veya grupların yer aldığı medya araçları olma iddiasıyla yayın yapmaktadır.

Bu tez çalışmasında özellikle kültürü toplumsal sistemin her alanında var olan ve bütün bir yaşam biçimi olarak ele alan İngiliz Kültürel Çalışmalar perspektifi temelinden işçi sınıfı kültürü ve alternatif medya ilişkisi irdelenmiştir. Bu anlamda çalışmanın kuramsal temelini kültürel çalışmalar, alt kültür kavramı, işçi sınıfı kimliği ve alternatif medya konuları oluşturmaktadır. Çalışmanın uygulama kısmında ise kendisini ana akım medyanın egemenliği karşısında alternatif medya olarak tanımlayan sendika.org sitesi üzerinden sendika ve işçi haberlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. İçerik analizi yöntemi ile elde edilen verilerin yorumlanmasıyla oluşturulan çalışmada temel olarak alternatif medyaların işçi sınıfı kültürü açısından bir direnme alanı oluşturup oluşturmadıkları sorusuna yanıt aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: İngiliz Kültürel Çalışmalar, Alt Kültür, İşçi Sınıfı Kimliği, Alternatif Medya.

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

**ALTERNATIVE MEDIA AS A SPHERE OF RESISTANCE
CLASS CULTURE FROM THE PERSPECTIVE OF BRITISH
CULTURAL STUDIES**

SENDİKA.ORG EXAMPLE

ABSTRACT

Numerous change and transformation processes have been experienced in the media sector following the rapid development in technologies incident to mass communication and in particular the internet together and news and journalism phenomenon have gained new forms under the influence of the cited process. Alternative media channels aiming to prevent uniformity have emerged in the social sphere subsequent to the internet technology. Alternative medias make broadcasting alleging to be the media tools for individuals or the groups who cannot find a place in the mainstream media and therefore who cannot make their voices heard and ignored.

In this thesis, relation of the working class culture and alternative media is discussed basing on British Cultural Studies perspective, which especially considers culture to exist in all areas of the social system and as a whole. In this regard, the theoretical basis of the work comprises cultural studies, subculture concept, working class identity and alternative media issues. In the practical part of the study evaluation of the labor unions and worker news was made through sendika.org website which defines itself as alternative media against the dominance of the mainstream media. Answer to the question if the alternative media constitutes a resistance area for the working class culture is mainly sought in the study created by interpretation of the data obtained by content analysis method.

Keywords: British Cultural Studies, Subculture, Working Class Identity, Alternative Media.

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

DBA: Devletin Baskı Aygıtları

DIY: Do It Your Self (Kendin Yap)

DİA: Devletin İdeolojik Aygıtları

DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

HAK-İŞ: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu

KESK: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu

KİA: Kitle İletişim Araçları

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

TÜRK-İŞ: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Haberin Yayınlandığı Tarih.....	98
Tablo 2: Haberin Türü.....	100
Tablo 3: Haber Metni Başlığının Özellikleri	101
Tablo 4 : Haber Metninin Kaynağı	101
Tablo 5: Haberde Fotoğraf Kullanımı.....	102
Tablo 5.1: Haber Fotoğrafının İçerik Özelliği	103
Tablo 6: Haberlere Konu Olan İşçiler	104
Tablo 7: Haberde Mağdur Olarak Gösterilen Taraf.....	105
Tablo 8: İşçilerin Sendikal Haklarını Kullanmada Örgütlenme Biçimleri	105
Tablo 8.1: İşçi Haberlerinde Sendikal Hakların Kullanılma Biçimi.....	106
Sendika.org sitesinde yer alan İşçi Haberlerinin Kalitatifsel (Niteliksel) Analizi .	106
Tablo 9: Haber İletilerinin Temeli	106
Tablo 9.1: Mevcut Hakları Kullanmaya Yönelik Haber İçerikleri	107
Tablo 9.2: Mevcut Hakları İyileştirmeye Yönelik Haber İçerikleri.....	108
Tablo 9.3: Hak Kazanımına Yönelik Haber İçerikleri	108
Tablo 10: Haber İletisinde Öne Çıkan Konular	109
Tablo 10.1. Ekonomik Haber İçerikleri	110
Tablo 10.2. Toplumsal Haber İçerikleri	110
Tablo 10.3: Siyasi Haber İçerikleri	111
Tablo 10.4: Hukuki Haber İçerikleri.....	111
Tablo 10.5: Kültürel Haber İçerikleri.....	112
Tablo 10.6: Dayanışma Haber İçerikleri	113
Tablo 10.7: Direniş/Eylem Haber İçerikleri	113
Tablo 10.8: İş Kazaları Haber İçerikleri	114
Tablo 11: Haber Aktörleri	115
Tablo 11.1: Haber Aktörü İşçiler Olan Haber İçerikleri	116
Tablo 11.2: Aktörü Sendika Yetkilisi Olan Haber İçerikleri	117
Tablo 11.3: Haber Aktörü İşveren/Patronlar Olan Haber İçerikleri	118
Tablo 11.4: Aktörü Hükümet Yetkilileri Olan Haber İçerikleri	118
Tablo 11.5: Aktörü STK Olan Haber İçerikleri	119
Tablo 11.6: Haber Aktörü İşçi Aileleri Olan Haber İçerikleri	120
Tablo 11.7: Aktörü Muhalefet Yetkilileri Olan Haber İçerikleri.....	120
Tablo 11.8: Haber Aktörü Direniş/Eylemci Olan Haber İçerikleri.....	121

Tablo 12: İşçi Haber İletilerinde Öne Çıkan Sendika	121
Tablo 12.1: Disk'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	122
Tablo 12.2: Türk-iş'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	123
Tablo 12.3: Kamu Sen'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	124
Tablo 12.4: Hak-İş'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	124
Tablo 12.5: Kesk'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	125

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sivil Toplumun Genellemeci ve Minimalist modelleri57

GİRİŞ

Bilimsel ve teknolojik açıdan köklü değişikliklerin yaşandığı çağımızda bu değişimler insan hayatının hemen hemen her alanında kendisini büyük ölçüde göstermektedir. Tüm dünyada yaşanan bu değişimlerden özellikle iletişim alanında meydana gelen yenilikler toplumsal ve bireysel hayatımızı değiştiren en büyük etken olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlunun var olma mücadelesine paralel olarak başlayan iletişim süreci, günden güne gelişmiş, geleneksel iletişim araçlarıyla başlayan bu süreç gazete televizyon, bilgisayar ağları ve son olarak da internet teknolojisinin gelişimi ile şekillenerek iletişim alanında da yeni bir süreci başlatmıştır.

Tüm dünya genelinde bir değişim ve dönüşümün temelini oluşturan iletişim teknolojileri bireylere enformasyona ulaşma ve toplumsal süreçlere dâhil olma noktasında bir takım yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Teknolojik alanda yaşanan bu değişimler sadece medya araçlarının ve iletişimin yapısını etkilemekle kalmamış toplumsal yapını farklı formlara bürünmesini ve yeni toplumsal sistemlerin oluşmasını da beraberinde getirmiştir.

Bu anlamda küreselleşme en büyük etkisini emek süreci üzerinde göstermiş ve bu süreçte üretim koşullarının sadece sermayenin boyunduruğu altında olduğu yeni toplumsal yapıları doğurmuştur. (Şen, Çetinkaya, 2013: 79).

Sermaye yapıları ve sermayenin emek üzerinde egemenliğini kurduğu yeni toplumsal sistemler içerisinde medya araçlarını da kapsayan küresel ekonomik sistemler yaratılmış ve Hall'un da belirttiği gibi bu sistemler daha çok haz üzerine kurulmuştur. Yaratılan bu toplum sisteminin küreselleşme ile ilişkisine değinen Hall'a (1998: 32) göre, küreselleşme yeni toplumsal sistemlerde kontrol ve denetim altına alınamamakta ve bunun sonucu olarak da küreselin kendisini sistem içerisinde korumak ve pekiştirmek adına farklılıkları denetim altına almak zorunda kalmaktadır. Hall'un bu yaklaşımından hareketle toplumsal alan içerisinde böylesi bir denetim mekanizması yaratmanın ve toplum sistemi üzerinde egemenlik kurmanın yolu bir takım kurum ve araçları etkin olarak kullanabilmekten geçmektedir. Medyanın da aktif olarak içerisinde yer aldığı bu mekanizmada güç ve

iktidar sahipleri, kendi sistemini yaratmak, egemenliklerini pekiştirmek ve toplumsal yapıyı -kültürel form temelinde- şekillendirmek amacıyla medya araçlarını etkisi altına alma yoluna gitmekte ve bunu da siyasal, ekonomik ve kültürel açıdan gerçekleştirmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde medyanın rolü ve etkinliği incelendiğinde egemen güçler her zaman medyadan yararlanma yoluna gitmiş ve bu süreç medya alanında yaşanan sermaye odaklı dönüşümle birlikte artarak devam etmiştir. Günümüzün ticarileşen medya ortamları göz önüne alındığında medya kuruluşlarının ekonomik temelli yapıları bu tür mecraların güç ve iktidar odaklarıyla bağlarını artırmaya hatta kimi zaman medyanın egemen ile arasındaki sınırları koruyamamasına neden olduğu görülmektedir. Medya araçlarının kendilerini egemenin yanında konumlandırması toplumsal alan içerisinde siyasal, ekonomik ve ideolojik mücadelelerin üzerinde kendisini hissettirmiş ve birer meta haline dönüşen medya metinleri egemen ideolojilerin taşıyıcısı konumuna gelmeye başlamıştır.

Adorno ve Horkheimer'in kültür endüstrisinde atfettiği gibi günümüzde de teknolojik yenilikler ve endüstri iç içe geçmiş ve medyada bu iç içe geçmeme durumunda kendisini egemenin yanında konumlandırmıştır. Ancak teknolojik gelişmeler burada bahsedilenin aksine kendi içerisinde tıpkı Williams'ın (2012) da vurguladığı gibi direnme alanları yaratmıştır. Daha çok bilgisayar ağları ve internet teknolojisinin gelişmesiyle özdeşleştirilen ve alternatif, radikal, aktivist medya gibi adlandırmalarla anılan bu yeni alanda egemenin aksine yurttaş ön plana çıkmış ve ötekilerin sesi olan, statüko karşısında durmayı hedefleyen yeni alternatif habercilik türleri ortaya çıkarak toplumsal yapıda çeşitliliğin sağlanması ve korunması noktasında da bu alternatif mecralar önemli bir rol üstlenmiştir.

İnternette birlikte bireylerin bilgi ve enformasyona ulaşma şekilleri değişmekle kalmamış bu yeni teknoloji sayesinde bireyler bizzat bilgi ve enformasyon üreticileri olmuşlardır. Medya alanında yaşanan bu gelişmeler ülkemizde özellikle holdingleşme ve tekelleşmenin etkisiyle ticari kaygılarla hareket eder hale gelen ana akım medyaların egemenliğini kırma, bireylere kendi seslerini duyurma ve hatta kendi medyalarını oluşturma noktasında çeşitli fırsatlar sunmaya başlamıştır. İletişim açısından sağladığı kolaylıklar kısa sürede bu teknolojiyi haber medyası içinde vazgeçilmez bir hale getirmiştir. Yeni medya aracı olan internetin bir

ürünü olarak ortaya çıkan alternatif medyaların ortaya çıkmasıyla haberin yapısı ve gazeteciliğin gereklilikleri de farklı formlara bürünmüştür.

Öyle ki kitle iletişim araçları teknolojik gelişmelerle birlikte kültür endüstrisinin kendilerine atfettiği rollerdeki gibi egemenin eleştirilmesine engel olmanın ötesine geçmiş egemen düşünce ve statüko karşısında kendine yeni alanlar yaratarak bu alanda bir direnme potansiyeli olabileceğinin göstergesi olmuştur. İletişim teknolojilerindeki yenilikler tüm dünya üzerinde yaşanan küreselleşme sürecini de yakından etkilemiş ve bunun sonucu olarak siyasal, ekonomik ve kültürel temelli toplumsal hareketlerin ve kimlik hareketlerinin ağlar üzerinde bir araya gelme süreci hızlanmıştır. Bu yeni toplumsal hareketler, daha çok sınıf ve kimlik temelli yapılar üzerine kurulmuş ve bu yapıların sınırları aşarak ortak küresel kültürler yaratılması ve bu kültürel değerler etrafında sınıf bilincinin oluşturulması açısından önem taşıyan hareketler olarak yaşadığımız yüzyıl içerisinde varlık göstermeye başlamıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde sınıf bilincinin oluşturulması, birey, grup ve kitlelerin sesini duyurulabilmesi noktasında ise medya araçlarına büyük bir önem atfedilmiştir.

Tarihin hemen hemen her döneminde bireylerin seslerini duyurmak için kullandıkları kitle iletişim araçları toplumsal alanda siyasal, ekonomik ve kültürel başta olmak üzere toplum sisteminin temel yapılarını derinden etkileyebilecek potansiyeli bulunan araçlar olarak düşünülmektedir. Bu noktada da toplumsal sistem içerisinde büyük bir kesimi oluşturan işçi sınıfının sesini duyurmak ve eylemliliğin süreklilik kazanabilmesi noktasında da alternatif mecraların önemli ve etkin bir konuma sahip olduğu görüşü yaygınlık kazanmaktadır.

Ancak günümüz kitle iletişim ortamları düşünüldüğünde egemen ideolojinin üretildiği alanlar olma yolunda hızla ilerleyen ve neredeyse muhalif söylem ve bakış açılarının üretilmediği/üretilemediği mecralar haline dönüşen medya araçları içerisinde işçi sınıfı hem kendi kültürünü yaşatma hem de bir sınıf bilinci etrafında toplanarak toplumsal sistemleri derinden etkileyen örgütlü mücadeleler gerçekleştirmesi mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte yeni iletişim teknolojileri teknolojinin tahakkümü açısından değerlendirilen pesimistlik yaklaşımların aksine belirli sınıf ve grupların seslerini duyurabilmeleri ve örgütlenebilmeleri adına umut vaat edici bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu

yaklaşımlara göre yeni medyanın bir ürünü olan ve alternatif mecralar olarak değerlendirilen yeni alanlar toplumsal sisteme karşı mücadelelerin önünü açmış ve bu tür mücadelelerin ulusal hatta küresel boyutlara taşınma noktasında önemli bir adımı oluşturmuştur.

Var olan sistem içerisinde egemen karşısında sermayeyi elinde bulduranın söz sahibi olduğu medya kuruluşları işçi sınıfının mücadelesinin ve işçi sınıf kültürünün genişlemesinin önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Bu noktada kendi seslerini duyurmak, mevcut haklarını kullanmak, geliştirmek ve yeni haklar elde etmek amacıyla tarihsel süreç içerisinde örgütlü mücadelelerde bulunan, kimi zaman toplumsal yapılar üzerinde etkili olan işçi sınıfı haberleri ana akım medya araçlarında çok az sayıda yer almış hatta çoğunlukla görmezden gelindiği bu alanda yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur. Medyanın bu tutumu işçi sınıfının örgütlenme ve mücadele sürecinin toplumsal alanlarda yayılmasını ve bu alanları etkilemesini engellemekle kalmamış aynı zamanda işçi sınıf bilincinin tam anlamıyla oluşmasını ve işçi sınıf kültürünün gelişmesinin de önünü kesmiştir.

Yaygın medyanın kendilerine karşı bu tutumu işçi ve sendikal hareketleri tam anlamıyla engellemese de onların sesini duyurması ve bu mücadelelerinin etkinliğini önemli ölçüde sekteye uğratmıştır. İnternetle birlikte gelişen alternatif medya araçları ise işçi sınıfının sesini duyurması ve mücadelelerini kolektif biçimde gerçekleştirebilmesi adına bir alan oluşturmuş ve ana akım medyada görmezden gelinen, yok sayılan ve seslerini duyuramayan işçi sınıfının haberleri alternatif medya araçlarında ana akım medyaya oranla geniş ölçüde yer bulmaya başlamıştır. Bununla birlikte toplumda ötekinin sesi olma noktasından hareket eden alternatif medyalar için işçi sınıfı hem bir sınıf bilinci olarak hem de örgütlenme ve eylemleri açısından her zaman yer verilen konuların başında gelmiştir.

Bu tez çalışmasında İngiliz Kültürel Çalışmalar perspektifi açısından işçi sınıf kültürü temelinde alternatif medya incelenmiştir. İşçi sınıf kimliği ve kültürü İngiliz Kültürel Çalışmalar perspektifinden ele alınmış olan çalışma, teorik ve uygulama olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiş ve üç bölümden oluşturulmuştur. Çalışmanın Birinci Bölümü'nde konunun temelini oluşturan İngiliz Kültürel Çalışmalar Ekolü incelenmiş ve işçi sınıf kültürü ile kültürel çalışmalar ilişkisi ortaya konulmuştur. İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın ortaya çıkış süreci ve temel

perspektiflerinin ele alındığı bölümde alt kültür tartışmalarına da yer verilmiş ve bu tartışmalar ekseninde işçi sınıf kimliği değerlendirilmiştir.

Çalışmanın İkinci Bölümü ise alternatif medya konusu temelinde oluşturulmuş olup alternatif medya kavramının anlamlandırılması ve teknolojik temelleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde alternatif medya internet teknolojisi ile sınırlandırılarak ele alınmıştır. İnternet ile ortaya çıkan alternatif medyaların daha çok toplumsal hareketler ile ilişkisi bakımından değerlendirildiği yaklaşımlardan hareketle alternatif medya aracı olarak internetin yeni toplumsal hareketler ve sınıf mücadeleleri ile ilişkisinin farklı bakış açılarından değerlendirilmelerine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde alternatif medyanın kültürle ilişkisi irdelenmiş olup bu noktada alternatif medyaların kültürel açıdan direnme alanı oluşturup oluşturmadığı görüşlerine de yer verilmiştir. Yine bu bölüm içerisinde çalışmanın temelini oluşturan işçi sınıfının ortaya çıkışı, genel ve özet itibariyle ele alınmış olup Türkiye’de işçi sınıfının oluşumuna dair bilgilere de yer verilmiştir. Bu bölüm içerisinde son olarak medya ile işçi sınıf kimliği arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla medyada işçi sınıfı temsiliyeti daha çok İngiliz Kültürel Çalışmalar perspektifinden ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümü olan Üçüncü Bölüm’de ise araştırmanın örneklemini oluşturan Sendika.org hakkında genel bilgiler yer almaktadır. Bu bölüm içerisinde araştırmanın yöntemi olan içerik analizi hakkında bilgi verilmiş olup araştırmanın amacı, önemi, varsayım ve sınırlılıkları da başlıklar halinde özetlenmiştir. Bu bölümde son olarak içerik analizi yöntemi ile elde edilen verilerin tablolar halinde değerlendirilmesine ve yorumlanmasına yer verilmiştir.

Tez çalışmasının sonuç kısmında ise İngiliz Kültürel Çalışmalar ekseninde alternatif medyaların işçi sınıf kültürü açısından direnme alanı oluşturup oluşturmadığı temel çıkış noktası olmuştur. Çalışmanın bu bölümünde, alternatif medyaların gerçek anlamda alternatifliği sağlama noktasında ne gibi etkileri olduğu, kendisini alternatif medya olarak tanımlayan ve internet üzerinden yayın yapan sendika.org sitesinin yer verdiği sendika ve işçi haberleri üzerinden tartışmaya açılmıştır.

Çalışmanın temel problemi işçi sınıfının küresel kapitalizm çağında yaşadığı değişim ve dönüşümleri ortaya koymak değildir. Temel amaç egemen ideolojilerin taşıyıcısı ve hegemonyanın kurucusu haline gelen medya ortamlarında teknolojik gelişmelerle birlikte ortaya çıkan ve kendilerini ana akım dışında alternatif medya olarak tanımlayan medya kuruluşlarının sınıf bilinci oluşturulması açısından üstlendikleri misyonu işçi sınıfı kültürel değerlerinin temsiliyeti eksininde incelemektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNGİLİZ KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR PERSPEKTİFİNDEN ALT KÜLTÜR VE ALT KÜLTÜR OLARAK İŞÇİ SINIFI

1.1. İngiliz Kültürel Çalışmaları Ortaya Çıkışı ve Temel Perspektifleri

Ortaya çıkışı ve temel vurgusu itibariyle bir disiplini reddeden Kültürel Çalışmalar, özellikle İngiltere ve ABD’de gündelik yaşam kültürünün eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesini temel almıştır. Kültürü toplumsal bir perspektiften ele alan bu yaklaşım içerisinde bireyin eylemleri ve toplumsallık ön plana çıkmaktadır.

Disiplinlerarası bir alan olarak literatüre giren Kültürel Çalışmalar, Stuart Hall’un yönetici olmasıyla birlikte çalışmalarını kimlik, kültür, popüler kültür, medya, feminist yaklaşımlar gibi konular üzerinde odaklandırmıştır. Okulun temel perspektifini kültür yaklaşımları oluşturmakla birlikte vurguladıkları ve üzerinde durdukları en önemli şey, kültürün belirli bir sınıf ya da zümreye ait olamayacağı ve toplumsal kesimin her alanında kültürün izlerinin olacağı yönündedir. Okul; kültür alanına getirdikleri, bakış açıları, medya konumlandırmaları ve yaklaşımları bakımından Frankfurt Okulu'nun kültür endüstrisi kavramına eleştiriler getirmekle birlikte, eleştirel teorinin getirdiği kavramsallaşmalar üzerinden bir takım değerlendirmelerde de bulunmaktadır. Farklı çalışma alanlarını bünyesinde barındıran disiplinlerarası bir alan olma niteliği taşıması, kültürel çalışmaların sosyal bilimler alanında etkin olarak yer almasının temel nedenini oluşturmaktadır.

Bu bölümde temel olarak İngiliz Kültürel Çalışmaları ele alınacak olup, alanın kültüre atfettiği anlam ile kültürün hegemonya ve ideoloji ile ilişkisi kapsamında değerlendirmelerine yer verilecektir. Ayrıca İngiliz Kültürel Çalışmalar

çerçevesinden alt kültürlerin ve alt kültür olarak işçi sınıfının incelenmesi de bu bölümün kapsadığı konular arasında yer almaktadır.

1.1.1. Birmingham Çağdaş Kültürel İncelemeler Merkezi

Kapitalist sistemlerin geliştiği ve bu çerçevede üretim odaklı toplumsal yapıların ön plana çıktığı alanlarda kültür yaygın olarak işlenen konuların başında gelmektedir. Bu anlamda sosyolojiden antropolojiye, edebiyattan sosyal psikolojiye varıncaya kadar farklı alanların konusu dâhilinde olan kültür ile ilgili çalışmalar, özellikle 20. yüzyılın egemen düşünceleri etrafında şekillenmiş ve daha çok kitle kültürü ve elit kültür tartışmaları üzerine odaklanmıştır.

Genel yapısı itibariyle disiplinlerarası bir bütünlüğe sahip çalışma alanı olan kültürel çalışmaların temeli, 1964 yılında Richard Hoggart tarafından Birmingham Okulu bünyesinde kurulan *Çağdaş Kültürel Araştırmalar Merkezi*'nde atılmıştır. Merkez'in ilk çalışmaları daha çok edebiyat eserlerinin incelenmesi üzerinden yapılmıştır. Bu süreçte seçkin bir yaklaşım içerisinde hareket eden Kültürel Çalışmalar, ilk olarak kültürü elit kültür, üst sınıf kültürü ekseninde ele almışlardır. Kültürün bu şekilde anlamlandırılması yaklaşımının aksine Hoggart ve Raymond Williams'ın çalışmaları, kültürel incelemelerin elitist, üst kültür öğelerini bir kenara bırakarak orta sınıf ve genellikle işçi sınıfı kültürü ekseninde temellenmesini beraberinde getirmiştir.

Ortaya çıkışı itibariyle sadece İngiltere'de etkili olmadığı bilinen Kültürel Çalışmalar, dünyanın birçok farklı bölgesinde akademik bir araştırma alanı olarak varlık göstermiş ve bu alanda yapılan çalışmalar çok kısa bir süre içerisinde farklı coğrafi bölgeler üzerinde yayılmaya başlamıştır. Kültür temelli araştırma alanlarının merkezi haline gelen kurum, 2002 yılında finansal kaynakların yetersizliği gerekçesiyle kapatılmıştır. Ancak bir ekol olarak alana katkı sağlayan İngiliz Kültürel Çalışmaları, farklı araştırmacıların günümüzde halen etkisi altında olduğu ve atıfta bulunduğu bir çalışma alanı olarak varlık göstermektedir (Türkoğlu, 2004: 184).

Kültürel Çalışmaların temel kaygısı; kültür ve toplumu temel alarak kültürel çözümlenmeleri toplumsal yapı perspektifiyle bağlantılı olarak açıklamaktır. Bu yönüyle Kültürel Çalışmalar, sadece ekonomik temelli Katı Marksist anlayışı bir kenara bırakarak kendisini yeni sol ve Batı Marksizm içerisinde konumlandırmıştır.

Marksizmin temelinde alt yapının üst yapıyı belirleyeceği anlayışı yer almakta ve bu anlayış özellikle ekonomik temelli bakış açısından ele alınmaktadır. Ancak Marksizmin sadece ekonomik indirgemeci bir yaklaşımla değerlendirilmesini eleştiren Berger, böylesi bir bakış açısının toplumsal yapıyı açıklamada yetersiz kalacağını belirtmektedir. Berger'e (2012: 52) göre, Marksizm'in temelinde de yer aldığı gibi toplumsal anlamda bilinç üretimi söz konusu olabilmektedir ancak üretilen bu bilincin bireylerin kendi kişisel deneyimleri ve algıları noktasında şekillendiğini de unutulmamalıdır.

Böylesi bir durumun ikilem olduğu üzerinde duran Hardt, İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın Marksizm ile ilişkisini irdelemekte ve Marksizm'in İngiliz Toplumu'nun, toplumsal ve ekonomik koşullarda değişiklik yaratma yönünden yetenekli olduğu varsayımını yaptığına işaret etmektedir. Hardt (1994: 39), İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın "Bu varsayım üzerinde işleyen bir siyasal söylem tarafından yaratılan ve ayakta tutulan bir ikilemden doğduğu" iddiasında bulunmaktadır.

Kültürel Çalışmalar geleneğinin oluşmasında ve gelişmesinde Richard Hoggart'ın etkisi oldukça önemlidir Kültürel Çalışmalar içerisinde işçi sınıfı gündelik yaşam pratikleri üzerinde çalışmalarıyla ön plana çıkan Hoggart, tıpkı Williams gibi seçkin kültür anlayışını reddeder ve işçi sınıfı kültürünün incelenmesi gerektiği vurgusunu yapar.

Yüksek kültür değerlendirilmesinin aksine popüler kültür anlayışını benimseyen Hoggart'ın çalışmalarının temeli işçi sınıfı yaşam biçimi oluşturmaktadır. Smith'e (2005: 210) göre, onun Kültürel Çalışmalar geleneğine en büyük katkısı da işçi sınıfı kültürünün akademik alana taşınması noktasında olmuştur. Hoggart, işçi sınıfı kültürünün oluşmasında etkili olan unsurların incelenmesinde kitle iletişim araçlarına önemli bir rol atfetmektedir.

Kitle kültürünün toplumsal farklılıkları yok saydığı anlayışını reddeden Kültürel Çalışmalar'da özellikle Hoggart'ın popüler kültür kavramsallaştırması

önemli bir yer tutmaktadır. Popüler kültür değerlendirmesinde kitlesel yayıncılık üzerinde duran Hoggart, kitle yayınlarının işçi sınıfı kültüründeki etkisi ve bu etkinin nasıl oluştuğunu sorunsallaştırır (Arık, 2006: 128). Hoggart'ın çalışmasında kitlesel yayınlar tehlikeli olduğu düşüncesi yer almakta ve kitlesel yayınların kültür üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Buna göre kültürel anlamda bir takım tutumların oluşturulan popüler kültür ürünleriyle değiştirildiği üzerinde duran Hoggart, bunun özellikle toplumsal alanda sınıf bilincinin gelişmesinin önünde bir engel oluşturduğuna dikkat çeker.(Smith, 2005: 210).

Kültürel Çalışmalar genel yapısı gereği tam anlamıyla bir kuramsal çerçeve oluşturmaktan ziyade farklı kuramsal perspektiflerin etkisiyle gelişen bir alan olma özelliği taşımaktadır. İdeoloji, hegemonya gibi kavramsallaşmaların etkisi altında gelişen Kültürel Çalışmalar ortaya çıktığı dönemde özellikle yapısalcı çalışmalardan çok fazla etkilenmiştir. Öyle ki bu etki her iki alanın araştırma konularındaki benzerliklerde de kendisini göstermiştir. Yapısalcı çalışmalar gibi kültürel çalışmalar da daha çok dil-anlamlandırma, temsil ve temsil süreci gibi konulara odaklanmışlardır. Ancak daha sonraki dönemlerde Kültürel Çalışmaların konuları daha çok post-modernizm, post yapısalcılık ve alt kültür alanlarına kaymıştır.

Kitle iletişim alanında kültürün toplumsal süreçlerle olan ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi üzerine odaklanan kültürel çalışmalar geleneği, bu toplumsal ilişkiler ile anlamlar arasındaki bağlantılar üzerinde durmaktadır. Disiplinlerarası bir alan olma özelliği taşıyan kültürel çalışmalar geleneğinde, kültürün toplumsal süreçler içerisinde anlamlar ve simgelerle üretimi söz konusu olmakla birlikte toplumsal ilişkilerin bu anlamlar ve simgesel üretim arasındaki bağ ile yakından ilişkili olduğu noktasından hareket edilmektedir. Kitle iletişim alanında etki araştırmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan kültürel çalışmalar, daha çok metinsel çözümlenmeler ekseninde gelişmektedir.

Tudor'a (2005: 406) göre, yüksek kültür anlayışının popüler kültür ürünlerini yok saymaya yönelik yaklaşımının karşısında kültürel çalışmalar popüler kültür ürünlerinin eleştirel çalışma içerisinde konumlandırılmasını sağlamaktadır. Bu anlamda kültürel çalışmalar, popüler kültürün daha geniş perspektiften ele alınması ve alandaki karmaşıklığın giderilmesi noktasında yapısalcılık ve göstergebilim çalışmalarından yararlanmışlardır.

Kültürel çalışmalar içerisinde kültür, daha çok belirli anlamların ve kimliklerin inşa edildiği ve yeniden üretildiği toplumsal pratik olarak değerlendirilmekle birlikte tahakküm ekseninde geliştirilen bu ilişkilerin medya metinleri üzerinden çözümlenmesini de kapsamaktadır. Dursun'a (2013: 59) göre, metinsel çözümlenmeler ekseninde temellenen bu anlayış noktasında göstergebilimsel çalışmalar ve yapısalcı çalışmalar kültürel çalışmaları güçlendirmekte ve bu alandaki metinsel incelemelerin temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

İçerisinde ideoloji, dil ve edebiyat alanlarını barındıran Kültürel Çalışmalar, özellikle yapısalcılık alanının anlamlandırma, simge ve sembol kavramlarından yararlanmakta ve bu alan kültürel çalışmaların kuramsal ve yöntembilimsel çatısını oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu anlamda özellikle 1970'li yıllardan itibaren Kültürel Çalışmalar Merkezi çatısı altında daha çok metin çözümleme yöntemlerine ağırlık verilmiş ve dilbilim, yapısalcılık ve post yapısalcılık ekseninde çalışmalar ortaya konulmuştur (Güngör, 2013: 305).

Bu noktada özellikle Stuart Hall'un izleyicinin medya metinleri karşısında metnin ve izleyicinin yapısını anlamaya yönelik olarak geliştirdiği *Endocing (Kodlama)* ve *Decoding (Kodaçımı)* çalışması kültürel çalışmalar geleneği içerisinde izleyicilerin metinle olan ilişkisini anlamlandırma açısından önem taşımaktadır.

Kodlama ve Kodaçımı makalesinde Hall, söylemin kodlarla işlenmesine, gösterge araçlarının biçimindeki anlam ve iletiler üzerine odaklanmakta ve bir ürün olarak değerlendirdiği medya metinlerinin bu söylemsel biçim ekseninde şekillendirildiğini belirtmektedir. Söylemin ürünün toplumsal alandaki dolaşımı noktasında toplumsal pratiğe çevrilerek yeniden biçimlendirilmesi üzerinde duran Hall (2003: 310), tarihsel bir olayın söylemin göstergesi haline gelmesi durumunda dil ekseninde anlam bulduğunu ve söylemin işitsel ve görsel yönlerini kullanarak gösterilebildiğini belirtir.

Hall'un kodlama ve kodaçımı üzerinden açıkladığı bu anlamsal sistem içerisinde medya üreticilerinin metinleri ekonomik, siyasal, ideolojik gibi farklı nedenler çerçevesinde biçimlendirdikleri vurgusu yer almaktadır. Hall'un biçimlendirmesi temelde mesajın anlamlandırılması üzerine dayandığını belirten Smith, medya metinlerinin oluşturulması ve çözümlenmesinde de yapısalcılık

alanında kullanılan mesajların, dilin ve görsel betimlemelerin önemli süreçler olarak yer aldığını vurgulamaktadır. Smith'e (2005: 215-216) göre, buradaki temel amaç medya metinleri tarafından izleyiciye verilen mesajlar karşısında izleyici/okuyucu kitlelerinin direnme potansiyellerini belirlemektir.

1.1.2. Kültüre Atfedilen Anlam

Tarihsel süreç içerisinde kültür kavramının tek ve net bir tanımı bulunmamakla birlikte kültür, kapsadığı geniş alan ve yüklenilen anlam itibariyle farklı araştırma alanlarının konusu olmakta ve disiplinlerarası bir nitelik taşımaktadır. Her ne kadar bu özelliği kültür tanımlamalarının çeşitlenmesini beraberinde getirmiş olsa da bu tanımlamalarda kavramın öne çıkan özelliği içerisinde onun bireysellikten ziyade toplumsal bir sistemi kapsamı gösterilmektedir. İlk ortaya çıkış süreci açısından da tartışmaların yer aldığı kavram üzerindeki araştırmalar günümüzde halen devam etmektedir.

Kültürün 18. yüzyılın sonuna kadar bir sürecin adı olduğunu belirten Williams'a göre, kültür kavramı, kendi içerisinde çelişkileri barındırmakla birlikte ilk ortaya çıktığı dönemlerde ekonomi ve toplum kavramlarının etkisiyle açıklanmaktadır. Williams, kültürün anlam bulma sürecinde bu kavramların anlaşılması gerektiğinin altını çizmekte ve bu yüzyılda kültürü etkileyen bir diğer kavramsallaştırmanın birbirlerinin yerine kullanılan uygarlık kavramı olduğunu belirtmektedir. Sonraki süreçlerde uygarlığın yapay bir düzeni yansıtması gibi birtakım anlamlandırmalar neticesinde iki kavram arasındaki anlam farklılaşmasına değinen Williams'a göre böylesi bir farklılaşma, kültür kavramının anlam bulma süreci üzerinde etkili olmuş ve bununla birlikte kültür, aile, sanat, din gibi toplumsal formlarla bağlantılı bir biçimde açıklanmaya başlamıştır. Kültürün anlam bulma sürecinde birçok farklı aşamadan geçtiğine değinen Williams, bu süreçlerde kültür kavramının kimi kullanımlarında (iç süreç olarak) özelleştirildiğine kimi kullanımlarda ise bütün bir yaşam biçimini kapsayan genel bir kavram olarak kullanıldığına dikkat çekmekte ve kültürün karmaşık bir kavram olarak karşımıza çıktığına değinmektedir (Williams, 1990: 17-20).

Kültürün tanımlanması açısından doğa ile ilişkilendirilen yaklaşımları eleştiren Türkoğlu'na (2004: 195-196) göre, kültürün ötekileştirmeler üzerinden tanımlanması indirgemeci bir anlamı beraberinde getirmektedir. Ona göre, kültürün bütün bu süreçlerin dışında insanlığın temelinde ve gündelik yaşam pratiği ekseninde tanımlanması 20. yüzyıla dayanmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde kelime anlamı olarak bir evrim geçiren kültür kavramını tanımlamaya çalışan araştırmacılar, daha çok onun belirli yönlerini ön plana çıkararak kültürü bir süreç olarak tanımlama yoluna gitmişlerdir. Yapılan tanımlamalarda genel olarak kültürün, toplumsal bir zemin üzerinde ortaya çıktığı, gerçekleştiği, süreklilik arz ettiği, geliştirildiği ve toplumsal yapıları bütünleştirdiği üzerinde durulmaktadır.

Kültür konusu üzerinde çalışan araştırmacılardan Williams, 'Anahtar Sözcükler' adlı eserinde kavramı tarihsel süreç içerisindeki yerine ve toplumsal bağına atıfta bulunarak tanımlamıştır. Kültürü ilk kullanıldığı dönemlerde bir sürecin adı olarak nitelendiren Williams'a (2012: 108) göre, sadece tek bir kültürden söz etmek doğru bir yaklaşım değildir. Ona göre, kültürü ele alırken farklı toplumların kendilerine ait kültürlerini veya aynı toplumsal yapı içerisinde farklı toplumsal ve ekonomik grupların kendilerine ait kültür biçimlerini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Kültür kavramının kökenlerini Marx ile ilişkilendirerek açıklayan Hall, Marx'ın insanın doğa ile veya diğer insanlarla ilişkisi üzerinden açıkladığı yeniden üretim sürecine atıfta bulunmaktadır. Hall'a (1994: 170-171) göre, bireylerin kendi yaşamlarını devam ettirebilmek için doğayı kullanmaları, kendi maddi varoluş koşullarını oluşturabilmek adına birbirleriyle işbirliği yapmalarını beraberinde getirerek toplumsal ilişkilerin ortaya çıkmasını sağlamakta ve maddi varoluş ekseninde bireyler arasında gelişen bu örgütlenme aracılığıyla idealist olmayan bir kültür tanımının temelini oluşturmaktadır.

19. yüzyıldan itibaren yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanan kültür kavramı, toplumsal yapı ile ilişkilendirilmekte ve geliştirilen tanımlamalarda da kavramın toplumsallığına vurgu yapılmaktadır. Farklı çalışma alanlarının farklı perspektifleri üzerinden değerlendirilen kültür için tek ve net bir tanım yapmak

mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte her disiplin, kültür kavramını kendi çalışma metodolojisi içerisinde tanımlamış ve kavramın temel noktalarını, bağlı oldukları disiplin içerisinde sınırlandırmıştır. İletişim çalışmalarının da temel konusu olan kültür kavramı, bu alanda da farklı araştırmacıların üzerinde durduğu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüldüğü üzere kültür kavramı üzerine birçok farklı araştırmacı tanımlar yapmakta ve kavramın tarihsel süreçte farklı yönlerini vurgulamaktadırlar. Bu çalışmada temel olarak kültürün medya ile ilişkilendirilmesi söz konusu olduğundan, iletişim araştırmaları açısından kültür yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Buna göre çalışmanın temelinde, iletişim alanında kültürü bir toplumsal bağ/süreç ve toplumun temel ögesi olarak gören Birmingham Okulu çatısı altında kurulan İngiliz Kültürel Çalışmaları yer almaktadır. Bu noktada kültürün tarihsel süreçlerle ilintili olarak açıklanacağı üzerinde duran ve kültürü seçkin anlaşılanın ekseninden kurtararak, toplumsal yapının bütün aşamalarında ele alan İngiliz Kültürel Çalışmaları ve kültüre ilişkin yaklaşımlarının incelenmesi gerekmektedir.

İletişim araştırmaları içerisinde kültüre kitle kültürü olarak değerlendiren bakış açısının dışına çıkan Kültürel Çalışmalar, kitle kültürü anlayışı yerine popüler kültürü benimsemişlerdir. Frankfurt Okulu'nun bu bakış açısının bireyi atomize ettiği üzerinde duran Kültürel Çalışmalar, böylesi bir bakış açısının toplumsal grup ve sınıfların varlığını görmezden geldiği eleştirisini yapmaktadırlar. Kültürel Çalışmalar, her toplumun bir genel kültürel yapısı olduğunu kabul etmekle birlikte toplumsal yapı içerisinde kimlik ve sınıf farklılıklarına dikkat çeker. Buna göre de her toplumda farklı kültürel değerler ve yaşam tarzları bulunmakta ve bunlar sınıf ve etnik kimlikler ekseninde şekillenmektedir (Arık, 2006: 130).

Kültürel Çalışmaların kültür ile ilgili yaklaşımlarının temeli Williams'ın yaptığı kavramsallaştırmalara dayanmakta ve bu anlamda Williams, ekonomik, siyasal ve toplumsal ekseninde kültürün anlam bulma sürecini irdelemektedir. Williams, kültürü bütünlüklü bir açıdan ele almakta ve kültürün tarihinin değişen toplumsal koşullarla birlikte oluştuğu üzerinde durmaktadır. Williams'ın kültüre ilişkin yaklaşımının daha sonraki yıllarda sosyolojik eksene odaklanmakla birlikte onun kültür anlayışının temelinde kültürün yeniden üretilmesi ve dağıtılmasında,

kültürün bilinç üzerindeki etkisini ve kültürün biçiminin oluşmasında toplumsal kurumların rolünün irdelenmesi yer almaktadır (Smith, 2005: 211).

Williams'ın Kültürel Çalışmalar geleneğine katkısı kültürün elitist bakış açısından kurtularak gündelik yaşama indirgenmesi noktasında olmuştur. Katı Marksist anlayışın ekonomi temelli kültür yaklaşımına karşı bir yaklaşım geliştiren Williams, egemen kültürün sadece seçkinler tarafından oluşturulduğu anlayışını reddeder. Ona göre kültür toplumsal yapının her yerinde ve sıradandır (Arık, 2006: 116).

Williams'ın kültüre ilişkin yaklaşımının odak noktasında his yapısı kavramsallaştırması yer almaktadır. His yapısında ise bireysellik ve kişisellikten ziyade toplumun paylaştığı deneyimler ön plana çıkmaktadır. His yapısının temelinde tarihin her hangi bir noktasında yaşanan belirli bir gelişme anının bireyler tarafından nasıl algılandığı düşüncesinden hareket edilmektedir. Buna göre his yapısı yaşam biçimi içerisinde kazanılmakta ve toplumsal ve tarihsel süreçleri de içerisinde barındırması bakımından kültürel unsurların oluşturulmasında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Smith, 2005: 211).

Bu anlamda özellikle teknolojik belirlenimcilikte yer alan kültürün teknoloji ve kitle iletişim araçları tarafından belirlendiği düşüncesi de Williams'ın karşı durduğu bir diğer düşünce sistemidir. Onun teknoloji ve medyaya bakış açısında kültürel değerlerin medya kanallarında yer aldığı görüşü bulunmaktadır. Ancak bu noktada teknolojik belirleyiciliğin tek etkili mekanizma olmadığı vurgusunu yapan Williams, teknolojik gelişmelerin toplumsal anlamda gelişmenin parçası olduğunu kabul etmek gerektiğini savunur. Ayrıca ona göre medyayı değerlendirirken de toplum dışı bir otorite olarak görmekten ziyade kültürün bir parçası olarak bütünlüklü bakış açısıyla ele almak gerekmektedir (Arık, 2006: 122-125).

Jenks'e (2005: 16) göre kültürel çalışmalar içerisinde kültür, birleştirici bir unsur olarak düşünülmekten ziyade bir direniş alanı olarak ele alınmaktadır. Kültürün bünyesi içerisinde bir çatışmayı barındırdığını belirten Jenks, bu yönüyle Kültürel Çalışmalarda kültürün toplumsal yapıyı meşrulaştırmanın ötesinde bir anlam yüklediğini vurgular. Kültürel incelemelerin mutlak değerleri reddettiği görüşünde olan Jenks, Kültürel Çalışmaların hiçbir disiplini kendisine kaynak olarak

görmediğini ve kavram olarak kültürü toplumsal yapının üretim, dağıtım, tüketim, alımlama ve temsil gibi bütün düzeylerinde anlamlandırdığını belirtmektedir. .

Kültürel çalışmalar içerisinde kültürel pratikler yaşamsal bir ürün olarak vurgulanmakta, bu açıdan özellikle Althusser'in Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA) ve Gramsci'nin hegemonya kavramları alan üzerinde etkili olmaktadır. Kültürün ekonomik indirgemeci bir biçimde ele alınmasına karşı çıkan kültürel yaklaşımlar (Hardt, 1994: 36), bu yönüyle iletişim araştırmaları içerisinde klasik Marksist anlayışın dışında ve bu anlayış çerçevesinde gelişen düşünce biçimlerine karşı konumlanmaktadır.

Kültürel Çalışmalar, kültür ve ideolojilerin üretiminde kitle iletişiminin rolü üzerine odaklanmakta ve daha çok medyanın ideolojinin yeniden üretiminde etkin olduğunu vurgulamaktadır. Kültürel Çalışmalara göre medya, eleştirel düşüncenin gelişimini engelleyen, gerçeklik algısını yeniden inşa eden ve yanlış bilinç imgesi yaratarak kapitalist sistemin varlığını meşrulaştıran bir sistem yaratmaktadır. Kültürel Çalışmalar içerisinde farklı birçok araştırma yapılsa da Graeme Turner (1996) bu araştırmaların temelini şu 3 başlık ekseninde sınıflandırmaktadır:

- Kitle iletişim araçlarının metinsel açıdan analizi ve bu metinlerin ideoloji, hegemonya ve yeniden üretmeyle ilişkileri.
- Günlük yaşam pratiklerinin özellikle de alt kültürlerin etnografik açıdan incelenmesi.
- Siyasal ideolojiler ve bunların kültürel değerlerin oluşmasında ortaya çıkarılmasında kamusal alanda yarattıkları etki (Turner'den aktaran Smith, 2005: 213).

Kültürel Çalışmalar, temeline aldığı kültürel ilişkileri ise medya metinleri üzerinden çözümlenmektedir. Medya metinlerinin neyi nasıl temsil ettiği yönündeki kaygılardan yola çıkan Kültürel Çalışmalarda kültür; sınıf mücadelesinin, toplumsal eşitsizliklerin, tahakkümün, direnişin ve ideolojinin yeniden üretildiği bir alan olarak yer almaktadır (Yaylagül, 2010: 126).

Kültürel Çalışmalar geleneğinin medya alanına katkısı medya metinleri üzerinden olmuştur. Toplumsal sistem içerisinde yer alan kurumların dahi birer metin olarak görüldüğü bu gelenek içerisinde medya metinlerinin çözümlenmesi ve yapısı irdelenmiş ve medya metinlerinin toplumsal alanda tahakkümün kurulması ve sürdürülmesindeki rolü irdelenmiştir (Arık, 2006: 129)

Kültürel Çalışmaların medya ile ilişkisinde Grossberg'e (2008: 137) göre, kültürel çalışmalar bireyleri konumlandırırken kendisinden önceki araştırmaların bireyi kapitalizm tarafından tam anlamıyla manipüle olmuş ve medya metinleri karşısında 'kültürel eblehler' yönündeki konumlandırmalarını reddetmektedir. Kültürel çalışmalar içerisinde bireylere aktif izleyici yönünden bakılmakta ve bireylere etkin bir rol atfedilmektedir. Ancak bu noktada kültürel çalışmaların, temelinde kültürün toplumsal yapı ile ilişkisini konu edindiğinin ve diğer iletişim çalışmalarından farklı bir alan olma gayreti içerisine girmek gibi bir çaba sarf etmediğinin de altını çizmek gerekmektedir.

1.1.3. Kültürün Hegemonya Bağlamında Değerlendirilmesi

İlk dönemlerde Althusser'in yapısalcı Marksist ideoloji anlayışıyla hareket eden Kültürel Çalışmalar daha sonraki dönemlerde ise Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramı etkisinde kalmış ve çalışmalarında Gramsci'nin kavramsallaştırmalarına yer vermiştir. Buna göre her iki açıdan da kültürel incelemeler içerisinde kültür kavramı bir ayrı-özerk alan olarak değerlendirilmekte ve özellikle popüler kültür aracılığıyla egemen bilincin biçimlenmesini sağlamaktadır (Yaylagül, 2010: 127).

Gramsci, hegemonya kavramı ile en basit anlamda toplumsal yapı üzerindeki elit bir azınlığın varlığına atıfta bulunarak bu elit azınlığın tüm toplum üzerinde nasıl egemenlik kurduğunu ve çoğunluk içerisinde kendisi için nasıl bir hegemonik alan yarattığını sorunsallaştırmaktadır. Gramsci'nin hegemonya kavramı güç ve rıza üzerinden anlam bulmakla birlikte sadece bu kavramlar üzerinden çözülemeyecek ölçüde farklı değerleri içerisinde barındırmaktadır. Temel olarak ideolojiyi içinde

barındıran hegemonya aynı zamanda; siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik değerler sisteminden oluşan bir kavramdır. Hegemonya kavramı daha çok sosyal ve kültürel değerlerin de kapsandığı bir alan olarak algılandığında anlam bulabilmektedir.

Kültürel Çalışmalar içerisinde Williams'ın kültüre atfettiği anlamın temelinde Gramsci'nin hegemonya kavramsallaştırması yer almaktadır. Hegemonyanın sürekli yeniden kurulması noktasından hareket eden Williams toplumsal alanda hegemonyanın sadece egemenler tarafından empoze edilen değerlerden oluşmadığına dikkat çeker ve bu noktada karşıt hegemonik alanların varlığına atıfta bulunur. Kültürün de durağan olmayan toplumsal yapı içerisinde bir mücadele alanı olduğu noktasından hareket eder. (Arık, 2006: 121-122).

Berger'e (2012: 72) göre, hegemonyadaki temel amaç sömürülen birey ve sınıfların toplumsal sistem içerisinde yaratılan tahakkümle birlikte bu durumlarının olağan, evrensel ve değiştirilemez olduğuna inandırılabilceğini ortaya koymaktır. Buradan hareketle Berger, Gramsci'nin bu kavramsallaştırmasının temelinde bireylerin içerisinde buldukları durumları kabul etmeleri ve değiştirilemez olarak görmelerindeki temel etkenin, toplumsal sistem içerisinde üstyapı tarafından oluşturulan ve şekillendirilen kültürel kuramların yer aldığı bir sisteme atıfta bulunmaktadır.

Gramsci'nin hegemonya kavramı değerlendirilirken üzerinde durulması gereken bir diğer kavram ise rıza üretimidir. Rıza üretiminde, egemen konumda olanların kendi düşünce ve söylemlerini benimsetmek amacıyla hareket etmesi ve toplumsal alanda egemenin toplumsal bir uzlaşısı alanında meşrulaştırılması söz konusu olmaktadır. Rızanın üretimi noktasında ise medya başlı başına bir araç olarak yer almaktadır.

Rıza üretiminin egemenin meşruluğunu sağlamaya yönelik kullanılan bir araç olduğu noktasından hareket eden Hall, rızanın üretimini egemenin çıkarları ile çoğunluğun çıkarlarının aynı alanda buluşturulması olarak ifade eder. Hall'a (1994: 99) göre, bu uyum sağlandığı takdirde azınlığın çıkarı ile çoğunluğun iradesi eşdeğer kılınabilmektedir. Bu noktada ise bir temsil aracı olarak medya, rıza üretim sürecinin bir güç alanı olarak değerlendirilmektedir.

Rızanın üretimine dayalı bir sistemin yaratılmasını temel alan hegemonya kavramında kültürel değerler ve geleneksel yapılar önemli bir unsuru oluşturmakta ve Jenks'e göre, yaratılan bu sistem içerisinde oluşturulan bu değerler statükodan bağımsız gibi görünmektedir. Ancak gerçek anlamda bu geleneksel yapıların ve kültürel değerlerin otoritenin meşrulaştırılmasında etkili olduğu üzerinde duran Jenks, bu meşrulaştırılan sisteme toplumun rıza göstermesi noktasında hegemonya kavramının devreye girdiğini belirtmekte ve hegemonyayı bireylerin tahakküm karşısında geliştirdikleri rızanın üretimi olarak konumlandırılmaktadır (Jenks, 2005: 153).

Hegemonya temelde örtük ilişkiler sistemi içerisinde anlam bulmakta ve toplumsal sistem üzerindeki etkisiyle açıklanmaktadır. Gramsci'ye göre, hegemonyayı çözenin toplumsal devrimci bilinci harekete geçirmenin temel koşulu olduğu belirtilmektedir. Bu noktada Smith (2005: 63), toplumsal sistem ve hegemonya ilişkisinde Gramsci'nin organik aydınlarına atıf yapmaktadır. Ona göre toplumsal anlamda hegemonyanın etkisini azaltmak ve var olan toplumsal sistemin tahakkümden kurtulmasını sağlamanın ilk yolu aydınların dönüştürülmesinden geçmektedir. Smith, bunu sağlamanın yolunun ise bağımlı sınıflar başta olmak üzere toplumsal yapıdaki sınıflar arasındaki ittifakın artırılması olarak açıklamaktadır.

Bu düşünceye göre, güç ilişkileri ekseninde gelişen ve toplumsal bilincin oluşturulmasında önemli bir rol oynayan hegemonya, bu yapı üzerinde bir çeşit tahakküm kurmakta ve bu tahakkümden kurtulmanın yolu sınıfsal sistemlerin bağlarının güçlenmesine dayanmaktadır.

Jenks, Gramsci'nin organik aydınlarına atıfta bulunarak yaptığı değerlendirmesinde organik aydınların egemen değerlerin üretilmesi ve etkili olması noktasında devreye girdiğini belirtir. Buna göre, egemen düşüncelerin toplumsal alana yayılması ve pekiştirilmesinde entelektüel bir faaliyet alanı bulunmakta ve bu alanda geleneksel ve organik entelektüeller sistemin birer parçası olarak yer almaktadır. Bu entelektüel kesimden Gramsci'nin organik olarak atfettiği aydınlar, yeni toplumsal düzenin oluşturulmasında ve pekiştirilmesinde -kültürel değer biçimleri de buna dâhil olmak üzere- egemen sistemle bir bütünlük içinde bulunmakta ve statükonun pekiştirilmesinde egemenin yanında yer almaktadırlar (Jenks, 2005: 154).

Kültürel çalışmaların hegemonya kavramı ile ilişkisinde kavramın alana sağladığı katkılara vurgu yapan Hall (2008: 91), bu katkıları: “*Hegemonya kavramı kişinin yalnızca yerinden edilmiş bütünlük ve blok nosyonlarını kullanarak sınıf ilişkileri sorununu düşünebildiği yöntemler gibi fevkalade katkılar*” şeklinde açıklamaktadır.

Gramsci'nin toplumsal yapı temelinde egemenin denetimi altında olan bir alan ile ilişkilendirerek açıkladığı hegemonya kavramı, (Güngör, 2013: 258) bu açıdan kültürel çalışmalar ile kesişmekte ve hegemonyanın içerisinde mücadelenin - özellikle de ideolojik mücadelenin- yer aldığı bir alan olarak değerlendirilmesi, kültürel çalışmalar içerisinde kültürün de bir mücadele olarak ele alınması yönünden birbirine benzemektedir.

Kavramı kültürel süreçlerle ilişkili olarak değerlendiren Hall'a (1994: 96-97) göre, hegemonya kavramında tahakkümün yaratılmasında ideolojik zorlamalardan ziyade kültürel süreçler etkin olmaktadır.

Ona göre hegemonya; toplumda ekonomik alanlarda etkili olan elit bir sınıfın kendilerine ait hayat tarzları ve kültür biçimlerini azınlık bir sınıf üzerinde etkili kılan ve bu biçimleri toplumsal yapının genişletilmesini sağlayacak yönde biçimlendirebilecek bir şekilde toplum üzerinde üstünlük kuran ve bunu geliştiren bir süreci kuşatmaktadır. Ayrıca Hall, hegemonyanın başarılmasındaki temel noktanın sınıflar ve grupların rızalarının kazanılmasıyla bağlantılı olduğunu belirtmektedir.

Gramsci'nin kültürün içeriğinden çok onun rolü ve işleyişi üzerinde düşündüğünü belirten Smith'e (2005: 64) göre ise onun hegemonya değerlendirmesi egemen ideoloji görüşüne alternatif oluşturmakla birlikte, özellikle kültürün somut yapılara ilişkin değerlendirmelerini de sağlaması bakımından önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

Gramsci'nin hegemonya kavramı temelinde egemen güç ilişkilerinin yer aldığını belirten Jenks'e (2005: 153) göre, toplum içerisinde egemen otoriter yapı tahakküm ve rıza üretimi üzerinden ortaya çıkmaktadır. Buna göre hegemonya kavramının da yaratılan bu sistemde bireylerin algıları üzerindeki etkisine vurgu yapan Jenks, hegemonyanın kültür ile ilişkisinde üstyapı ve altyapı kavramlarının varlığına atıfta bulunur. Ona göre, toplumsal sistem içerisinde üst yapının unsurları

kültürel değerleri belirlemekte ve bunun sonucu olarak kültürün de içerisinde ideolojik bir hegemonya alanı oluşturulmaktadır.

Bu anlamda Hall da hegemonyanın toplumsal ideolojinin yaratılmasındaki etkisi üzerinde durmuştur. Hall (1994: 191), hegemonya kavramını Gramsci'den yola çıkarak toplumsal yapının bütününde uygulanan bir toplumsal otoritenin varlığı noktasında oluştuğu yönünden ele almaktadır. Buna göre güç ve rızanın bir birleşimine dayanan hegemonya, egemen yapıya tabi olan toplumsal alanların üst yapıların rızasını kazanmasıyla ve bu yapıların içerilmesiyle oluşmakta ve tam da bu noktada hegemonya ideoloji ile bir bütünlük içerisinde çalışmaktadır.

Hegemonyayı ideoloji ötesine geçen bir kavram olarak değerlendiren ve bu süreçte kültürün hegemonya ile ilişkisini ortaya koyan Williams kavramı şu şekilde değerlendirmektedir:

Hegemonya güç ve etkinin dağıtımında bütün toplumsal süreci ilişkilendirme noktasındaki ısrarıyla kültürü aşmaktadır. Belirleyici olan şey sadece fikir ve inançların bilinç sitemi değil, özgün ve egemen anlam ve değerler tarafından pratik olarak düzenlenmiş olarak bütün yaşanmış süreçtir (Williams'dan aktaran Berger, 2012: 72).

Genel olarak Kültürel Çalışmaların içerisinde kültürel mücadelenin ideolojik alana taşınması noktasında hegemonya kavramından etkilenilmiş ve bu noktada Gramsci'nin hegemonya ile ilgili yaklaşımına kültürel çalışmalar geleneği içerisinde sıkça yer verilmiştir.

Toplumsal sistem içerisinde egemenin hâkimiyeti altında olan hegemonya alanında bu etkinliği azaltmanın ve egemene karşı mücadele oluşturabilmenin koşulu Gramsci'ye göre, toplumsal sistemde bağımlı olan sınıfların bir araya gelmelerine ve özgün bir kültürel yapı geliştirmelerine bağlı olmaktadır. Bu kültürel yapının ideolojik mücadelenin etkinliğini sağlamada önemli bir noktayı oluşturduğu üzerinde duran Gramsci'nin hegemonya kavramının anlamlı hale gelmesinde de bu kültürel ve ideolojik mücadele unsuru yer almaktadır (Güngör, 2013: 259).

1.1.4. Kùltürün İdeoloji ile İlişkisi

Kùltürel çalışmalar, temeline aldığı kùltürel ilişkileri ise medya metinleri üzerinden çözümlenmekte ve bu çözümlenmeyi yaparken medya metinlerinin ideolojik boyutu ile ilişkilendirmektedir. Medya metinlerini birer ideolojik mücadele alanı olarak düşünenler bu metinlerde neyin nasıl temsil edildiği yönünden hareket etmekte ve medya metinlerini ideolojinin taşıyıcısı olarak görmektedir.

Temeline medya metinlerini odaklandıran kùltürel çalışmalar, iletişim alanındaki diğer araştırmalar gibi tek bir eleştirel kuramı kullanmaktan ziyade birden farklı kavramsallaşmadan ve kuramsal yaklaşımdan etkilenmiş ve çalışmalarına bu perspektifleri de dâhil etmiştir. Öyle ki medya metinlerinin kùltür ile olan ilişkisini değerlendiren kùltürel çalışmalar içerisinde metinsel incelemeler yapılırken, sembol, değer ve ideolojik çözümlenmeler önemli bir yer kaplamaktadır (Kellner, 2008: 157). Kùltürel çalışmalar içerisinde kùltür iktidar ve direniş ile ilişkili olarak açıklanmakta (Smith, 2005: 208), ve ideoloji Kùltürel Çalışmalar geleneğinin üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir.

İletişim alanının yapısı gereği kendisini geliştirme noktasında ideoloji ile ilgilenmemesinin mümkün olmadığı üzerinde duran Hall'a göre, ideolojik olan sistemler toplumsal yapı içerisinde daima kendisine özgü siyasi, kùltürel ve ekonomik alanlar bulabilmektedir. Bu sistemleri anlamlandırma ve temsil etme bakımından iletişim alanlarının, bu yapıların başat paradigma ile nasıl ve ne şekilde bir ilişki içerisinde olduğunu ve bu ilişkinin iktidarın işleyişi ile olan bağlantısını anlamlandırmak noktasında ideolojiyi dışarda bırakan bir değerlendirme yapması mümkün görünmemektedir (Hall, 1997: 91).

Metinlerin çözümlenmesine dayanan Kùltürel Çalışmalar, bu çözümlenmeyi daha çok güç ve egemenlik üzerinden gerçekleştirmesi ideoloji kavramının Kùltürel Çalışmalar içerisinde ele alınması ve incelenmesi gerektiren bir kavram olması sonucunu doğurmuştur. Bu noktada özellikle medya metinlerinin incelenmesinde ideoloji kavramı devreye girmiştir. Kùltürel Çalışmalar içerisinde yapılan çözümlenmelerin doğrusal bir sürecin dışına çıkabilmesi adına ideoloji nosyonu tek bir açıdan ele alınmamıştır. Kùltürel Çalışmalar içerisinde ideoloji, toplumsal

cinsiyeti, sınıfı veya kimliği kavrayacak şekilde genişletilmiş bir perspektif üzerinden değerlendirilmiştir. Kellner'a (2008: 158) göre, özellikle medyanın yarattığı kültürel biçimlerin tüm yönleriyle değerlendirilebilmesi için bu kavramların kültür açısından değerlendirilmeleri ve sonuç olarak geniş bir perspektiften görülerek var olan metinsel dizgiyle nasıl bir uyum içerisinde olduklarının ve işlediklerinin ortaya konulması açısından da önem taşımaktadır.

Kültürel Çalışmalar geleneğinin medyaya bakış açısı ideoloji ile yakından ilişkilidir. Öyle ki ideolojinin toplumsal yapı içerisinde gerçeğin doğasını değiştirdiği noktadan hareket edilmekte ve bu anlamda medya metinlerinin ideolojik olduğu düşüncesi temel oluşturmaktadır. Medyanın ideolojikliği çerçevesinde bir takım olayları doğallaştırmakta ve bu durum metinlerin ideolojik olarak oluşturulmasının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Medyanın bu tutumu sonucunda özellikle toplumsal alanda yaşanan çatışmalar yanlış bir biçimde yansıtılmakta ve bunun sonucu olarak da çatışmaların temelinde yer alan unsurların sorgulanması engellenmektedir. (Smith, 2005: 214).

Güngör'e (2013: 307) göre, kültürel çalışmalar içerisinde ideoloji ekseninde Althusser'in etkisi 1970'li yıllarda başlamış dil ve ideoloji çözümlemeleri özellikle yapısalcı gelenek içerisinde Althusser'in çalışmalarına dayanarak yapılmıştır.

Althusser ise ideolojiyi bireyin var olduğu dünya üzerinde gördükleri şeyleri kontrol eden bir yapı olarak tanımlamakta ve bu noktada bireylerin yaşadıkları dünyayı ve kendilerini algılama şekillerinin ideolojinin yarattığı düşsel anlamlar doğrultusunda şekillendiğini vurgulamaktadır (Althusser'den aktaran Erdoğan ve Alemdar, 1990: 177). Althusser'e (2010: 80) göre, *"İdeoloji katıksız yanılmasamadır, katıksız düştür, yani hiçliktir. Tüm gerçekliği kendi dışındadır"*.

İdeolojiyi gerçekliğin bir yanılması olarak ele alan Althusser, bu noktada ideolojilerin oluşturulması, pekiştirilmesi ve yeniden üretilmesinde bir takım araçların rolüne atıfta bulunarak bu yönde bir çözümleme yapar.

İdeolojiyi daha çok yapı olarak değerlendiren Althusser'in ideoloji yaklaşımının temelinde bireylerin bilinçaltına yönelik olduğu düşüncesi yatmakta ve Gramsci'nin hegemonya kavramının etkisi görülmektedir. Althusser'in gerçek dünyanın dışında temsil ile ilişkilendirdiği ideoloji değerlendirmesinde ideoloji,

modern toplumlarda bireylerin yanılısama içerisinde olmalarını sağlamakta ve bu yanılısama içerisinde toplumsal sistemi sorgulamadan hallerinden hoşnut ve uyumlu bir biçimde güç ilişkilerinin hegemonik işleyişinin sağlanmasına hizmet etmektedir (Güngör, 2013: 262-263).

Toplum ve medya ilişkilerini kültürel bağlamlar içerisinde açıklamaya çalışan Kültürel Çalışmalar, bu noktada hegemonya kavramının iktidar ve yapı arasındaki ilişkiye yaptığı atıflardan yararlanmaktadır. Buna göre, egemen sınıfların varlığının sürdürme ve pekiştirme amacıyla kullandığı araçlara gönderme yapan hegemonya kavramı, kültürel perspektif açısından bir süreç olarak ele alınmaktadır. Hegemonya ideoloji ile ilişkili olarak değerlendirilmekte ve toplumsal yapıda sınıflar üzerinde yönetenlerin tahakküm kurması açısından irdelenmektedir. Egemen, yönetilen sınıfı tahakküm altına almak amacıyla bir takım araçlarla ideoloji üretmekte ve bireylerin de bu ideolojiye kendi rızalarıyla katılmalarını sağlayan ortak unsurları yaratma noktasında hegemonya işlevini medya kurumları aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu noktada kültürel değerler statükonun çıkarlarına hizmet edecek şekilde yapılandırılmakta ve yeniden üretilerek yorumlanmaktadır (Shoemaker ve Reese, 1997: 116).

Medya araçlarının ideolojik oluşu onun toplum ve bireyler üzerinde ve onların algıladıkları dünya üzerinde bir bilinç oluşturmanın aracı olduğunu göstermektedir. İdeolojinin kültürel biçimlerle ilişkisi ise bireyin bu başat paradigma içerisinde kendisini egemene karşı konumlandırabildiği ve var olan anlam karşısında mücadele içerisine girdiği bir alan olmasından kaynaklanmaktadır. Hall'a (1997: 92) göre, kültürel boyutlar bireylerin toplumsal sistem içerisinde yaşadıkları dünya algılarını ve kavrayışlarını biçimlendirerek bireyleri özne olarak inşa etme etkisine sahip olması bakımından önem arz etmektedir.

Bireylerin bu gerçeklik algısını inşa etme noktasında ise Althusser'in devletin ideolojik-baskıcı aygıtları kavramsallaştırması, kültürel çalışmalar geleneğinin etkilendiği konuların başında gelmekte ve egemenin kendi ideolojisini yayma ve pekiştirme noktasında bu araçlardan yararlandığı düşüncesi kabul görmektedir. Gramsci'nin hegemonya kavramının da etkisiyle Louis Althusser, 'baskıcı' ve 'ideolojik devlet aygıtları' kavramsallaştırmasıyla bir ideoloji kurma biçiminde özellikle kültür ve kültürel değerler üzerinde otoritenin nasıl ve ne yönde bir bilinç

oluşturduğunu sorunsallaştırmaktadır. Althusser'in bu yaklaşımını ideoloji ve kültür ile ilişkisi noktasında değerlendiren Jenks'e (2005: 155) göre, bu kavramsallaştırmada devletin zor kullanmaktan ziyade uzlaşma alanı yaratma çabası yer almaktadır.

Sistemin meşrulaştırılmasında ve toplumsal ilişkilerin yeniden üretiminin sağlanmasında egemen yapı bu amaçlarına ulaşmak adına toplumsal formasyon içerisinde bir takım mekanizmalardan yararlanmaktadır. Bu mekanizmaların egemen ideolojilerin yeniden üretilmesinde ve kültürel yaşam içerisinde bu egemen ideolojilerin empoze edilmesinde etkin bir rol oynadığı bilinmektedir.

İdeolojilerin devlet mekanizması aracılığıyla nasıl ve ne şekilde yeniden üretildiği üzerinde duran Althusser, bu işlevin yerine getirilmesinde egemenin kullandığı araçları *Devletin Baskı Aygıtları (DBA)* ve *Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA)* olarak ikiye ayırmaktadır. İdeolojilerle ilgili kuramların toplumsal olayların yanı sıra üretim biçimleri ve sınıf mücadelelerinin de tarihine dayandığını belirten Althusser (2010: 79), devletin ideolojik aygıtları (DİA) olarak tanımladığı toplumsal sistemin örgütlenmesine ve yapısının pekiştirilmesine yönelik yanlısamlar oluşturan (Smith, 2005: 80), araçlarla bu ideolojilerin nasıl ve ne şekilde anlam kazandığı üzerinde durmaktadır. Ona göre, medyanın da içerisinde bulunduğu bu tür devletin ideolojik aygıtları ideoloji çerçevesinde işlediği takdirde içerisinde barındırdığı bütün çelişki ve çeşitliliklere rağmen, egemen ideolojilerin altında bir birliğe sahip olmaktadır. Devlet mekanizmasının zorlayıcı etkisinin kullanıldığı (polis, askeri vb.) baskı aygıtlarını elinde bulunduran egemen statüko, ideolojik aygıtlar üzerinde de etkili olmakta ve bu araçlar üzerinden kendi ideolojilerini sunmaktadırlar (Althusser, 2010: 171).

İdeoloji ekseninde Althusser'in üzerinde durduğu temel nokta öznenin ideoloji aracılığıyla kurulması olmuştur. İdeolojik yeniden üretimin toplumsal sistem içerisinde insan zihninin ürünü olduğu düşüncesinden hareket eden Althusser, ideoloji çözümlemesinde Gramsci'nin etkisinde kalarak üst yapıya odaklanmakta ve toplumsal sistem içerisinde üst yapı öğelerinin asıl belirleyiciler olduğu üzerinde durmaktadır (Güngör, 2013: 262).

Smith'e göre, üstyapının kapitalizmin varlığının gerekli koşullarını oluşturmada kapitalizmin yeniden üretimini sağladığı noktasından hareket eden Althusser, var olan yapılar içerisinde devlet mekanizmasının bir baskı mekanizması olduğunu ve bu mekanizmanın egemen sınıfın tahakkümünü artırmaya ve sermaye birikimini kolaylaştırmaya yönelik ekonomik faaliyetler sağlanmasında kilit bir rol üstlendiğini vurgulamaktadır. Althusser'in bu yaklaşımında ideolojinin rolü ise sistem içerisinde bütün bu yapıların korunması ve pekiştirilmesi adına kapitalizme meşruiyet sağlamak ve bireylere ideolojik olarak belirli roller ve kimlikler sunarak kapitalist sistemin yeniden üretiminin zeminini oluşturmaktır (Smith, 2005: 79).

İdeoloji toplum sistemi içerisinde egemen tarafından yaratılan toplumsal düzeni korumak amacıyla özellikle sınıf egemenliğine ait olan bir çeşit maskeleye işlevi görmektedir. Bu sayede toplumsal yapıda birey derinlemesine anlam sistemi üretmekte ve içerisinde bulunduğu yapıyı sanki doğalmışçasına kabullenmektedir. Bu yapı içerisinde birey, toplumsal kurumların bir çeşit baskı aracı olduğunu algılayamamaktadır. Bu sayede ideoloji, toplumsal olguların içini boşaltarak bu olguları kendi gerçeği olarak sunar ve sistemi meşrulaştırır (Erdoğan ve Alemdar, 1990: 184).

Kültürel çalışmaların ideoloji ile ilişkisini anlamın üretimi üzerinden açıklayan Hall, bunun kültürün bir parçası olduğu vurgusu yapar. Hall'a (1997: 94) göre, yapının iktidar aracılığıyla üretilen anlam karşısında güçsüz bir şekilde konumlandırılması bir kenara bırakılarak, toplumsal alanda egemenin yarattığı ideolojiye ve tahakküme karşı bir takım temsil alanları, kültürel çevreler, sistemler ve kodlar olabileceği düşüncesinden hareket etmek gerekmektedir.

Kültürel Çalışmaların ideoloji ile ilişkisi noktasında materyalizm ve kültürel idealizm arasında kaldığına dikkat çeken Smith'e (2005: 214) göre, kültürel çalışmalarda kültür toplumsal ve ekonomik temellerle tam anlamıyla bağımsız olmayan özerk bir alan olarak değerlendirilmektedir.

1.2. Kültürel Çalışmalarda Alt Kültür ve Alt Kültür Olarak İşçi Sınıfı

İletişim araştırmaları tarihi açısından bu alana damga vuran eleştirel yaklaşımlar, geliştirdikleri perspektifler sayesinde literatürde oldukça geniş bir yer kaplamaktadırlar. Bununla birlikte eleştirel paradigmaların temelinde Marksist bir anlayış yatmakta ve yapılan çalışmalar Marksizmin farklı temellendirmeleri üzerinden geliştirilmektedir. Kültürü irdeleyen bu perspektifler içerisinde Frankfurt Okulu, kültürü kitle kültürü üzerinden ele almakta ve geliştirilen kültür endüstrisi kavramı ile kitle kültüründen endüstri kültürüne geçiş üzerinde durmaktadır. Tüketim toplumunda üretim sistemleri içerisinde yaratılan endüstrilerin toplumsal yapının her alanını kapladığı vurgusunu yapan Frankfurt Okulu düşünürleri, kültürün de bu üretim-tüketim ilişkisinde diğer toplumsal formlar gibi metalaştığını belirtmektedirler. Bu çalışmalar içerisinde kültür, genel anlamda ekonomi temelinde değerlendirilmekte ve kültür endüstrilerinin Marx'ın atfettiği gibi üretim-tüketim ilişkileri içerisinde ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte kültürün ekonomik temelli çözümlenmesi karşısında duran kültürel çalışmalar ise kültüre bir mücadele ve direnme alanı olarak yaklaşmaktadır.

Frankfurt Okulu kültür endüstrisi kavramının temelinde yatan bireylerin üretim araçlarına bağılılığı ve bunun sonucu olarak pasifleştirilmesi olgusu, kültürel çalışmalar içerisinde farklı bir paradigmadan ele alınmaktadır. Öyle ki Jay'in (2014: 343) deyimiyile kültür endüstrisi kavramsallaştırmasında, gelişen teknolojik araçlar kültürü olumsuz ve negatif yönde etkilemekte ve bir endüstri haline dönüştürerek otoritenin etkisini hızla arttırarak muhalif alanların önünü kapatmaktadır. Frankfurt Okulu'nun kültür karşısında takındığı bu karamsar tavrının aksine kültürel çalışmalar içerisinde kültür bir muhalif bir direnme potansiyeli olan alan olarak konumlandırılmıştır. Kültürel Çalışmaların işçi sınıfına atfettiği rol üzerinden yapılan değerlendirmelerde aktif olarak konumlandırılan bireylerin, toplumsal sistem içerisinde belirli değişim ve dönüşümlerin öncüleri olabilecekleri görüşü yer almaktadır. Kültürel Çalışmalar içerisinde kültür, toplumsal sistemin bütünlüklü yapısı içerisinde ele alınması gereken ve daha çok işçi sınıfı kültürü başta olmak üzere alt kültürler üzerinden çözümleme yapılan bir alan olarak görülmektedir.

İngiliz Kültürel Çalışmaları, kültürü günlük yaşam pratikleri üzerinden değerlendirmekle birlikte çeşitli grupların yaşam biçimleri ve toplumsal düzene karşı oluşan toplumsal eylemleri yorumlama eğilimindedir. Bu anlamda özellikle gençlik alt kültürleri üzerine yapılan incelemeler, okulun toplumsal alanda marjinalleştirilen grupların direniş/eylem faaliyetlerine yönelmesini ve direniş kültürü olarak alt kültür gruplarının faaliyetlerinin incelenmesini de beraberinde getirmiştir.

Bu anlamda özellikle alt kültür ve sınıf kültürüne ilişkin çalışmaların sayısı artmış ve alt kültür grupları arasında görülen işçi sınıfı kültürü bu çalışmalara dâhil edilmiştir. Tez çalışmasının bu bölümünde alt kültür olarak işçi sınıfı kimliğinin değerlendirilebilmesi bakımından ilk olarak alt kültür kavramının açıklanması ve alt kültüre farklı bakış açılarının verilmesi, ilerleyen bölümlerde detaylı bir biçimde ele alınacak olan işçi sınıfı kimliğinin tam anlamıyla kavranabilmesi açısından gerekli görülmektedir.

1.2.1. Alt Kültür Nosyonu

Yapısı gereği oldukça geniş bir alanı kapsayan kültür kavramı toplum sistemi içerisinde anlam bulma sürecinde birtakım yeni alanları ortaya çıkarmıştır. Toplumun genel kültür sisteminin dışında kalan, üst kültürün içerisinde ayrılan ancak ne bağlı bulunduğu toplumsal sistemden ne de üst kültür öğelerinden tam anlamıyla bağımsız olmayan belirli gruplara ait değerlerden oluşan ve kendine özgü yapıları içerisinde barındıran kültür olarak değerlendirilen alt kültür kavramı da bu alanlardan birisidir.

Alt kültür kavramının kökenleri ve tanımlamaları konusunda bir uzlaşma alanı yaratılamamasının temelinde kültürün çelişkili doğası yatmaktadır. Kültür kavramının literatürde net ve kesin bir tanımının olmaması ve birtakım toplumsal dinamikleri bünyesinde barındırması sonucu her disiplinin kavrama kendi perspektifi üzerinden bir açıklama getirmesi, alt kültür kavramının yapısını da etkilemiş ve alt kültür de tıpkı kültür kavramı gibi kökenleri net bir şekilde belirlenemeyen ve

kavramı açıklamaya çalışan araştırmacıların bir takım sınırlamalarla karşı karşıya kaldığı bir alan olarak değerlendirilmektedir.

Kültür kavramının yüzyıllar boyunca kullanılmasına ancak bu kavram üzerinde net ve kesin bir tanım olmamasına dikkat çeken Hebdige, bilimsel bir terim olarak kültürün hem bir gelişim süreci (yapay bir gelişim) hem de bir ürün (bu yapay organizmaların ürettiği bir ürün) olduğu üzerinde durur. Hebdige'ye göre alt kültür kavramının taşıdığı anlam gereği gizemli bir yapısı bulunmaktadır. Ona göre alt kültürler kültüre çağışım yapmakta ve daha çok benzerlikler ve zıtlıklar üzerine odaklanmaktadır (Hebdige, 1979: 4-6).

Alt kültür kavramını daha çok gençlik alt kültürleri ve tarz üzerinden açıklayan Gordon alt kültürü; *“Ulusal kültür içerisinde; sınıf, etnik köken, bölge ve kırsal bölge veya kent sakinliği, dini inanç gibi öğelere ayrılabilen toplumsal koşulların birleşiminde oluşan, ama bir araya geldiklerinde o kültürdeki bireyler üzerinde bütüncül bir etkisi olan işlevsel bir bütün oluşturan bir alt bölüm”* olarak tanımlamaktadır (Gordon'dan aktaran Jenks, 2004: 22).

Alt kültür kavramının daha çok alt sınıfların kültürü olarak algılanmasının alanda yarattığı yanlış anlamlandırmaya atıfta bulunan Güngör, alt kültür kavramının toplumda egemen kültür içerisinde -kimi zaman farklılık arayışı sonucu- oluşan ancak temelinde direnişin ve sisteme başkaldırının yer aldığını vurgulamaktadır. Buna göre, alt kültürlerde temel amaç meydan okumak olmakla birlikte belirli dönemsel koşullar altında doğmaktadır (Güngör, 2013: 300-301).

Alt kültürler, egemen kültür içerisinde oluşmakla birlikte egemen kültürün bir alt versiyonundan meydana gelmemekte, aslında egemen kültür içerisinde kendi kültürel unsurlarını oluşturan ve egemen kültürel unsurların etkisini kısmen de olsa bünyesinde barındıran kültürler olarak görülmektedirler. Ayrıca tarihsel süreçte toplumsal sistemler içerisinde tek bir alt kültür bulunmamakta, toplumsal yapının çeşitliliğine bağlı olarak farklı alt kültür grupları varlık göstermektedir.

Alt kültür kavramının belirsiz doğasına atıfta bulunan Jenks, kavrama ilişkin yapılan tanımlamaların sınırlamalara maruz kaldığı üzerinde durmaktadır. Jenks'e (2005: 19) göre, alt kültürleri bilinçli bir eylem olarak ele alan veya kültürün tanımlanamaz doğasına atıfta bulunarak yapılan tanımlamalar alt kültürleri tam

anlamıyla açıklamada yetersiz kalmaktadır. Alt kültürün kültür ve toplum araştırmaları merkezinde yer aldığı üzerinde duran Jenks alt kültürlerin hem toplum hem de kültürün gelişmesine katkı sağladığını belirtmektedir. Ayrıca Jenks'e göre kavramın toplumsal sistemin dönüşümün anlamlandırma noktasında da katkısı bulunmaktadır (Jenks, 2005: 22-25).

Alt kültürün tanımlanması açısından birçok farklı yaklaşım görülmekle birlikte yapılan tanımlamalarda başat kültürün içerisinde doğduğu ancak kendine özgü yönleriyle başat kültürden ayrılan bir kavram olduğu yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Belirli bir grubun ya da sınıfın kültürünü temsil etmek amacıyla kullanılan kavramla ilgili yapılan tanımlamaların ortak bir paydada buldukları nokta ise alt kültürleri var olan egemen sistemin karışışında konumlandırmak olmuştur. Bütün yaklaşımlar içerisinde alt kültür belirli bir toplumsal sistem içerisinde farklı toplumsal değerler etrafında şekillenen bireyler ve bu bireylerin oluşturduğu kültürel sistemler açısından değerlendirilmektedir.

Toplumsal sistemin alt kültürlerin oluşturduğu bütüncül bir kültür anlayışıyla var olduğu yönündeki tanımlamalarda, alt kültürün egemen sistemin değerleriyle üretilen ve pekiştirilen kültür karşısında bireylerin veya grupların kendi değerlerini sürdürebilmeleri açısından bir mücadele alanı oluşturduğu vurgusu yapılmaktadır.

Teorik anlam olarak belirli bir grup içerisinde yer alan tüm bireyleri aynı temelde ele alan alt kültür kavramı, içerisine aldığı gruplara muhalif bir anlam yüklemektedir (Çerezcioglu, 2013: 70). Sınıf temeli üzerine kurulan toplumsal yapıların bir parçası olarak alt kültürler, egemen kültürler üzerinden değerlendirilen ve egemen kültür karşısında farklı anlam ve değer biçimlerini barındıran bir alan olarak ele alınmaktadır.

Alt kültürler, toplumsal ilişkiler çerçevesinde ve toplumsal yapıların farklılığı noktasında şekillenmekte ve buradan hareketle egemen kültür altında konumlandırılmaktadır. Egemen kültürlerin bir tahakküm ve hegemonya yaratma noktasında belirli devlet aygıtları tarafından bireylere aktarılmakta ve toplumsal yapıların çeşitliliği ölçüsünde alt kültürler de çeşitlilik arz etmektedir. Bu noktada Jenks (2005: 156), alt kültürlerin bir değişiklik, zıtlık ve direniş barındırabileceğini ancak bütün bunlara rağmen egemen ortak kültürden tam anlamıyla bağımsız

olamayacağını ve egemen kültür ile örtük bir ilişki içerisinde olacağını savunmaktadır.

Egemenin kuşattığı alan altında varlık gösteren alt kültürlerin, egemen sistemden tamamen bağımsız bir yapıda olduğu veya başat kültürel unsurların dışında konumlandırılmaları alt kültürlerin değerlendirilmesi yönünde bir yanlılığı getirmekle birlikte alt kültürlerin özerk bir alanı temsil ettiğini de göz ardı etmemek gerekir.

Farklı etnik gruplardan oluşan toplumsal yapılarda alt kültürlere oldukça sık rastlanılmaktadır. Öyle ki sosyal grupların çeşitliliğinin bir sonucu olarak alt kültürler de kendi içerisinde kaynaşmakta ve bir grubun alt kültürü başka bir grubun alt kültürü içerisinde kültürel farklılıklarını yitirerek, diğer alt kültür gruplarıyla kaynaşmaktadır. Ancak bu noktada alt kültürlerin başat kültürler içerisinde ortaya çıkan ve varlığını sürdüren bir kavram olmasına karşılık egemen kültürün basit anlamda sadece bu alt kültürlerin bir toplamı olmadığı noktasını da unutmamak gerekmektedir (Er, 1988).

Egemen sistem çerçevesinde gelişen toplumsal yapılarda her ne kadar başat kültürel değerler söz konusu olsa da her grup veya sınıfın bu başat kültürden az ya da daha fazla alanda çeşitlilik gösteren farklı kültürel değerleri söz konusu olmaktadır. Grupların ya da sınıfların kendilerine ait değerleri benimsemeleri ve bu değerler çerçevesinde egemen tarafından dayatılan kültür altında kendi alt kültürel kimliklerini oluşturmaları ve sürdürmeye çalışmaları toplumsal yapının çeşitliliğiyle doğru orantılıdır.

Bu noktada Clarke, alt kültürlerin egemen kültürden ayırt edici yönlerini vurgulamakta ve işçi sınıfı kültürünün ortaya çıkışını var olan üstyapı kültürüyle ilişkilendirmektedir. Egemenin karşısında bir direniş alanı olan alt kültür iktidar ile ilişkisini siyasal temeller üzerinde sürdürmekte ve bunun sonucu olarak da mücadeleyi içerisinde barındıran muhalif bir kültür yaratma ihtimalini oluşturmaktadır (Clarke'den aktaran Jenks, 2005: 157-158).

Belirli sosyal sınıfların kültürel anlamda kendi içerisinde yapılanması olarak da tanımlanan alt kültür kavramı üst kültürden tam anlamıyla bağımsız olmadığı vurgusu yapılan tanımlamalarda da ortaya çıkmaktadır. Buna göre, toplum yapısında

var olan diğerk alt kùltùr gruplarıyla da çatışma amacı taşımayan alt kùltùrlerin bir mücadele alanı olarak değerklendirildiği yaklaşımlar göz önüne alındığında alt kùltùrlerin direnme ve bağımsızlık anlayışları ancak ve ancak kendi özerkliklerini kaybettiklerini düşündükleri anda ortaya çıkmaktadır (Tabakcı, 2008: 27).

Kitle iletişim alanında alt kùltùr kavramı kùltürel çalışmalar içerisinde vurgulanmakta ve özellikle sınıf temelli toplumsal sistemlerde kùltürün değerklendirilmesi noktasında alt kùltùrler üzerine odaklanılmaktadır. Buna göre kùltürel çalışmalar, kendisinden önce geliştirilen ve kùltürü daha çok üstyapı kùltürü olarak ele alan ve toplumsal formda bu üst yapıların kùltürünün başat kùltürel sistemi oluşturduğu anlayışını bir kenara bırakarak kùltürün bir bütünlük içerisinde toplumsal formların her aşamasında değerklendirilmesi gereken bir kavram olarak konumlandırmıştır.

Jenks'e (2005: 19) göre, Birmingham Çağdaş Kùltürel İncelemeler Merkezi çevresinde çalışmalar yapan araştırmacılar, egemen statükoların karşısında radikal toplumsal yapıları göz ardı etmeden proletaryanın sesini duyurma ve bir direnme alanı oluşturma çabası içerisinde alt kùltùr kavramını devreye sokmuşlardır.

Hebdige'in (2004) alt kùltùrlere atfettiği iki rolden ilkinin egemen kùltüre eklenerek kendi kùltürel değerklerini kaybetmeleri ve bunun bir sonucu olarak popüler kùltürün bir parçası haline gelmeleri olarak açıklamaktadır. Hebdige'nin yaklaşımında alt kùltùrlere yönelik bir ikinci varsayım ise kendi kùltürel değerklerini korumak adına egemen kùltür karşısında mücadele içerisine girerek toplumsal sistemde marjinalleşmeleri oluşturmaktadır. Ancak burada önemli olan unsur Hogart'ın da vurguladığı gibi toplumda alt kùltùrlerin varlığını korumasındaki temel noktayı egemen güçlerin kendilerini ilişkilendirdikleri kùltür (toplumdaki üst/popüler/alt kùltùrlerden) oluşturmaktadır (Güngör, 2013: 302).

Kùltürün elit bir perspektiften ziyade toplumsal yapının her alanında anlam ifade eden bir bakış açısıyla ele alınması bu anlamda özellikle alt kùltùrlerin incelenmesini beraberinde getirmiştir. Kùltürün bu formdaki bir değerklendirmesinde kùltürel çalışmalar, seçkin kùltür karşısında bir kùltür anlayışı benimsemişler ve bunun sonucu olarak da egemenin karşısında muhalif bir söylem geliştiren alan olarak alt kùltùrleri incelemiştirlerdir.

1.2.2. Alt Kültür Olarak İşçi Sınıf Kimliği

Endüstrileşmenin yarattığı etkilerle birlikte kapitalist toplum düzenine geçiş hızlanmış ve buna paralel olarak da toplumsal sistem içerisinde sınıf temelli yapılar çözülmeye başlamıştır. Küreselleşmeyle birlikte toplumsal sistemlerde meydana gelen bu çözülme kimlik ve sınıf tartışmalarını da paralel şekilde ortaya çıkarmıştır.

Kimlik, ötekilik, çok kültürlülük ve farklılık politikalarının maddi koşullardan ve politik süreçlerden soyutlanamayacağını belirten Harvey, kimliğin görece kalıcı özelliğini sürdürebilmek amacıyla toplumsal sistemin içerisinde empoze olduğunu ve kimliğin bunların peşinden gittiğini savunur. Bu noktada Harvey şöyle bir öneri getirmektedir:

“Baskıcı ve içselleştirilmiş bir kimlikten kurtulmak için genel bir mücadele vermek yerine kendi içinde amacı olan kimlik politikalarının izlediği yol, başlangıçta bu kimliklerin kuruluşuna yol açan süreçlerin direnişini kırmaya çalışmaktan çok onların varlıklarının sürdürülmesine hizmet edebilir” (Harvey, 2001: 201).

Karmaşık bir sistem içerisinde dünyanın sürekli bir belirsizliği de barındırdığını belirten Hall (1998: 22), bireylerin kendisi dışında kalan bu karmaşık sistem içerisinde kimlikler aracılığıyla bireysellik nosyonunu sağladıklarını ve bu kimliklerin karmaşık dünya üzerinde sabit referans noktaları olduğunu belirtir. Hall’a göre, kimlik aynı zamanda bir bakıma değişen küreselleşme içerisinde bir sabitlik ve etnikliğin kendisini oluşturmaktadır.

Bireyin kimlik kazanma sürecini yaşadığı çevredeki imgelerin edimleriyle uyumluluğu noktasında temellendiren Baudrillard, bireylerin simgesel anlamda kazandığı edinimleri denetleyemediği noktasından hareket etmektedir. Buna göre birey kendisi hakkında bir perspektiften yoksun olduğu için yabancılaşmada bireyin kendisine başkalaşmasının sonucu olarak gerçekleşmektedir. Baudrillard’ın üzerinde durduğu temel nokta bireyin sahip olduğu imgelerin kendisi tarafından bilinçle ya da rastlantı eseri kaybolmadığıdır. Ona göre, bireyin sahip olduğu anlamlar tüketim temelli toplum yapılarında metanın alanına girmekte ve somut anlamda toplumsal yabancılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Buna göre, emeği ve eylemleri sistemli

bir şekilde oluşturulan toplumsal yapılar içerisinde üretildikleri an itibariyle nesneleşmekte ve kimliğin dışına çıkmaktadır. Bu noktada Baudrillard, sermayenin üretim süreçlerinin bir sonucu olarak tüketim toplumu çağının aynı zamanda radikal yabancılaşmanın da bir çağı olduğunu belirtmektedir (Baudrillard, 2013: 227-230).

Barth'a (2001: 36) göre ise etnik kimliğin oluşumunda bireylerin içerisinde bulunduğu sosyal şartlar ve bu sosyal şartlar altında geliştirdikleri davranış kalıpları önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Bu tür bir anlamlandırma sürecinde etnik kimliğin oluşumunun anlaşılabilmesi açısından az gelişmiş bir toplum yapısı içerisinde yaşayan ve gelişmiş toplum sistemiyle etkileşimi bulunan bireylerin, egemen toplumsal sistemler içerisinde varlığını sürdürebilmesi adına üç temel stratejiyi uygulamaya koyması mümkündür. Bunlardan ilkinin daha önceki sanayi toplumuna veya kültürel bir gruba dâhil olma olarak tanımlayan Barth, bunun başarıya ulaşması halinde etnik grubun çoğunluk karşısında kendi kimliğinin farklılığını yitireceğine ve kültürel değerlerini korumak adına daha kapalı bir yapıya bürüneceğine işaret eder. İkinci stratejide ise etnik kimlik böyle bir sistemde azınlık statüsünü kabul ederek ve kendi kültürel farklılıklarını ortaya çıkarmayarak toplumsal yapı içerisinde entegresinin yollarını arayacaktır. Ancak Barth'a göre, böylesi bir durumda çok etnikli veya çok kültürlü toplumsal yapılar ortadan kalkacaktır. Ayrıca Barth, üçüncü bir strateji olarak ortaya attığı yeni toplumsal tasarımlar içerisinde etnik kimliğin varlığına vurgulama yapılmasının başarıya ulaşması sonucunda ise bugün tanık olduğumuz ayrılıkçı ve ulusçu hareketlerin ortaya çıktığını belirtmektedir.

Küreselleşmenin dünya üzerinde hızla yayılması sadece ekonomi temelli sonuçları doğurmamış aynı zamanda siyasi, kültürel ve ideolojik açıdan toplumsal yapıları da etkilemiştir. Küreselleşmeyle birlikte melez kimliklerin ortaya çıkması kültürel incelemelerin daha çok postmodern kimlik yapıları üzerine yoğunlaşmasını da beraberinde getirmiş ve daha önceden medya üzerine odaklanılan araştırmalar tüketim, izleyici, kimlik gibi alanlar üzerinde temellenmiştir. Kapitalizmin küresel açıdan hızla yayıldığı bu sistem üzerinde oluşan bu küresel yapıya uygun bilinç ve kültür yaratma en önemli amaç olmuştur (Erdoğan ve Alemdar, 2010: 361).

Kültürel kimlik ve etnikliği küreselleşme ile ilişkilendirerek açıklayan Hall, bu kavramlara yıkıcı bir rol atfetmektedir. Bu anlamda etkili olan süreçler üzerinde

duran Hall, bu süreçleri ekonominin uluslararasılaşması, fordist kitle üretiminin temellenmesi ve artan tüketim olgusuyla birlikte küresel ekonomilerin yeni lider toplumlar yaratması olarak açıklamaktadır. Ona göre küreselleşme ile birlikte ulusal kültürel kimlikler baskı altına girmiş ve yok olmaya başlamıştır (Hall, 1998: 22).

Tarihsel süreç içerisinde bütünü parçalanarak belirli biçimler haline dönüşmesi maddi ilişkilerin de farklı bir biçime dönüşmesini gerektirmiştir. Buna göre birtakım çelişkileri bünyesinde barındıran bu maddi ilişkiler, insani emeğe dayanan üretim süreçlerinin toplumsal anlamda eşitsizlik üzerinde temellenmesine neden olmuştur. Bu eşitsizlik düzeni içerisinde üretici ve üreten formlarda iki farklı toplumsal grup ortaya çıkmıştır. Bu sınıfsal sistem içerisinde iki grup birbirine organik bağlar aracılığıyla bağlanmıştır (Arslan, 2001: 79).

Kimliğin oluşum sürecini toplumsal koşullar içerisinde değerlendiren Hall (1998: 19), İngiliz kültürel kimliğinin oluşumunu irdelemektedir ve bu noktada kültürel temsiliyetin kendiliğinden sınırlarında tanımlandığını belirtir. Ona göre merkezî olan kültürel kimlik, “kendi olumlusunu sadece negatifi dar bakışıyla elde edebilen yapılanmış bir temsildir”. Kimliğin kendini yapılandırabilmesi adına ötekinin iğne deliğinden geçmesi gerektiğini belirten Hall, bu anlamda İngiliz kültürel perspektifinin kendisiyle sınırlandırılmış alanın dışına çıkan ve ötekinin kimliğini de temel olarak herkesi kapsayan bir kimlik yapısı üzerinde durduğunu belirtir.

Marx’a göre, üretimin yaygınlaşması ve kapitalist toplum sistemlerinin emek üzerine kurulması bireyin kendi kimliğine yabancılaşmasını meydana getirmiştir. Ona göre birey kendi yaşam araçlarını üretirken kendisini de üretmektedir (Balibar, 1996: 42). Bireyi bilinç ve ilişkiler temelinde tanımlayan Marx’a göre kendi emeğine yabancılaşan birey, teknoloji ve onun ürününün tahakkümü altına girmekte ve bu da sonuç olarak emeğin sömürsünü, bireyler arasındaki ilişkilerin şeyleşmesini ve bireyin benliğine yabancılaşmasını beraberinde getirmektedir.

Sermayenin emek üzerindeki çözümlemesinde Marx’ın kapitalizmin gelişmesini sağlayan çelişkilerini göz ardı etmemek gerektiğini belirten Hall, sermayenin toplumsal sistem üzerindeki etkisini cinsel dağılım üzerinden gerçekleştirdiğini ifade eder. Emek üzerinde sürekli bir sömürü sistemi kuran

sermaye, toplumsal yapıda metalaştırmayı sağlamak adına işgücünün cinsel dağılımı üzerinde etkili olmaktadır (Hall, 1998: 29).

Erdoğan ve Alemdar, Marksist düşünce içerisinde işçi sınıfının mücadelesinin ve Marksizmin sonunun kapitalist ülkelerin üretim düzeyi artışının işçilerin yaşam şartlarının yükselişe geçeceği gerçeği ile son bulduğunu belirtmektedir. Bu anlayışa göre yabancılaşmış işçi sınıfının sonu sınıf mücadelesinin bitmesi anlamına gelmemektedir. Emeğinin ürününe karşı yabancılaşan işçi sınıfı, ürünü arttıkça kendisine uzaklaşmaktadır. Ancak bu durum işçi sınıfının emeğinin nesneleşmesinden kaynaklanmamaktadır. Bunun asıl nedeni işçisinin emeğinin sonucu ortaya çıkan ürünün işçiye yabancı bir şey olarak sunulması ve kapitalist toplum yapısı içerisinde kendi başına bir güç olarak yer almasıdır. Yani işçinin emeği ile yaşam bulan nesne onun karşısında ona yabancı ve düşman olarak yer almaktadır (Marx'tan aktaran Erdoğan ve Alemdar, 1990: 183).

Kimlik ve sınıf tartışmalarını ABD açısından ele alan Harvey (2001: 196), ırk ve toplumsal cinsiyet üzerinde durmaktadır. Harvey, ABD'de 1991 yılında Hamlet Imperial Foods'a bağlı fabrikada çok sayıda kişinin ölümüyle sonuçlanan yangının medyada verilmesi -daha çok verilmemesi-üzerinden değerlendirme yapmaktadır. Medyanın bu olaya ilgisiz kalmasına dikkat çeken Harvey, kazada ölenlerin Afrika kökenli ve kadın olmasını toplumsal cinsiyet ve kimliğin ortak temelinde sınıf olduğunun kanıtı olarak yorumlamaktadır. Bu olayın sınıftan farklı olarak bazı kimliklerin daha önemli olduğu durumları gösterdiğini vurgulayan Harvey, bu anlamda ABD'de işçi sınıfı temelli bir etkili siyaset anlayışıyla belirli bazı kimliklerin haklarının da korunabileceğini söylemektedir.

Kültüre dayalı eleştirel bakış açılarında kimlik ve sınıf kavramları üzerinde durulmakta ve bu kavramlar içerisinde sınıf kavramı ekonomik araçlar temelinde açıklanmaktadır. Buna göre, yapılan sınıf kavramı anlamlandırmalarında daha çok toplumsal ve kültürel düzenlemeler ön plan çıkmakla birlikte ekonomik sınıf ayrımlarının kültürel açıdan sonuçları olduğu üzerinde durulur. Berger (2012: 57) bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: “Belli sınıfların üyelerinin benzer eğitim düzeylerine, mesleklere, yaşam biçimlerine, değerlere, estetik anlayışlara sahip olma ve bu bakımlardan diğer sosyoekonomik sınıfların üyelerinden farklılaşma eğilimi vardır”. Kültürel anlamda sınıfların bu tür farklılaşma eğilimleri üzerinden

değerlendirilmesi farklı alt kültür sınıflarının ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir. Kültür ve sınıf temelli araştırmalarda belirli grupları alt kültür nosyonu çerçevesine yerleştirilmekte ve bu sınıfların diğer sosyoekonomik sınıflardan farklılıkları üzerinden değerlendirmeler yapılmaktadır. Kültür konusunu sınıf yapısı temelinde inceleyen kültürel çalışmalar da bu alanlardan birini oluşturmaktadır ve bir alt kültür olarak işçi sınıfı kimliğini kültürel açıdan ele almaktadır.

Alt kültür belirli bir grup veya sınıfın ortak kültürel değerler üzerinde buluşmasını sağlayacak olan toplumsal yapının bütün unsurlarında ortaya çıkabilmektedir. Buna göre, mesleki unsurlar da bir anlamda alt kültürün kaynağını oluşturmaktadır ve bireyler içerisinde buldukları mesleki alanın kültürel değerlerini benimseyebilmektedirler. Bu noktada da alt kültürün yeni bir türü olan mesleki alt kültür ortaya çıkmaktadır (Er, 1988: 28). Toplum sistemi içerisinde kapitalist sistemin gelişmesi ve üretim merkezli toplumların ortaya çıkması yeni iş kollarının ve meslek gruplarının oluşumunu da beraberinde getirmiştir. Emeğin sömürülmesine dayanan bu endüstrileşmiş toplum sistemi karşısında oluşan işçi sınıfı kimliği, egemen karşısında kendi sınıfsal kimliğini korumak ve yaratılan kitle kültür kimliğinin karşısında durmak için kendi mesleki alt kültürünü korumak amacıyla örgütlenmiştir.

Sınıf kavramının çağdaş kapitalist toplumlar içerisinde yapısal bir unsur olduğu gerçeğini vurgulayan Kellner (2008: 165), sınıf kavramının sadece kendi bünyesinde ortak olan kültür ve ekonomik ilişkileri birleştirmek amacıyla olmadığını belirtir. Ona göre, kavram aynı zamanda üretim aracına sahip olanların egemenliği altında ne tür bir başat kültürün devreye sokulacağına da katkı sağlamaktadır.

Sınıf bilincinin oluşması ve toplumsal alan üzerinde etkinlik kazanma sürecinin ekonomik, politik ve ideolojik alanlarla ilişkisi bulunmaktadır. Bu noktada bu alanlar özellikle konumuzu oluşturan işçi sınıfı bilincinin oluşturulması ve mücadelesi açısından önem arz etmektedir. Bireylerin kapitalist sistem içerisinde kendilerini maddi üretim ilişkileri çerçevesinde konumlandıran bir sistemde bulmaları sınıf mücadelesinin de temelinde yer almaktadır. Toplumsal eşitsizliklerin odak noktasında yer alan ve birtakım kodlarla şekillendirilen maddi üretim ilişkileri sınıflar arasında eşitsizliği beraberinde getirmekte ve bunun sonucunda da belirli bir

bilinç etrafında bir araya gelen toplumsal sınıfların bu adaletsizlik ve sömürü sistemine karşı tepkilerini ortaya koymaları sonucunu doğurmaktadır. Bu sınıflar içerisinde işçi sınıf kimliği de kendi sınıf mücadelesinde alternatif bir sistemin yaratılması isteği doğrultusunda mücadele gerektiren bir süreç içerisinde konumlandırırmaktadır (Yılmaz, 2013: 354).

Sınıf kimliğinin oluşması geniş bir tarihsel süreç içerisinde ele alınmakla birlikte toplumsal sınıfların temeli üretim ilişkilerinin kapitalist sistemlerde yaygınlaşmasıyla keskinlik kazanmaktadır. Sanayileşmesinin etkisi içerisinde, maddi hayatın üretim odaklı yapılanması, işbölümünün doğmasına neden olmuştur. İş bölümü, toplumsal farklılıkların temelini sağlamış ve bireyleri toplumsal yapı içerisinde iş bölümü üzerinden farklı konumlandırmalara yerleştirmiştir. Bununla birlikte sınırlandırma formları geliştirilmiş ve bu sınırlamalar bireyin toplumsal anlamda düşünce sınırlarını da belirler hale gelmiştir. Öyle ki toplumsal alanda egemen ideolojiler, bu sınıflar üzerinde etkili olmuş ve tarihsel süreçte bu formasyonların parçalanmasıyla egemen ideolojiler belirli sınıfları parçalarken farklı kategorileri de birleşik olarak göstermiştir. İdeolojiler yarattıkları bu parçalama ve bütünleştirme işleminde farklı araçlardan faydalanmışlardır (Arslan, 2001: 84-86). Çoban'a (2009: 25) göre, yaratılan bu sistem içerisinde ise yeni bir dünya kurmanın ön koşulu, proleterleşen ve her geçen gün sayıları daha da artan sınıfların toplumsal sınıflar, eşitlik ve özgürlük istemiyle yeniden bir araya gelmesine ve sınıf mücadelesine başlamasından geçmektedir.

Sınıf kavramının son dönemlerde izleyici temelli araştırmalar tarafından çok fazla ele alınmadığı görüşünde olan Kellner, bu anlamda üretim araçlarına sahip olan sınıf ile emeğini satmaya ve belirli bir sınıfın egemenliği altında kalmaya zorlanan sınıf sistemlerinin hâkim olduğu toplumsal yapılar açısından ele almaktadır. Bu yaklaşıma göre sınıf kavramı da diğer pek çok toplumsal kavram gibi bir takım araçlar-medya da buna dâhil olmak üzere- tarafından üretilen kültürel bir yapıyı oluşturmaktadır. Buna göre kurumlar aracılığıyla üretilen bu tür kültürel yapıda medya, temsiller yoluyla sınıfların inşasına yardım etmekte ve yaratmaya çalıştığı sınıfsız toplum hayali çerçevesinde etkisi çok da azımsanmayacak bir şekilde izleyicilerin zihinlerini yönlendirmekte, yeniden inşa etmekte veya bu tür olguları bireylerin zihinlerinden tamamen silmektedir (Kellner, 2008: 165).

Kültürel çalışmalar içerisinde muhalefet ve direnişin mümkün olabilmesi mücadeleye bağlıdır. Grossberg'e göre ise buradaki en önemli nokta muhalefeti harekete geçiren unsurun ne olduğudur. Bireylerin toplumsal sistemde kendi yaşamları üzerindeki kontrolü sağlama konusunda sınırlı kaynaklara sahip olduğu gerçeği, kültürel çalışmaların bireyin iktidar karşısında nasıl bir mücadele alanı bulabileceğini anlamak açısından da oldukça önemlidir. Buna göre, Kültürel Çalışmalar bireyleri bağımlılıkları noktasında konumlandırmakta ve bu bağımlılığın iktidar yoluyla suç ortaklığı ve razı oluş üzerinden işlendiği üzerinde durmaktadır. Kültürel çalışmalar içerisinde bu razı olma ve suç ortaklığının nasıl ve ne şekilde inşa edildiğinin anlaşılması ise iktidarla mücadele noktasında önemli bir unsur oluşturmaktadır (Grossberg, 2008: 137).

Toplumsal sistemlerde ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel ve özellikle de teknolojik değişimler toplumsal formların da değişimini beraberinde getirmiştir. Var olan kimlik ve sınıf yapılarını derinden etkileyen bu değişim aynı zamanda bu yapıların oluşumunun tarihsel süreç içerisinde farklılık göstermesine neden olmuştur. Özellikle yaşanan teknolojik değişimler ve gelişmeler kapitalist toplumların oluşmasını hızlandırmakla kalmamış yeni toplumsal formların ortaya çıkış sürecini de aynı hızda etkilemiştir. Bu yeni kapitalist toplumsal formlar içerisinde özellikle sanayileşmenin ve makineleşmenin etkisiyle bireyler emeğini satmak zorunda kalmaya başlamış ve emek sömürüsü sermayenin gücü oranında artmıştır. Üretim ilişkileri çerçevesinde şekillenen ve sermayenin çıkarı doğrultusunda hareket eden bu yeni toplumsal yapılar, emeğin sömürüsüyle beslenen kapitalist sisteme karşı belirli sınıfların ortaya çıkış süreci üzerinde etkili olmuş ve işçi sınıfının da tarihsel süreç içerisinde bir sınıf bilinci etrafında toplanmasının temellerini atmıştır.

Sanayi toplumlarında yaratılan kapitalist sistemlerin kültür üzerindeki etkileri işçi sınıfının kültürünün incelenmesi üzerinden temellenen çalışmaları da beraberinde getirmiştir. Buna göre, kapitalist toplum sistemlerinde işçi sınıfı kültürü kendisini ayrı bir alan olarak sistemin karşısında konumlandırmış ve bu yapıyla birlikte direniş kültürleri ortaya çıkmıştır (Erdoğan ve Alemdar, 2010: 350).

İKİNCİ BÖLÜM

İŞÇİ SINIF KÜLTÜRÜNÜN DİRENME ALANI: ALTERNATİF MEDYA

2.1. Alternatif Medya Tanımlamalarının Kaotik Yapısı

Egemen düşüncelerin yaygınlaştığı, ana akım medyanın tarafsızlığının tartışıldığı çağımızda bireyler ve gruplar kendilerini ifade etmenin alternatif/radikal yollarını arama eğilimine girişmişlerdir. Egemenin söylem ve ideolojileriyle donatılan, özellikle tekelleşmeyle birlikte sahiplik yapılarında da holdingleşme arayışına giren medya kurumlarının tarafsızlığı günümüzde -azımsanmayacak bir kesimce- kabul edilmemektedir. Meta haline dönüşen haber metinleri sadece statükonun kendisini ifade edebileceği birer mecra olarak görülmektedir. Medya kurum ve kuruluşlarının bu şekilde egemen politik ve kültürel bakış açılarının temsil aracı haline dönüşmesi, ‘sıradan vatandaşlar’ı kendilerini temsil edecek yeni bir mecra arayışına itmiştir.

Uzun yıllar boyunca iletişim alanındaki araştırmacılar geleneksel medya üzerine odaklanmış ve ana akım olmayan medyaları araştırma konularına dâhil etmemişlerdir. Bununla birlikte günümüzde yaygınlaşmaya başlayan alternatif medya araştırmaları kendi içerisinde birçok farklı şekilde sınıflandırılmakta ancak literatürde tek ve genel bir tanımlama söz konusu olmamaktadır. Alternatif medya kavramının kesin ve net bir tanımlamasından söz etmek mümkün değildir. Alanda çalışan araştırmacılar da kavram olarak alternatif medyayı tanımlama yönünde kendi içlerinde farklılık göstermektedir.

Alternatif medya, radikal medya muhalif medya, karşı medya, topluluk medyası, yeni medya, aktivist medya, sivil toplum medyası (Özer, 2012: 10) gibi

daha birçok kavramsallaştırmayla açıklanan alternatif medya (Atton'a (2015: 25) göre, geçtiğimiz on yılın alternatif medyası içindeki gelenek ve pratikte tercih edilen terim olarak 'alternatif'te karar kılınmıştır.) alanında yapılan tanımlamalar kavramın farklı yönlerini ön plana çıkarmaktadır. Öyle ki kendilerini alternatif medya olarak tanımlayan yapılarda aktif olarak yer alan kişiler ve bu alanda çalışma yapan araştırmacıların da alternatif medya tanımlamaları kimi zaman farklılık gösterebilmektedir.

Alternatif medya kuruluşlarının kendine özgü nitelikleri olduğunu ancak bu niteliklerin, üzerinde uzlaşmaya varılmış genel nitelikler olmadığı vurgusunu yapan Michael Albert (1997), alternatifliğin iki farklı görüşten hareket edilerek tanımlandığı üzerinde durmaktadır. Bu görüşlerden ilkinde, *“Tercih ettiğim değerlere sahip olan benim kuruluşum alternatiftir, gerisi değildir”* anlayışının hâkim olduğunu ifade eden Albert, diğer bir görüşün temelinde ise, *“Her şeye alternatif olunabileceği yani hiçbir şeyin bir diğerinden daha alternatif olmadığı”* anlayışının yer aldığını belirtir (Albert, 1997).

Alternatif medya tanımlaması ve alternatif medya anlayışına getirilen bu bakış açıları aslında kavramın kaotik yapısının da temelini oluşturmaktadır. Buna göre her iki durumda da alternatifliğin sınırları belirlenememekte ve bu da alternatif medya alanında yapılan tanımlamaların çeşitliliğini artırmaktadır. Ayrıca tanımlamalar üzerinde bir mutabakata varılamamış olması alternatif medya araştırmalarının yapısını ve içeriğini de etkilemiştir.

Alternatif medya ile ilgili çalışmalar yapan Prof. Dr. Yasemin İnceoğlu Danışma Kurulu üyesi olduğu Medya Tekzip Merkezi'nin alternatif medyaya ilişkin sorusunda alternatif medyayı; *“Ana akım medyaya muhalif, radikal, anarşist, anti-otoriter, anti-hiyerarşik, kâr amacı gütmeyen ve ana akım medyada göremediğimiz haberlerin görüldüğü, temsil edildiği mecra”* olarak tanımamaktadır. İnceoğlu bunlara ek olarak; *“Ekolojist hareketler, eşcinsel hareketler, anarşist hareketle ve feminist hareketleri”* de alternatif medyanın yer verdiği konular arasında göstermektedir (İnceoğlu, 2010).

Alternatif medya ile ilgili olarak yapılan değerlendirmeler daha çok kavramın ana akım medya ile karşılaştırılması üzerinde durmakta ve bu noktadan hareketle

alternatif medya alanında ana akım medya karşısında yapılan tanımlamalar ön plana çıkmaktadır. Kelime anlamı olarak da sıkça kullanıldığı gibi; değişim, seçenek, öteki, diğer ve başka (TDK) anlamlarına gelen sözcük, medya alanında da bu anlamları taşımakta ve egemen olanın karşısında, ana akımın alternatifi olarak düşünülmektedir.

Alternatif medyaların, bağımsız, radikal, topluluk medyası veya yurttaş medyası gibi adlarla anıldığına dikkat çeken Alankuş (2008: 121), alternatif medyaları başka ve öteki medya olarak nitelendirmekle birlikte bu medya araçlarının eşitsizliğin karşısında, başka bir dünya aramanın bir aracı olduğu görüşünden hareket etmektedir. Ona göre alternatif medyaların hem örgütlenme biçimleri hem de yapıları gereği ana akım medyalardan farklı bir sistematik içerisinde yer alan, yatay ve ağlar halinde dağılan medyalar olarak düşünülmesi gerekmektedir.

Alternatif medya kavramı üzerine yapılan tanımlamalar farklı perspektiflerden hareket etmekte ve kavramın bazı yönleri üzerinde durularak anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak Bailey vd.'nin de (2015: 28) belirttiği gibi, alternatif medyaların tam ve bütünlüklü bir yapıda ele alınabilmesi birleştirici unsurları üzerinde durulmasına ve bu farklılıkları ortaya çıkaran tanımlamaların bir arada verilmesine bağlı olmaktadır.

Alternatif medya yaklaşımları içerisinde genel olarak demokratikleşme üzerinde durulmakta ve alternatifliğe ana akım medya yapısı içerisinde şekillenen toplumsal formların demokratikleşmesini sağlama yönünde bir rol atfedilmektedir. Alternatif medyanın bu şekilde birden farklı yönünün ön plana çıkarıldığı tanımlamaların çeşitliliğinden dolayı bu başlık altında net ve tek bir alternatif medya yaklaşımı üzerinde durmaktan ziyade yapılan tanımlamaların ortak özelliklerinden yola çıkılarak en azından kavramın anlaşılmasının kolaylaştırılması hedeflenmektedir.

Geniş bir bakış açısıyla ele alınan alternatif medya tanımlamalarında çoğunlukla toplumsal değişim üzerinde durulmakta ve alternatif medyaların toplumsal değişimin öncüsü olduğu noktasından hareket edilmektedir. Bu tanımlamalarda kavramın radikal içeriğine atıf yapılmasının yanı sıra (Atton, 2015: 32) alternatif medya kurumlarının örgütlenme biçimleri ve yapıları da alternatifliğin

sağlanabilmesi noktasında önemli unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Böylesi bir yaklaşım çerçevesinde alternatif medyaların ana akım medyalardan farklı olması gerekliliği ön plana çıkmakta ve alternatif medyalar daha demokratik alanlar yaratma çabasıyla da ilişkilendirilmektedir.

Alternatif medya alanında yapılan araştırmaların başlangıcı olarak, John Downing'in 1984 yılında 'Radikal Medya' başlıklı çalışması görülmektedir. Bu çalışmada alternatif kelimesi yerine radikal kelimesini kullanan Downing, daha çok içerik ve üretim biçimi üzerinden tanımlamalar yapmıştır. Radikal medyaların organize olma biçimleriyle de ilgilenen Downing, radikal medyayı, ürettiği içerikle statüko karşısında durmasının yanında aynı zamanda da üretim biçimiyle egemen sistemin dışında konumlandırılan medyalar olarak ele almaktadır (Downing'ten aktaran Yılmaz ve Ataman, 2015: 144).

Alternatifliğin sadece editoryal süreç açısından sağlanmasının, alternatif medya kurumu oluşturmak adına tek etkili mekanizma olamayacağı görüşünde olan Albert, alternatif medyanın aynı zamanda örgütlenme biçimi ve işleyiş yapısıyla da ana akım medyadan farklı olması gerektiğinin altını çizmekte ve alternatif medya kurumunun bir takım özellikleri taşıması gerektiğine dikkat çekmektedir. Albert'a göre alternatif medya kurumu ekonomik anlamda özerkliğini sağlaması ve ana akım medya kurumlarının kar elde etmek için izleyici/okuyucularını reklam verenlere satması anlayışının aksine karını artırmaya yönelik ekonomik kaygı temelinden uzak hareket etmesi gerekmektedir. Alternatif medyaların daha çok seçkin olmayan okuyucu kitlesini hedeflediğinin altını çizen Albert'a göre, kendisini alternatif olarak konumlandıran bir medya kuruluşunun tek amacı varlığını sürdürmek değildir. Alternatif medyalar ilk aşamada toplumsal açıdan farklı yapılanma ve örgütlenme anlayışının zeminini oluşturma amacıyla olmalı ve bu amacı ilerletme yönünde hareket etmelidir (Albert, 1997)

Günümüz medya kurumlarının varlığını sürdürebilmesi adına bir takım ticari faaliyetler içerisinde kendisini konumlandırması medya araçlarını ekonomik kaygı temelli hareket etmelerinin yolunu açmış ve medya kurumlarının yapılarını kar mekanizması ekseninde oluşturmalarına neden olmuştur. Var oluş yapıları içerisinde ekonomik kaygı, bilgi verme ve doğru/tarafsız haber üretme kaygısının önüne geçen medya alanı ticarileşmedeki yerini hızlı bir şekilde almış ve medya kurumları

finansal yapılanmalarla birlikte birer ticaret kurumu haline dönüşmüştür. Ana akım medyanın bu yapılanma içerisindeki rolüne karşılık kendilerini ana akım karşısında konumlandıran alternatif medyaların gerçek anlamda alternatiflik oluşturabilmesi ve bu alternatifliğin gerekliliklerini yerine getirebilmesi sermayenin boyunduruğu altında hareket etmemesiyle yakından ilişkilidir.

Tarihsel, kuramsal ve kültürel açılardan alternatif medya tanımlamaları üzerinde duran Atton, bu tür medya araçlarının basit bir şekilde alternatif veya radikal bakış açıları sunmaktan ziyade; alternatif medyaların üretim ve dağıtım aşamalarında toplumsal katılımı sağlamada ana akım medyalar ile karşılaştırmaktadır. Alternatif medyaların toplumsal katılımı sağlama yönüne dikkat çekmektedir. Atton, daha çok toplumsal ilişkiler üzerinden değerlendirdiği alternatif medya araçlarının toplumsal ilişkileri dönüştürdüğüne vurgu yapar (Atton, 2015: 50-57).

Alternatif medyalara enformasyon hareketliliği açısından bir değerlendirme getiren Granjon (2014:157-160), tarihin hemen hemen her döneminde haber üreten ana güçlerin hegemonyasına karşı çıkan ve bu egemen güç karşısında bağımsızlık ve muhalif duruş sergileyen enformasyon hareketlilikleri olduğunu ve bu hareketliliklerinin haber üretimi konusunda baskı kuran mekanizmalardan kesin bir sınırla ayrılarak daha kullanışlı hale geldiğini belirtir.

Alternatif medyaları üretici, ürün ve tüketici arasındaki ilişkileri üzerine odaklanarak değerlendiren Duncombe, **zin**¹ ile ilişkilendirdiği alternatif medyaları ana akım medyadan ayıran belli başlı özellikler olduğuna dikkat çekmekte ve bu özellikleri şu şekilde açıklamaktadır:

- Zin üreticileri amatördür.
- Ürünler ucuza üretilir ve kopyalanarak kar elde edilmeden dağıtılır.
- Üretici ile tüketici arasındaki ayırım giderek bulanıklaşır (Duncombe'den aktaran Atton, 2015: 47).

¹ Zinlerle ilgili tek bir tanım vermek mümkün değildir. Ancak esas olarak alt kültür gruplarının kendi aralarındaki iletişim için fotokopi gibi çok ucuz teknolojilerle yayımladıkları, elden dağıttıkları, herkesin hem yazar, hem okur hem editör hem de yayıncı olabildiği basılı materyaller için kullanılan bir terimdir. İnternetin günümüzde yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte e-zinler de aygınlamıştır (Atton'dan 2002: 54-79'dan aktaran Alankuş, 2008: 123).

Bu yaklaşımlar çerçevesinde alternatif medyalar örgütleniş biçimi açısından geleneksel medya anlayışından farklı bir konumda yer almaktadır. Geleneksel medya araçlarında net ve hiyerarşik bir yapılanma sonucu oluşan örgütlenme şemaları alternatif medyalarda tamamen farklılaşmakta ve alternatif medyalarda okuyucu/izleyici ile haber ve içerik üretici ayrımı belirgin bir şekilde söz konusu olmamaktadır. Buna göre ekonomik kaygıdan uzak, kar mekanizması ekseninde hareket etmemesi beklenen alternatif medyaların bu yapısı üretilen içeriklere yansımakta ve bu mecralarda temel amacı belirli toplumsal değişim ve dönüşümün öncüsü olmak ve bu anlamda sessizlerin sesini duyurmak oluşturmaktadır.

Alternatif medyayı kurumsal örgütleniş biçimi, ekonomik ve editoryal yapısı üzerinden açıklayan yaklaşımların yanı sıra aynı zamanda alternatif medyanın çok sesliliğine de atıfta bulunmak gerekmektedir. Geleneksel medya araçlarında sıradan insanlar neredeyse sadece şiddetin içinde yer aldığı haber olabilmekte (Özer, 2012:10), yaygın medyada yer bulabilmek için çeşitli kısıtlamalara maruz kalmaktadırlar. Bunun tam tersi bir anlayışta olan alternatif mecralar ise ötekilerin sesi olarak görülmekte, ana akım medya araçlarının dışında kalan haber kaynaklarını kullanarak egemenin dışında kalan grup ve bireylerin yer bulabildiği medyalar olarak değerlendirilmektedir. Egemen düşünce ve ideolojilerin birer taşıyıcısı konumuna gelen ana akım medyalarda, 'sıradan vatandaşlar' kendilerini temsil etme potansiyeli görmemekte ve seslerini duyurabilmek adına kendi alternatif yollarını oluşturma çabası çerçevesinde alternatif medya araçlarını kullanma eğilimi göstermektedirler.

Özetle, alternatif medyanın işlevi sadece sessizlerin sesi olmak ve egemen medyayı eleştirmekle sınırlı değildir. Farklı eksenlerde yürütülen alternatif medya tartışmaları incelendiğinde ortak nokta olarak katılımcı, etkileşim, ticarileşmenin olmadığı, çok sesliliğin söz konusu olduğu söylenebilmektedir. Medyanın alternatif göstergeleri olarak, temel amacın kar olmaması, sosyal sorumluluk anlayışının yer alması, eşitlikçi olması, örgütsel yapılanmaların hiyerarşiden uzak ve toplumun kamusal alanının dışında kalan kesimlerin yanında yer alması maddeleri ilk akla gelen özellikler olarak düşünülmektedir (Taylan, 2015: 296).

2.2. Alternatif Medyanın Teknolojik Temelleri

Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkışı genellikle 1970'li yıllarla ilişkilendirilmekte ve bu yıllarda gelişen teknolojik araçların etkisi kitle iletişim alanında da hissedilmektedir. Özellikle bilgisayar teknolojisinde yaşanan gelişmeler ve ağların ortaya çıkışı iletişimin bilimi alanında teknolojik değişimin hızlanmasını da beraberinde getirmektedir.

Yeni iletişim teknolojileri ekseninde yapılan tanımlamalar daha çok bilgisayar yetileri ve bu yetilerin kullanıcılar ve enformasyon üzerinde yarattığı etkileşim çerçevesinde değerlendirilmekte ve daha çok yeni iletişim teknolojileri bu etkileşimi zorunlu kılan teknolojiler olarak adlandırılmaktadır (Timisi, 2003, 80-81). Yeni iletişim teknolojilerinin kapsadığı bilgisayar ve internet teknolojisinin de gelişimiyle ivme kazanan yeni iletişim araçları genel itibariyle yeni medya olarak adlandırılmakta ve gerek yapıları gerekse işlevleri sayesinde iletişim sürecinin farklı boyutlara ulaşmasını sağladıkları düşünülmektedir.

İletişim teknolojilerinde bu şekilde eski-yeni ayrımına gidilmiş olması çeşitli yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Bunlar arasında yeni iletişim teknolojilerini iletişimin yönü, kullanıcı/izleyicinin konumu açısından ayırt ederek bir kategorilendirmeye giden yaklaşımlar yaygın olarak kullanılmaktadır. Buna göre:

- Eski teknolojiler toplumsal alanda etkin olan azınlıklar açısından işlerlik sağlamak ve azınlığın çoğunluk üzerindeki tahakkümünü pekiştirmeye hizmet etmektedirler. Buna göre eski teknolojiler çoğunluğun değer yargılarının oluşumunda azınlığın etkinliğini artırırken yeni teknolojiler tam tersi bir etki ile çoğunluğun bilgiye ulaşımını kolaylaştırmaktadır.
- Ayrıca eski iletişim teknolojileri üretici merkezli olup iletişimin içeriğinin tek tipleşmesine neden olmaktadır yeni iletişim teknolojileri alıcı merkezlidir ve bilgiye erişim için çoklu bir yapı sunmaktadır (Timisi, 2003: 82).

İnternetin ortaya çıkışıyla birlikte çeşitli iletişim teknolojileri tek bir çatı altında toplanmış ve bu sayede hem yeni iletişim araçlarının hem de yeni iletişim ortamlarının ortaya çıkışının zemini oluşturulmuştur. Bu yeni medya ortamları, sadece iletişim biçiminin değişim sürecine girmesini sağlamakla kalmamış, izleyici/okuyucunun ön plana çıkararak medya araçlarındaki etkinliklerinin artmasını da beraberinde getirmiştir. Bu özellikleri sayesinde yeni iletişim teknolojilerinin kendilerinden önceki iletişim biçimlerine eklenerek toplumsal iletişim modellerinin oluşmasına katkı sağladıklarını söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır.

Yeni iletişim teknolojilerinin etkinliğini artırması ve yükselişe geçmesi özellikle internet teknolojisinin gelişmesine paralel bir şekilde oluşmaktadır. Bu gelişimle birlikte teknik olanaklar artmış ve internetin sağladığı imkânların da bu olanaklarla uyum içerisinde ilerlemesi sonucunda yeni medya alanları ortaya çıkmıştır.

Küresel bilgisayar ağlarını birbirine bağlayan ağ olarak internet, (Geray, 2003: 20) teknolojisi yeni medya alanları içerisinde yaşadığımız çağa damgasını vurmuştur. İnternetle birlikte sadece kitle iletişimin boyutu değişmemiş haber ve haber üretiminde de değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. İlk yıllarda enformasyonu halka ulaştırabilecek bir araç olarak düşünülen internet, çok kısa bir sürede kendine özgü niteliklerinin katkısıyla enformasyonun yeniden üretildiği ve yeni biçimlerle sunulduğu bir alan haline gelmiştir. (Karaduman 2003: 138).

Howard Rheingold, 1993'te yayınlanan *Virtual Communities* (Sanal Cemaatler) adlı eserinde, internetin yeni bir katılımcı demokrasi anlayışını ortaya çıkaracağına ve kamusal alan tartışmalarına yeni bir boyut kazandıracağına dair ilk öngörülerde bulunmuştur. Rheingold eserinde; internet sayesinde demokrasiyi canlandırmak amacıyla sanal toplulukların yurttaşlara yardımcı olacağını veya demokratik söylemin yerine geçecek cazip alternatifliğin sunulacağını belirtmektedir. (Rheingold'dan aktaran Tuğla, 2014: 327). Rheingold'un da belirttiği gibi internetle birlikte geleneksel medya karşısında alternatif medya kanalları ortaya çıkmış ve bu kanallar ticari kaygıları diğer amaçların önünde görmemesi nedeniyle geleneksel medya araçlarının iktidar odaklarıyla çıkar ilişkileri ve ekonomik kaygıları nedeniyle yer veremedikleri haberleri halka ulaştırma noktasında önemli bir misyonu üstlenmişlerdir.

Geleneksel medyanın tek yönlü ve izleyiciyi pasif konumlandıran yapısı karşısında internetin getirdiği etkileşim imkânı medya alanında dönüşümün temelini oluşturan en önemli unsurdur. Medya alanında sağladığı etkileşim özelliği izleyici/okuyucuyu pasif konumdan aktif konuma taşımış ve toplumsal yapı içerisinde çok sesliliğin ortaya çıkmasının zeminini oluşturmuştur. Özellikle günümüzde egemen ideolojilerin sesi olan ana akım medyanın, bu çokseslilik anlayışını göz ardı ettiği ve ticari kaygıları ön plana çıkaran yayıncılık anlayışıyla hareket ettiği de düşünüldüğünde, alternatif yeni medyanın daha özgür medya kanalları oluşturma potansiyeli olumlu yönde değerlendirilmektedir.

Granjon'a (2014: 161) göre, alternatif medyaların gelişmesi teknolojik başarıların gelişimi ile doğru orantılıdır. İletişim araçlarında meydana gelen teknolojik gelişmeler kullanılan araçların küçülmesine, fiyatlarının ucuzlamasına ve en önemlisi de bireysel kullanımın artmasına imkân sağlamaktadır. Bununla birlikte Granjon'a göre çağdaş toplumlarda iletişim teknolojileri özellikle bazı enformasyon hareketlilikleri tarafından kapitalizme karşı dile getirilmektedir.

Teknolojiyi sadece teknik değişimin bir göstergesi olarak algılamamanın yanlış bir düşünce biçimi olduğu üzerinde duran Dickson'a (1992: 29-32) göre, teknolojik değişimleri tarafsız ve basit bir şekilde değerlendirilmenin ötesinde ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerin yer aldığı süreçlerin bir sonucu olarak düşünmek gerekmektedir. Bu bakış açısına göre, teknolojik değişimler hiçbir zaman tek başına bir süreci yansıtmamakta aksine ideolojik, toplumsal ve siyasal süreçlerle yakından ilişkili olarak egemenin çıkarlarına hizmet etmektedirler. Teknolojilerin ve toplumsal sınıflar arasındaki ilişkilerin karşılıklı olarak maddi ve ideolojik bakımdan birbirlerini bütünledikleri üzerinde duran Dickson, alternatif teknolojilerin ancak ve ancak alternatif toplum yapıları içerisinde geçerli olabileceğini savunmaktadır.

Buradan hareketle internet teknolojisi odaklı alternatif medyaların bu tür potansiyellerini kullanabilmesinin belirli ekonomik, kültürel ve toplumsal koşulların sağlanmasına bağlı olduğunun da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Yani internet yayıncılığı ancak egemenin karşısında, muhalifin ve ötekinin yanında, demokrasi temelli yayıncılık anlayışıyla yapılandırıldığı ve kendisini üretim ilişkileri ve örgütlenme biçimi bakımından ana akımın karşısında konumlandığı takdirde gerçek anlamda alternatif medya olarak değerlendirilebilmektedir.

2.3. Ana Akım Medyaya Alternatif Olarak Alternatif Medya

Alternatif medya ile ana akım medya arasındaki ilişki olumsuz bir zemin içerisinde değerlendirilmekte ve birbirlerine karşıt iki alan olarak konumlandırılmaktadır. Alternatif medya ve ana akım medya ilişkisinde toplumsal sistem içerisinde kamuoyunun belirlenmesi açısından önemli bir rol atfedilen ana akım medyalar, daha çok egemenin yanında olduğu görüşü yaygınlık kazanmaktadır. Bununla birlikte ana akım medyalarda, egemen yararına olan bir takım ideoloji ve söylemlerin fazlaca yer bulunduğu, gerçeğin inşa edilmiş bir sistematik içerisinde sunulduğu da bir diğer bakış açısını oluşturmaktadır. Alternatif medyalar ise bu egemen yapı dışında kalan ideolojilerin yer verildiği, ana akım tarafından görmezden gelinen, yok sayılan, ötekileştirilen ya da marjinalleştirilen birey, grup ve mücadelelerin bizzat ya da dolaylı olarak temsil edilebildiği medya araçları olarak konumlandırılmaktadır.

Anlam olarak bakıldığında yaygın ve egemen anlamında kullanılan ana akım medya kavramı daha çok iletişim ortamlarında egemen söylemlerin ve ideolojilerin üretildiği ve yayıldığı hatta bu üretilen ideolojileri pekiştiren medya araçları olarak değerlendirilmektedir. Ana akım medya kavramsallaştırmasında bu tür medya araçları daha çok siyasal iktidarın yanında konumlandırılmakla birlikte devlet ve ekonomik ticari kuruluşların sahip olduğu örgütlenme yapısında olan medya araçları olarak görülmektedir (Yüksek, 2015: 56).

Ülkemizde yaşanan medya patronlarının holdingleşme yolundaki adımları ve medya alanında yaşanan tekelleşmeler ana akım medyaların artmasını da beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte ana akım medya daha çok ekonomik temelli eleştiriler ekseninde açıklanmakta ve medyanın ekonomi politiği noktasında ana akım medyaların yapısı eleştirilmektedir.

Ana akım medyaları daha çok ekonomi politik kaygıları ekseninde açıklayan tanımlamalarda bu medyaların siyasi iktidarla ilişkileri temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bailey vd.'e (2015: 47) göre, ekonomik açıdan yapılan değerlendirmelerde ana akım medyalar, "Genellikle büyük ölçekli takipçi kitlesine yönelik; devlet destekli kurumlar veya şirketler, hiyerarşik olarak yapılanmış,

kadrolarında profesyonellerin yer aldığı hâkim söylem ve temsillerin taşıyıcıları” olarak değerlendirilmektedir.

Egemenin söz sahibi olduğu yaygın medyalar günümüzde özellikle sermaye kaygısı veya siyasi iktidarla olan ilişkileri kapsamında ortalamanın üzerine çıkamayan, var olan egemen söylemlerin ötesine geçemeyen, bu söylemleri sürekli olarak yeniden üreten, izleyicisinin, okuyucusunun beklentilerine karşılık veremeyen medyalar olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Özellikle ürettiği metinler ve içeriklerde daha çok siyasal iktidarların egemen söylemlerini yineleyen ana akım medyalar, ‘azınlıkların’ görüşlerine yer vermemekte, bir anlamda temsiliyet alanı olarak özellikle haklarından mahrum edilmiş kişi veya grupları görmezden gelmektedir.

Öğünç’e (2015: 446) göre, kamu yararı ilkesini hedeflerinin arasında barındırmayan, asıl amaçları kar artırmaya yönelik olan ve günümüzde tekelleşme – şirketleşmenin yoğun olarak yaşandığı, asıl işi gazetecilik olmayanlar tarafından icra edilen medya kurumlarının arasında bulunduğu ana akım medyalar, siyasal iktidarlara ilişkilerini sermaye çıkarına göre odaklamış ve bütün bunların sonucu olarak da içeriklerini egemen ideolojilerin yinelenmesi ve pekiştirilmesi üzerine kurmuşlardır.

Günümüzde siyasi iktidarla mesafesinin kısalığı tartışılır bir hal alan ana akım medyalarda artık o mesafe dahi kalmamış bunun sonucu olarak da ana akım medya araçları siyasi iktidarların mücadele alanı haline gelmiştir.

Ana akım medya, ticari pazar ve siyasi iktidar ile kurduğu etkileşim içinde varlığını korumakta ve güçlendirmektedir. Bunun sonucu olarak ise ana akım medya liberal kuramların altını kalın bir şekilde çizdiği, “Yurttaşlara demokratik süreçler doğrultusunda bilgi vermek ve güç kazandırmak” ilkesinden uzaklaşarak (Tellan, 2015: 459), güç ve iktidarı elinde bulunduranların yanında yer almaktadır. Yaygın medyaların bu tutumu içerisinde, ‘öteki’lerin ana akım medyalarda yer alabilmesi zorlaşmakta ve ana akım medyaların egemenin dışında kalanlara yer vermesi taşıdıkları haber değeri ile doğru orantılı olmaktadır.

Ötekilerin medyada yer bulabilmesinin belirli koşullar çerçevesinde gerçekleştiğini vurgulayan Sevda Alankuş, bu koşulları; sınıf atlamış olmak, intihar

etmek, işkence veya şiddet görmek, hırsızlık yapmak ve öldürülmek olarak açıklamaktadır. Alankuş'a (2008: 126) göre, böylesi bir tutum içerisinde egemenin kendi alanı haline dönüşen ana akım medyalarda ötekiler, azınlıklar veya sıradan vatandaşlar ölmeden, öldürülmeden ya da şiddet görmeden yer bulamamaktadır.

Yaşadığımız çağ içerisinde bütün bu süreçlere maruz kalan veya bu süreçlere maruz kalanlara destek olan ve onların seslerini duyurmaya çalışan kesimler toplumsal alanda varlık gösterebilmek ve belirli konularda mücadele edebilmek adına ana akım medya dışında kalan medya araçlarına yönelmişlerdir. Tam da bu noktada dijital medyanın gelişmesiyle birlikte alternatif medya kanalları ortaya çıkmış ve bu mecralar bireylere temsiliyet alanı sağlama açısından umut vadeci bir yaklaşımla değerlendirilmişlerdir.

Bailey vd.'e (2015: 47) göre, ana akım medyalar toplumsal çatışmalarda genel olarak hegemonyanın yanında yer almakta; toplumsal hareketi engellemeye, yönlendirmeye, küçümsemeye yönelik söylemler geliştirmekte ve bütün bunlara rağmen toplumsal hareket gücünden bir şey kaybetmediğinde ise medyatik inkâr yoluyla görmezden gelmektedir. Bu yaklaşıma göre toplumsal hareketlerin ana akım medyada yer bulup bulamaması ise siyasal iktidarla olan ilişkilere paralel olarak değerlendirilmektedir. Bu ilişkiler ekseninde bilinçli bir içerik üretimi gerçekleştirilen ana akım medyaların toplumsal hareketleri ele alış biçimleri enformasyonun şekil değiştirmesi sonucunu doğurmakta hatta kimi zaman toplumsal çatışmanın zeminini oluşturmaktadır. Tüm bu süreçlerde toplumsal hareketin kurucuları, katılımcıları veya destekçileri egemen medyalarda kendilerine yer bulamamakta ve ana akım medyalar azınlıkların/muhalliflerin/aktivistlerin geniş anlamda dışlandığı sadece siyasiler, uzmanlar, yöneticiler gibi 'fast thinker'ların yer bulduğu medya araçlarına dönüşmektedir.

Granjon'un (2014: 165), medyatik inkâr olarak adlandırdığı bu süreç, haberin üretimi ve dağıtım aşamasında alternatif yolların oluşturulmasının önemini ortaya koymaktadır. Ona göre ana akım medya böylesi bir yaklaşımla, enformasyonu tek tipleştirmekte ve toplumsal yapının temel unsurlarından olan ideolojik tartışmaların önünü kesmektedir. Alternatif medyaların varlığı ise kamusal ifade biçimlerinin toplumsal alanda yaygınlaşması açısından büyük önem taşımaktadır.

Alternatif medyaları hem ana akımı karşı hem de ana akıma alternatif olarak değerlendiren Bailey vd. (2015:50- 51), ilk yaklaşımda (alternatif medyayı ana akım karşısında konumlandıran), alternatif medyanın değer kaybedeceği görüşünü savunmaktadır. Buna göre ana akım ile karşıt bir ilişki içerisinde değerlendirilen alternatif medyalar, sahip oldukları belirli özellikler sonucunda (küçük ölçekli, yatay örgüt yapısı gibi) finansal ve örgütsel açıdan kendilerini güvence altına almakta zorlanabilirler. Ayrıca bu açıdan alternatif medyalar ve ana akım medya arasındaki antagonistik* (karşının zıttı) ilişki, bu iki medyanın rekabet çerçevesinde değerlendirildiğinde ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da ana akım karşısında alternatif medya kuruluşları yetersiz olarak değerlendirilmekte ve alternatif medya tanımlamaları içerisinde yer alan marjinal kavramına gönderme yapılarak alternatif medyaların marjinal olduğu üzerinde durulmaktadır. Alternatif medyaların önemsiz ve yersiz görülmesi anlayışı beraberinde bu tür mecraların etkinliğini azaltmakta ve bazı ülkelerde ise sonunun gelmesine neden olmaktadır.

2.4. Toplumsal Hareketler ve Sınıf Mücadeleleri Ekseninde Alternatif Medya

Küreselleşen dünya üzerinde medya araçları toplumsal hareketler içerisinde sadece araç olmanın ötesine geçerek; toplumsal hareketlerin bizzat yapılandırıldığı, anlamlandırıldığı, örgütlendiği ve eyleme dönüştüğü alan konumuna gelmiştir. Egemenin varlığıyla kuşattığı ve söylemiyle sınırlandırdığı bir toplumsal sistem yaratma çabasında şüphesiz medya araçlarının rolü oldukça önemlidir. Sınıf ve kimlik mücadelelerinin arttığı, egemen ideolojiler çerçevesinde geliştirilen toplumsal sistemler içerisinde bireyler, gruplar veya sınıflar kendi mücadelelerini yaratma amacıyla bir takım direnme alanları arayışı içerisine girmişlerdir. Bu yeni kimlik ve sınıf hareketlerinin, kendi seslerini duyurabilmek ve toplumsal alanda var olabilmek adına medya ile ilişkilerini etkin kılmaları kaçınılmaz bir durumdur.

* Kelime olarak Fransızca antagoniste kelimesinden gelen kavram TDK'da düşman-karşıt olarak tanımlanmakla birlikte daha çok birbirlerini zıt olan kavramlar arasındaki ilişkiyi ifade eder.

Bu noktada ilk olarak alternatif medya ile sınıf, kimlik ve toplumsal hareketlerin ilişkisi irdelenirken küreselleşme kavramına değinmek de yerinde olacaktır. Öyle ki küreselleşme, sermaye ile ilişkisi bakımından düşünüldüğünde yaşadığımız çağ üzerinde özellikle teknolojik gelişmelerin de bir sonucu olarak gelişimini ve çeşitliliğini katlanarak sürdürmektedir. Küreselleşmenin iletişim teknolojileri ve alternatif medya ile olan bağlantısını değerlendirecek olursak, küreselleşmeyle birlikte coğrafi olarak sınırların aşılması bu sürecin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Bu sayede haksızlıklara, eşitsizliklere, sömürülere, ötekileştirilmeye, ayrımcılıklara maruz kalan bireyler kendileri gibi olan diğer bireylerle bağlantı kurmuş, iletişimi sınırlar ötesi bir boyuta taşıyarak birçok noktada ortak değerler etrafında kendi medyalarını oluşturma yoluna gitmişlerdir.

Yaşanan bu küreselleşme sürecini medya ile ilişkisi bakımından değerlendiren araştırmacılar ise bu süreci farklı açılardan ele almakla birlikte genel olarak üretim ve sermaye ilişkisi ile açıklamaktadır. Sınıf, kimlik ve toplumsal hareketler temelinde küreselleşmenin emek ve sermayeyle ilişkisinin olumsuz etkileri üzerinde duran yaklaşımların yanı sıra alternatif/muhafız medya açısından küreselleşmenin olumlu etkilerini değerlendiren görüşler de bulunmaktadır.

Küreselleşme süreçlerinin toplumsal alanın dönüşümündeki etkilerine değinen Stuart Hall, küreselleşmenin tehlikeli bir biçim aldığını belirtmekle birlikte özellikle ulus devlet sistemlerinin gerilemesinin bir sonucu olarak yeni küreselleşme biçimlerinin ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Ona göre bu küreselleşme süreçleri kimlik süreçleri üzerinde etkili olmakta ve kitle kültürü ile teknolojinin tahakkümü altında kendisini göstermektedir. Kitle iletişimlerinin bir sonucu olarak görülen küreselleşme sistemleri aynı zamanda yeni küresel kitle kültürünün yaratıcısı olmaktadır. Bu tür kimlik süreci içerisinde küreselleşen yeni kitle kültürlerinin batı merkezli toplumsal sistemler içerisinde şekillendiği üzerinde duran Hall, bunun nedenini ise ekonomi temelli gelişen sistemlerde emeğin artması sonucu küresel kitle kültürlerinin güçlenmesi olarak göstermektedir. Hall'a göre, bu yeni küresel kitle kültürleri kendisinden olmayı başat yapı içerisinde dahil ederek egemen bir sistem yaratma ve yoğun sermaye ve kültür biçimleri içerisinde kendisine yer edinme amacıyla hareket etmektedir (1998: 20-28).

Dünya üzerinde etkisini gösteren küreselleşme, sadece teknolojik anlamdaki değerlendirmeleri kapsamamakta teknolojinin de ötesinde toplumsal sistemleri oluşturan, siyasal, ekonomik ve kültürel yapılar üzerinde de etkili olmaktadır. Bu anlamda küreselleşme özellikle kültürel alanlar üzerinde farklı etkilere sahip olmakta ve kitle kültürlerinin oluşumu, değişimi ve dönüşümü ekseninde toplumsal yapıların biçimlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Egemen ve temel kültürel yapılar içerisinde kitle kültürlerinin yaratılmasının önünü açan küreselleşme ayrıca bu kitle kültürlerinin hâkim kültürel değerler içerisinde var olabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi adına örgütlenme ve mücadele alanında varlık gösterebilmelerini de sağlamaktadır.

Sermayenin emek üzerinde yarattığı sömürü sisteminin toplumsal alan üzerindeki etkileri açısından değerlendiren Hall, bu durumu yaratılan yeni küresel ekonomiler üzerinden açıklamaktadır. Bu yeni küresel ekonomilerin haz üzerine kurulduğunu belirten Hall (1998: 32-33), küreselleşmenin kontrol ve denetim altında olamayacağı görüşünde olmakla birlikte, küreselin kendisini sistem içerisinde korumak ve pekiştirmek adına farklılıkları denetim altına almak zorunda olduğuna işaret etmektedir.

Küreselleşmenin emek ve sermaye ile ilişkisi ekseninde kapitalizmin bir aşaması olarak ele alan Çoban'a (2009: 25) göre, küreselleşme toplumsal yapıyı şekillendirmektedir. Ona göre küreselleşmeyle birlikte sermayenin belirleyici olduğu yeni toplumsal yapılar ortaya çıkmış ve bunun sonucu olarak da emek sömürüsü giderek yoğunluk kazanan bir hal almıştır. Bu durum, proleterleşen toplum sınıflarında etkili olmuş ve değişim ve dönüşüm sürecine girdiği düşünülen sınıf mücadelesinin yeniden yükselişe geçmesini de beraberinde getirmiştir.

Alankuş'un (2008: 125) da belirttiği gibi, sermayenin, ideolojinin ve bilginin hem kolay ve ucuz hem de hızlı ve büyük ölçüde dolaşımında olması anlamına gelen küreselleşmenin baskın olanın egemenliğini artırmasına karşın muhalif olanın güçlenmelerini de mümkün hale getirebilme özelliği bulunmaktadır. Buna göre bireyler egemene karşı yeni toplumsal hareketlerin zeminini oluşturan karşıtlıkları oluşturabilmekte ve küresel nitelikte dayanışma içerisine girerek alternatif/öteki medyalar üzerinden bir örgütlenme gerçekleştirebilmektedirler. Bu örgütlenme aynı zamanda toplumsal hareketlerin zeminini oluşturmaktadır.

Toplumsal hareketleri belirli ve farklı harekete geçme sistemleri üzerinden açıklayan Bailey, bu sistemleri üç farklı grup ekseninde değerlendirmektedir. Bailey, bunların ilki olarak gördüğü siyasal toplumsal hareketleri daha çok sıradan insanlar üzerinden oluşan ve aktörler tarafından kasıtlı olarak oluşturulan, aynı zamanda siyasi sistemi ve karar alma sürecini etkilemeye çalışan ve kamu kimliği vurgusu yapan eylem alanı olarak tanımlamaktadır. Bailey'in işçi hareketlerini de dahil ettiği ikinci grupta ise ortak bir kimliğe dayanan, ortak amaç ve dayanışma ile hareket eden kasten oluşturulan, uzman, açık bir şekilde siyasi örgütlenme söz konusu olmaktadır. Üçüncü tür toplumsal hareketleri ise yeni toplumsal hareketler olarak nitelendiren Bailey'e göre, bu hareketler toplumun merkezini kaynak olarak almakta ve yaratıcılık ile bilgi modeli çevresinde gerçekleştirilmektedir (Bailey, 2014: 189).

2.4.1. Sivil Toplum ve Alternatif Medya İlişkisi

Küreselleşme ekseninde gelişen toplumsal hareketler genel itibariyle sivil toplum kavramı ile ilişkilendirilerek açıklanmakta ve sivil toplumun toplumsal hareketlerin temelini oluşturduğu düşüncesi kabul görmektedir. Demokratik toplumlarda medyaya atfedilen rollere bakıldığında medyanın sivil toplum ile arasındaki bağ demokrasinin işlerliği açısından oldukça önem arz etmektedir.

Keane'e göre, yeni toplumsal hareketlerin temelinde sivil toplum ve devlet ilişkisi yatmakta ve bu noktada özellikle son yıllarda Batı Avrupa'da ortaya çıkan ve gelişme gösteren kolektif eylem biçimleri sınıfların belirli sınırlarını aşarak yeni biçimler elde etmektedir. Devletin egemen sistem ve kurumlarının dışında veya bu kurumların altında ortaya çıkan ve sivil toplum ile ilişkilendirilen bu yeni toplumsal hareketler sayesinde birey, grup ve sınıflar devlet mekanizması karşısında yeni ittifak yollarının mümkün olduğunu ortaya koymaktadır (Keane, 1993: 13).

Demokratik toplum yapıları içerisinde olmazsa olmazlar arasında değerlendirilen sivil toplum kavramı daha çok egemenin karşısında yer alan ve aktif birey veya gruplar tarafından oluşturulan bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bu alan içerisinde sivil toplum örgütlenmelerinin kendi seslerini duyurabilmesi ve farklı

kesimlerden birey ya da gruplara ulaşabilmesi medya araçlarını kullanması ve bu araçlarda yer bulabilmesiyle doğru orantılıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde toplumsal hareketler, sivil toplum hareketleri, kolektif eylemler ve daha birçok farklı toplumsal mücadeleler medya araçlarında yer bulabildikleri, seslerini duyurabildikleri oranda siyasi, ekonomik ve kültürel alanlar üzerinde etkili olabilmektedirler.

Sivil toplum, medya ve toplumsal hareketler ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda bu alanların birbirleriyle sürekli ve dinamik bir ilişkisi bulunmaktadır. Sivil toplum örgütlenmesinin aktif bir yapıda olması özgür medya biçiminin desteklenmesi ve geliştirilmesiyle paralellik göstermektedir. Böylesi bir ilişki sistemi içerisinde sivil toplumun eylemlerini iletme görevi üstlenen medya, bu sayede sivil toplumun sesini duyurmasını ve etkinliğini artırmasına imkân vermektedir. Bekiroğlu'na göre, diğer yandan bu tür eylemlerde medyayı araç olarak kullanmak isteyen sivil toplum kuruluşları ise dikkat çekmek adına medyayı daha çekici kılmak için yollarını aramakta ve medyaya olan ilginin artmasını sağlamaktadırlar. Bunun tam tersi durumda ise yani özgür olmayan sansürlenmiş medya ortamlarında sivil toplum gelişmek için kendisine yeterince yer bulamaz ve var olan egemen söylemler karşısında baskılanma durumuyla karşı karşıya kalır. Ayrıca sivil toplumun zayıf olduğu noktalarda da medyanın etkinliğini özellikle özgür ve bağımsızlığı konusunda desteği sağlayamamasına yol açmaktadır (Bekiroğlu, 2012: 144-147).

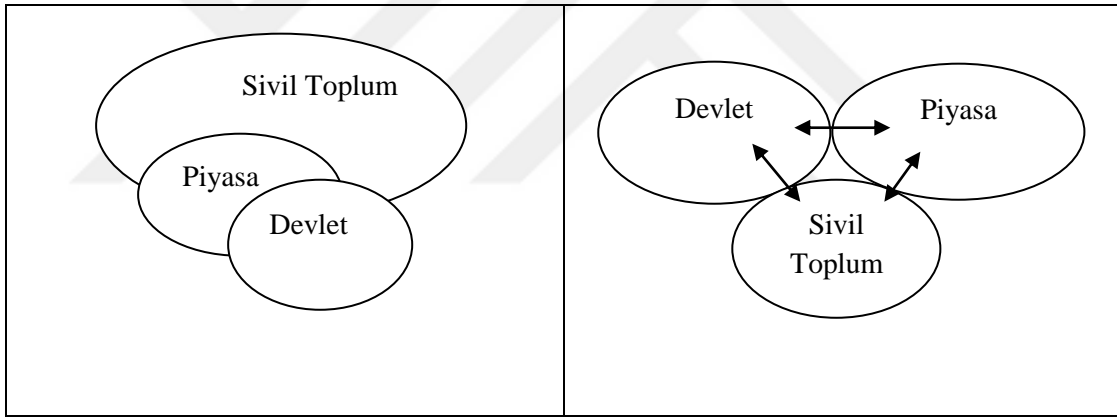
Medya araçlarının sivil toplum ve toplumsal hareketler ile ilişkisi karşılıklı etkileşim ve gelişim içerisinde olduğu söylenebilmektedir. Buna göre sivil toplumun gelişebilmesi varlığını sürdürebilmesi medya ile olan ilişkisi çerçevesinde şekillenmekte bunun tam tersi bir durumda ise medyanın özgür ve objektif olarak faaliyet sürdürebilmesi toplumsal sistem içerisinde sivil toplumun varlığı ile ilişkilendirilmektedir.

Bütün bunlarla birlikte medya ve sivil toplum ilişkisi irdelendiğinde her ikisinin birbirini desteklediği ve güçlendirdiği yönündeki görüşlerin yanı sıra özellikle günümüz medyasında devletin vatandaşın meşru haklarını ihlal etmesi durumunda bile birtakım medya kuruluşlarının devlet yanında yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla medyanın her zaman sivil toplumu güçlendirmek adına

çabada bulunduğunu düşünmek yanılığa düşmeye sebep olabilmektedir (Bekiroğlu, 2012: 150).

Sivil toplum ve medya ilişkilerini irdeleyen çalışmalar içerisinde özellikle alternatif medya üzerinden yaptıkları sivil toplum değerlendirmeleriyle Bailey vd.'nin çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Alternatif medyayı sivil toplumun bir parçası olarak ya da sivil toplum içerisinde değerlendiren Bailey vd. (2015: 57), alternatif medyayı sivil toplum içerisinde aktif bir alan olarak görmektedirler.

Alternatif medya ve sivil toplum ilişkisini irdeleyen Bailey vd. (2015: 51), kuramsal olarak sivil toplumu sınıflandırmakta ve sivil toplum ve medya ilişkisini Hegel ve Marx'a dayanan ancak Gramsci ve Habermas'a referansla minimalist bir model olarak açıklamaktadır.

Şekil 1. Sivil Toplumun genellemeci ve minimalist modelleri (Bailey vd., 2015: 52).

Bu yaklaşıma göre Hegel, sivil topluma devlet ve piyasanın bir parçası olarak görmüş kamu yararı sağlamadaki dengenin korunması adına yasal bir rol üstlenmekte dahil iki yaklaşımı bir araya getirmede kurucu ve yapıcı bir işlev atfetmiştir (Bailey vd. 2015: 52).

Hegel'in sivil toplumu burjuva toplumu ile nitelendirdiği görüşünde olan yaklaşımlara göre Hegel'in bu anlayışı çelişkileri bünyesinde barındırmakta ve sivil toplum daha çok devlet ile ilişkilendirilmektedir. Sivil toplumun öznel ve ortak çıkarlarının birleştiği noktada ortaya çıkan bir fenomen olduğu düşüncesinden

hareket eden bu bakış açısında çelişkileri aşma görevi devlete düşmekte ve bu noktada da devletin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (Bekiroğlu, 2012: 120).

Bununla birlikte Bailey vd.'e göre, Hegel'in piyasayı da dâhil eden anlayışına atıf yapan Marx ise piyasaya yüklenen olumlu anlama karşı çıkmakta ve devlet ve piyasayı toplumdaki seçkinlerin kontrolündeki bir alan olarak değerlendirmektedir. Böylesi bir sistem içerisinde sivil toplumun egemen tarafından örgütlenen bir alan olduğu görüşünde olan Marx, bu durumun bireyi araca indirgediğini vurgulamaktadır (Marx 1975: 153'den aktaran Bailey vd., 2015: 52-53).

Bobbio ve Texier'e (1982: 20-23) göre, ise hem Marx hem de Gramsci sivil toplum yaklaşımlarında Hegel'in etkisinde kalmış ancak Marx'ın ekonomik ilişkilerle özdeşleştirdiği sivil toplum yaklaşımına karşın Gramsci sivil toplum kavramını maddi ilişkiler çerçevesinden ziyade ideolojik-kültürel ilişkilerin ve düşünsel yaşamın bir bütünü olarak ele almıştır. Buna göre Gramsci, devletin etnik içeriği olarak tanımladığı sivil toplum kavramında toplumsal alanda etkin bir grubun toplumun tamamı üzerinde kurduğu hegemonyaya vurgu yapmaktadır.

Gramsci, sivil toplumun hegemonyanın üretildiği bir alan olarak değerlendirmekte ve sivil toplumun toplumsal etkileşim alanını temsil ettiği üzerinde durmaktadır (Bailey vd, 2015: 52-53). Gramsci'nin bu değerlendirmesi sivil toplum ve toplumsal hareketler ilişkisinin anlamlandırılabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Gramsci, sosyal hareketleri de belirli sınıflar aracılığıyla gerçekleştirilen etkinlikler olarak tanımlayan görüşlerin ötesinde bir değerlendirme getirmiştir. Bu değerlendirmesinde toplumsal hareketlere atıfta bulunan Gramsci, toplumsal hareketler aracılığıyla sivil toplumun aydınlar tarafından ideolojik değişimlere uğratılabileceği vurgusunu yapmakta ve bunun da özgürleşmeyi sağlamanın bir aracı olabileceğini belirtmektedir (Gramsci'den aktaran Lelandais, 2009: 64).

Gramsci'nin sivil toplumu ideolojik ve kültürel ilişkiyi barındıran ve devlet kontrolünde olan bir alanı olarak ele aldığı üzerinde duran Güngör'e göre, ayrıca Gramsci sivil toplumu, devlet ve burjuva desteği altında işleyen kapitalizmin, bu işleyişini gizlemek için kullandığı bir maske olarak değerlendirmektedir. Gramsci'nin bu anlayışına göre sivil toplum burjuva tarafından işletilmekte ve

burjuvanın egemenliğini pekiştirmeye yönelik olarak faaliyet göstermektedir. Bu yapıda hegemonik ilişkiye dikkat çeken Gramsci, hegemonik ilişkinin devlet ve sivil toplum tarafından sağlandığı görüşünde olmakla birlikte, bağımlı kesim olarak değerlendirilen sınıfların toplumsal sistem içerisinde yaratılan egemen yapıya rıza göstermekten ziyade kendi alternatif çabalarını üreterek hegemonik alanda karşı hegemonik bir mücadele geliştirmesi gerektiğini belirtmektedir (Güngör, 2013: 260-261).

Alternatif medyalara toplumsal sistemin demokratikleşmesi yönünde atfedilen rol sivil toplum alanında da kendisini hissettirmekte ve bu mecralar sivil toplumun var olabilmesi, gelişmesi ve pekiştirilmesi adına önemli mecralar olarak düşünülmektedir. Buna göre egemenin kuşattığı alanlar arasında bu alanlara bilinçli bir şekilde dâhil edilmeyen/edilemeyen birey ve grupların yanı sıra alternatif mecralar sivil toplumun örgütlenmesi ve sesini duyurmasını sağlayabilecek medya araçları olarak görülmektedir.

Alternatif medyanın bu şekilde (sivil toplumun bir parçası olarak) değerlendirilmesi bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların çoğunlukla alternatif medyaların beklenen amaca ulaşamamalarına neden olduğu görüşünde olan Bailey vd.'e (2015: 58) göre, medya aracılığıyla katılımı sağlama ve topluluklara kendini temsil etme imkânı sunan alternatif medyaların reklam gelirlerini reddetmesi ve birinci kaynak olarak görmemesi finansal krizleri beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte alternatif medyaların devlete karşı tehdit olarak algılanması, özellikle demokrasinin işleyişini sağlama görevinin sürekli dikkat gerektiren zor bir süreç olması, sivil toplum medyasının bir parçası olarak alternatif medyaların hedeflerine ulaşmalarını engellemekte veya bu hedeflerinden sapmalarına neden olmaktadır.

2.4.2. Sınıf Mücadelelerinde Alternatif Medyaların Rolü

Alternatif Medyaların toplumsal hareketler ile ilişkisinin değerlendirilmesinde üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise sınıf

mücadelesidir. Tarihsel olarak değerlendirildiğinde sınıf mücadelesi ile ilişkilendirilen toplumsal hareketler gücü ve iktidarı elinde bulunduranların karşısında kendi kimlik ve sınıflarının varlığını korumak veya geliştirmek adına mücadele eden ve kapitalist sistem içerisinde emeğin sömürülmesi sonucu ezilen sınıfların mücadelesini kapsadığı görüşü yaygınlık kazanmaktadır (Çoban, 2009: 21-25).

Toplumsal hareketler daha çok muhalif açıdan değerlendirilmekte ve Marksist bakış açısı içerisinde bu hareketlerin mücadele yönleri ön plana çıkarılmaktadır. Belirli sınıf, grup veya kimlikler ekseninde ortaya çıktığı varsayılan toplumsal hareketlerin temeli sınıf mücadelesine dayanmakta ve bu hareketler statüko karşısında konumlandırılmaktadır.

Yeni toplumsal hareketlerin ve sınıf mücadelelerinin daha çok endüstrileşmenin bir getirisi olarak görülen yaklaşımlarda ise bu hareketler kültür ve kimlik tartışmaları ekseninde temellendirilmektedir. Buna göre bu mücadeleler:

“Toplumsal alanda farklı konuları ele alan sosyal hareketler birey veya grupların çeşitli alanlarda yaşadıkları eksikliklerin belirli bir noktaya ulaşması sonucu bu eksikliği gidermek amacıyla bir araya gelerek oluşturdukları kolektif eylem biçimleri” olarak da tanımlanabilmektedir (Lelandais, 2009: 66).

Medya sınıf mücadeleleri ile ilişkisi ise tıpkı sivil toplum kavramında olduğu gibi demokratik toplumların olmazsa olmazı olarak değerlendirilmekte ve sınıf hareketlerinin sesini duyurabilmesi medya alanlarında kendilerine yer bulabilmesiyle paralellik göstermektedir. Medyanın kamuoyu oluşturmada ve kamuoyunun katılımını sağlamadaki rolüne bakıldığında diğer siyasal, kültürel ve ekonomik alanlar içerisinde önemli bir yer tuttuğu söylenebilmektedir. Medyanın bu etkisi göz önüne alındığında var olan sistem içerisinde medyayı araç olarak kullanan egemenlerin dışında, toplumda seslerini duyurmak veya pekiştirmek amacıyla birtakım kişilerin, kurumların, grupların ve örgütlerin de medyadan yararlanma yoluna gittikleri görülmektedir.

Tarihin her döneminde iktidara karşı sınıf mücadelelerinin ve direniş hareketlerinin var olduğu üzerinde duran Çoban ve Ataman, bu mücadelelerin farklı formlarda ortaya çıktığını belirtmektedir. İletişim araçlarının ve eylemlerinin bu

mücadelelerde önemli bir rol oynadığına değinen Çoban ve Ataman'a (2015: 14) göre, alternatif medyaların bu mücadelelerden bağımsız ve ayrı bir konumda düşünülmesi imkânsız görünmektedir. Öyle ki medya alanında alternatifliğin oluşturulması ve alternatifin ortaya çıkması toplumsal hareketlerle ve sınıf mücadeleleriyle hız kazanmakta ve bu mücadeleler her dönemde kendi alternatif medyalarını oluşturma yönünde eğilim göstermektedirler.

Yaşadığımız çağda ise özellikle internet teknolojisi ve onun getirdiği alternatif medya kanalları bu yeni sınıf mücadelelerinin ve toplumsal hareketlerin örgütlenme biçimi üzerindeki etkisini çok kısa bir sürede hissettirmiş ve bütün bu süreçlerin sonucu olarak ekonomik, siyasal, kültürel temelli direniş ve mücadele hareketleri ortaya çıkmaya başlamıştır.

Boyle ve McLeod'a (2014: 212-215) göre, sınıf mücadelelerinin ortaya çıkmasında ve geliştirilmesinde de aktif rol oynayan katılım özelliği medyalar aracılığıyla sağlanmakta ve bireylerin veya grupların bu mücadelelerden haberdar olmaları veya bu mücadelelere dâhil olmaları noktasında medyalar etkin bir konumda bulunmaktadır. Ancak bu katılım sürecinde özellikle statükoya karşı bir tehdit olarak algılanan mücadeleler noktasında ana akım medyaların tutumuna değinen Boyle ve McLeod, ana akım medyaların statükoya tehdit olacak grup ve olaylara dair harekete geçirici bilgiyi (olaylarda nasıl hareket edileceği, ne yapılacağına dair taktiksel bilgiyi) vermediğini ve bu durum sonucunda da mücadele ve hareketlerin ana akım medya üzerinden yeni katılımcılar çekememe durumuyla karşı karşıya kaldığını belirtmektedir. Ayrıca onlara göre, ana akım medyalar mücadeleleri ele alsalar bile enformasyonu tam anlamıyla yansıtmama yönünde bir tutum gösterdikleri için katılımcıların desteğinin sürdürülebilmesi noktasında da negatif bir etki yaratabilmekte ve mücadelelerin seyrini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Tüm bu süreçler sonucunda ana akım medyada sunulandan farklılaşan mesajlara ulaşmak isteyen bireyler, hem toplumsal hareketlerini yaygınlaştırmak, örgütlenmek hem de yeni katılımcılara ulaşmak adına alternatif kaynak üretme yoluna gitmektedir. Yeni medyanın en geniş alanlarından birisi olan internet, bu alanda bir alternatif oluşturmakta ve özellikle sınıf mücadelelerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ve örgütlenmenin sağlanabilmesi adına önem teşkil etmektedir.

Sonuç olarak alternatif medyaların toplumsal hareketler ve sınıf mücadeleleri ekseninde değerlendirilmesinde özellikle ülkemiz açısından ana akım medyaların ticari temelli haber üretim anlayışlarının dışında alternatif bir habercilik anlayışının ortaya konulduğu medyaların var olması bu tür hareketlerin niteliği ve seyri bakımından önemli bir unsuru oluşturmaktadır.

2.5. Kültürün Direnme Alanı Olarak Alternatif Medya

Günümüz toplumlarında ticarileşen ve kapitalin emek sömürü sistemi içerisinde kamu yararı ilkesini gözden çıkararak medya kuruluşları kültürel değerlerin egemen yapılar etrafında şekillenmesine hizmet etmektedir. Kültürel anlamda tek tipleşmenin yaratıldığı sistem içerisinde gelişen alternatif olanaklar bu tek tipleşmenin önüne geçebilmek ve yeni toplumsal, siyasi, kültürel ve ekonomik mücadele alanlarının da ortaya çıkmasını sağlamak açısından önem arz etmektedir.

Granjon'a (2014: 161-162) göre, medya araçları ticari sistemlerin ürünleri oldukları kadar aynı zamanda kamusal alanda siyasi direniş, kimlik kazanma ve özgürleşme araçları olarak da değerlendirilebilmektedir. İletişimi politik katılım anlayışı ve hegemonya karşısında bir direniş alanı olarak değerlendirenler ile iletişimi piyasaya bakış açısıyla ele alan iki farklı görüş arasında ideolojik çekişmeler yaşanmaktadır. Bu çekişmede iletişim araçlarını ticari ve pazarın ihtiyacını karşılayan alanlar olarak değerlendirenlere karşı, Granjon, ideolojik tartışmaların tam merkezinde yer alan iletişim araçlarının sadece üst yapının basit bir parçası olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir.

Alternatif medyayı sadece mesaj yayan bir araçtan ziyade katılımcı kültürel üretimin ve örgütlenmenin bir modeli olarak tanımlayan Duncombe'nin (1997: 129) bu iddiasına atıfta bulunan Atton, alternatif medyaların üretim araçlarına dikkat çekmektedir. Atton, alternatif medyayı sadece araçsal söylemler olarak görmekten ziyade, yaygın üretim araçları karşısında kendi üretim araçları üzerinden toplumsal değişime katkı sağlayan ve canlandıran bir konumda değerlendirmektedir (Atton, 2015: 39).

Medyanın yapısı içerisinde bulunan görece özerklik vurgusu onun baskın olmayan bir kontrol mekanizmasına maruz kalmasını da beraberinde getirmektedir. Buna göre medya toplumsal sistem içerisinde ideolojik alanda yapılan gerçeklik tanımlamaları üzerinden yapılacak mücadelenin sınırlarını belirlemekte ve egemenin dayattığı söylemler dışarısında kalan grupları ve bireyleri ötekileştirmekte, marjinalleştirmektedir (Shoemaker ve Reese, 1997: 117).

Toplumsal sistemler içerisinde yaratılan bu marjinalleştirme kimlik kavramı üzerinde temellenmekte ve farklı ve ötekinin temsil alanının daralması sonucunu doğurmaktadır. Başat değerler etrafında şekillendirilmiş ve egemenin ideolojisiyle donatılmış toplum yapılarında bu tür anlamlandırmalar birtakım değerlerle gerçekleştirilmekle beraber her toplum içerisinde farklılık ve ötekilik tam olarak karşılık bulamamaktadır. Farklılık ve ötekiliğin hiçbir anlam ve zamanda mutlak ötekilik üzerinden tanımlanamayacağını belirten Harvey, farklılık ve ötekiliğin belirlenebilmesi adına bu kavramların da kendilerini üretmesini bir koşul olarak görmektedir. Buna göre benzerliği tahmin etmek yerine temelini bulmak aslında birbirinden farklı olan bu grup veya bireylerin ittifakını sağlamanın da bir koşulunu oluşturmaktadır (Harvey, 2001: 198). Kimlik ve ötekiliğin toplumsal sistemlerde bazı ilkelere işlediğine dikkat çeken Harvey'e göre bu yapılar içerisinde, *"Her ne kadar bütün ötekiler ötekilerse de, bazıları diğerlerinden daha ötekidir"*(2001: 200).

Alternatif medya araçlarının egemen söylem ve ideolojiler karşısında konumlandırıldığı muhalif yapılar olması bu mecraların toplumsal sistem içerisinde, marjinalleştirilen ve ötekileştirilen grupların seslerini duyurabilmesi adına toplumsal alanlarda farklılık ve çeşitliliğin oluşturulduğu mecralar olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Egemenin tahakkümü altında oluşturulan ve tamamen ideolojik değerlerle doldurulan medya metinleri, statükonun güçlenmesi sağlamanın ötesinde toplumsal formların yeni biçimlere bürünmesine de hizmet etmektedir. Toplumsal alanda kültürel değerlerin oluşumu, gelişimi ve pekiştirilmesi açısından etkin birer araç olma özelliği taşıyan medyanın iktidar yapılarının toplum üzerinde kurmaya çalıştığı egemen ideolojileri destekleyici tutumları birey veya grupların kimliklerini, sınıf yapılarını ve kültürel değerlerini sürdürebilmek adına yeni mücadele alanlarına yönelmelerini de beraberinde getirmiştir. Bu alanlar içerisinde ise alternatif medyalar

hem sunduğu olanaklar hem de yapıları gereği birey ve grupların kendilerini temsil etme amacıyla kullandıkları araçların başında gelmektedir.

Toplumsal sistemler içerisinde kimlik sürecinde etnikliğin ve etnik grupların oluşumunun belirli faktörler çerçevesinde değerlendirmek yerine farklı perspektiflerin de dâhil edilerek bir çözümleme yapılması gerektiği üzerinde duran Barth'a göre, her toplumsal sistemin içerisinde grupların kendilerine ait değer yargıları ve standartları bulunmaktadır. Buna göre gruplar arasındaki değer yargıları farkı ne denli büyük ise o toplum sistemi içerisinde birbirinden farklı şekillerde etnik grupların varlığı da o denli kolaylaşmaktadır. Geleneksel toplum yapılarında bireyler yaşadıkları toplumun değer yargıları çerçevesinde davranmakta ve bu değer yargılarına ters düşen davranışlardan kaçınmaktadırlar. Özellikle egemen yapılarda statükonun belirli araçlar kullanarak yarattığı bu egemen-başat değerler dışarısında kalan etnik grup, kimlik veya sınıflar bu tür toplumsal sistemlerde dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmakta ve ötekileştirilmektedir (Barth, 2001: 21).

Küreselleşme karşısında marjinalleşen toplulukların bu süreçte kendilerine farklı alanlar yaratma potansiyeli olduğunu belirten Hall, ilk etapta özne olarak ortaya çıkan marjinalin kültürel temsil biçimlerinden dışlandıklarını ve kendilerini merkezlessiz olarak konumlandıklarını ifade etmektedir. Hall, marjinalin mücadele alanında kültürel bir güçleniş olarak ortaya çıkmaları sonucu iktidar ve egemen söylemin tehdit edildiği üzerinde durur (Hall, 1998). Bu kültürel yeni alanların ortaya çıkışını marjinlerin kendilerini ve kendi etnikliklerini keşfetmesine bağlayan Hall (1998: 33), yaşadığımız yüzyıl içerisinde gerçekleştirilen kültürel devrimlerin marjinlerin toplumsal yaşamın birçok alanında yarattıkları temsilin bir sonucu olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir. Hall'a göre başkalarının sistemlerine, kültürlerine dâhil edilmek yerine kendi temsil biçimlerini yaratan marjinlerin temsil çabaları sayesinde hayatlarımız değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir.

Bu temsil süreçlerinin alternatif medya açısından ideoloji ve hegemonya ile ilişkilendirildiği çalışmalarda ideoloji toplumsal ilişkilerin oluşturulması, kabul edilmesi ve pekiştirilmesinin bir aracı olarak değerlendirilmektedir. Granjon (2014: 169), ideolojik mücadelenin kapitalist sistem ve onun değerleri ekseninde temellenen mücadele anlayışının bu egemen ideolojileri üreten araçlara karşı da yapılması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu durumun hegemonya ile ilişkisi üzerinde duran

Granjon, hegemonyanın toplum içerisinde kültürel alanda yeni dengeleri oluşturan bir süreç olduğunu belirtmektedir. Karşı hegemonya sürecine atıfta bulunan Granjon, hegemonik mücadele alanının genişlemesinin sembolik egemenliğin karşıtlığının üretimiyle sağlandığını vurgulamaktadır. Granjon'a göre, bu karşıt içeriğin üretiminde direniş ve mücadele daha çok ideolojik mücadeleyi bünyesinde barındırmakla birlikte eleştirel kültür ortaya koymaya çalışmakta ve ideolojik mücadeleyi aktif kılma noktasında önemli bir alan olan alternatif medyaların etkinliğini artırmaktadır (2014: 170).

Alternatif medya alanına iletişim açısından bilimsel bir bakış açısı getirmek için kültürün de dâhil edilmesi gerektiğine dikkat çeken Atton (2015: 46), bu bakış açısının ancak kültürel sorgulamalarla ortaya çıkabileceğini vurgular. Atton'a (2015: 49) göre, toplumsal ilişkiler, teknoloji biçimleri ve söylem tarzlarını tarih ve kültür ile ilişkilendirilmeksizin bir değerlendirme yapılması mümkün görünmemektedir. Bu nedenle de Atton, alternatif medyanın ne olduğundan bahsederken tarihle ve kültürle eşleştirilmesi gerektiğinin unutulmaması noktasına vurgu yapmaktadır.

Özellikle kültürel metinler yaratma noktasında medya araçlarının etkisi düşünüldüğünde egemen ve başat sistemin değerleri üzerinde temellenen ana akım medya karşısında alternatif medyaların varlığı farklı kültürel değerlerin kendilerini temsil etme alanı olması bakımından önem taşımaktadır. Kodlanmış medya metinlerinin egemen ilişkiler çerçevesinde şekillenmesi alternatif medyaların ortaya çıkması ve yaygınlaşmasıyla birlikte izleyicilerin bu alanda daha etkin olmasını beraberinde getirmekte ve bu çerçevede egemene karşı direnme alanı yaratılabilmesi amacıyla yeni olanaklar ortaya çıkmaktadır.

Alternatif, muhalif ve radikal kavramlarının alanda kullanımlarına dikkat çeken Atton, özellikle Downing'in radikal medya kavramı üzerinden değerlendirmelerde bulunmaktadır. Alternatifiğin bir 'New Age' düşüncesini akla getirdiğini belirten Atton, her iki kelimenin de kabul görmediği alanda daha serbest bir kavram olarak değerlendirdiği 'Do It Yourself (DIY)'(Kendin Yap) kavramını devreye sokmaktadır. Alternatifiğin ve radikalliğin bütün şartlarda hegemonyaya karşı meydan okumanın temsilleri olabileceğini belirten Atton, muhalif kelimesinin de devrimci bir alan için ayrıldığına dikkat çeker. Alternatif ve muhalifin ifade ettiği anlam arasında bir tutarsızlık olduğuna işaret eden Atton'a göre alternatif, radikal

medya amacı muhalif olmak olan ve içten içe toplumsal değişimi arzulayan bir medya olarak düşünülebilir. Bu da Williams'ın yeni toplumsal hareketlerin kültürünün bir alternatif kültür olduğuna dair ifadesiyle uyum içerisinde olmaktadır (Atton, 2015: 39-41).

Williams'ın medyayı toplumun özgürlük arayışının parçası olarak gören (Arık, 2006: 122) düşüncesinden de hareketle iletişim ortamları grup ve sınıflara mücadele alanı yaratabilmektedir. Ancak günümüz medya yapılanmaları düşünüldüğünde ana akım medyaların böylesi bir ortamı yaratma potansiyeli bulunmadığı aksine egemenin söylemiyle şekillenen yapıda yer aldıkları görülmektedir. Ana akımın dışında kalan ve toplumsal yapıda ötekinin sesi olma çabasıyla hareket ettiklerini belirten alternatif medyalar ise bu tür mücadele alanlarının yaratılması noktasında olumlayıcı bir anlayış içerisinde değerlendirilmektedir.

2.6. İşçi Sınıf Kültürü ve Medya İlişkisi

İşçi sınıfı oluşumu üzerine temellenen araştırmalar, genel olarak işçi sınıf tarihini sanayi devrimi ile ilişkilendirmektedir. Özellikle 20. yüzyılın son yıllarında yaşanan küreselleşme ve krizlerin de etkisiyle, toplumsal alandaki değişim ve dönüşümün öncüsü olabilecek nitelikte değerlendirilen işçi sınıf hareketinin etkinliğini yitirdiği yönündeki görüşler ise günümüzde yaygınlık kazanmaktadır. Bu anlayışa göre tüm dünya üzerinde yaşanan küreselleşme ve teknolojik devrimler egemenin etkinliği artırmış ve toplumsal bir dayanışma sistemi üzerinde birleştirici güç olma özelliği atfedilen işçi sınıfının bir araya gelme ve kapitalist düzen içerisinde var olma mücadelesini sekteye uğratmıştır.

Ancak bunun aksine bütün bu süreçleri sınıf ve kimlik mücadelelerinin yeniden anlam bulma ve yükselişe geçmesi yönünde önemli ve olumlayıcı olduğu görüşü özellikle 1980'lerin sonunda yaşanan ve çağımıza damgasını vuran iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle yeniden değer bulmuştur. Bu yeni enformasyon süreçleri işçi sınıf kimliğinin toplumsal sistemlerde ortak değerler etrafında birleşme

olasılıklarının ortadan kalktığı düşüncesinin aksine çok sayıda kolektif eylem hareketinin dünya üzerinde yaygınlaşmasını da beraberinde getirmiştir.

2.6.1. İşçi Sınıfı Ortaya Çıkışı ve Türkiye'de İşçi Sınıfı

İşçi sınıfının oluşumunun bir süreç olarak değerlendirildiği çalışmalarda üzerinde durulan temel nokta, sınıfsal kimliğin tam anlamıyla içerisinde bulunulan sınıfın çıkarlarıyla ilgili konular karşısında var olan egemen sisteme karşı alternatif bir toplumsal düzen yaratma çabası olarak değerlendirilmesidir. Ancak bu noktada sömürülen sınıflar olarak görülen işçi sınıf bilincinin çelişkileri olduğunu unutmamak gerekmektedir. Ayrıca işçi sınıfının, toplumsal bilinçlerinin bir kısmının içerisinde buldukları toplumsal sınıfın izlerini taşıyan değerlerle şekillendiği kadar bir diğer noktasının ise egemen toplumsal sınıfların izlerini taşıyan değerler olduğu da işçi sınıfı oluşumunda göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Gramsci'den aktaran Yılmaz, 2013: 356).

İşçi sınıfı ortaya çıkışı ve belirli bir bilinç etrafında toplumsal alanda varlığını hissettirmesi toplum sisteminin diğer sınıflarında olduğu gibi egemen yapıların etkisi altında şekillenmiştir. Ortaya çıkan bu sınıf sistemi tam anlamıyla toplumsal sistemin dışında olmamakla birlikte içerisinde bir takım egemen toplumsal değerleri barındıran, farklı toplumsal sınıfların izlerini taşıyan ancak kendi sınıf bilincini oluşturma ve pekiştirme yönünde hareket eden bir bilinç üzerine kurulmuştur.

İşçi sınıfıyla ilgili çalışmada Oya Sencer (1969: 9-11), işçi kavramının insanlığın ilk çağlarından itibaren var olduğu ve daha çok iş görme anlamında kullanıldığı üzerinde durmaktadır. Toplumsal yapıların ve koşulların ekonomik temelli değişimleri boyunca işçi kavramının anlamının ve yorumlanmasının da değiştiği üzerinde duran Sencer, bu değişim sürecinin sadece kavramın anlamlandırılması yönünden değil özellikle işçilerin çalışma biçimleri ve yaşam koşulları üzerinde de yaşandığını belirtmektedir. Kavramın ilk ve en büyük değişiminin mülkiyet anlayışı ile ilişkilendirilmesi olduğu üzerinde duran Sencer, yeni toplumsal yapıların ortaya çıkmasına atıfta bulunmakta ve bu yeni toplumsal

yapılarda bireyin rolünün de değiştiğini vurgulamaktadır. Sencer'e göre kapitalist sistemin yarattığı bir ürün olan bu yeni toplumsal yapılarda birey, emeğini satan, başkası için çalışan ve sınıfsal olarak var olan bir rolde yer almaktadır.

İşçi sınıfının oluşununun Sanayi Devrimi ile ilişkilendirildiği yaklaşımlarda kapitalist toplum sistemlerinin yaygınlaşmasıyla artan işçi sayıları bir sınıf kültürünün de ortaya çıkmasının temelini oluşturmuştur. Üretim ve emek ilişkisinin sanayileşme ile birlikte artmasına paralel olarak üreticinin emek üzerindeki sömürüsü artmış ve kapitalist toplumlar tamamen üretim gelişmesine ve üreticinin karına yönelik bir sistem oluşturmuşlardır. Bu sistem karşısında emeğini satarak varlığını korumaya çalışan işçiler bir sınıf olmanın bilincine varmaya başlamış ve işçi sınıfının temelleri atılmıştır.

İşçi sınıfının aslında sanayi öncesi dönemlerde de var olduğu üzerinde duran Koç'a (2003:8) göre, bu dönemlerdeki işçi sınıfları genel olarak kapitalizmin yarattığı işçi sınıftan özellikle siyasal ve toplumsal gelişmeler üzerindeki etkinlik bakımından farklılık göstermektedir.

Genel itibariyle sanayileşmenin etkisiyle ortaya çıkan makinelerin bireyleri kendi ürünlerine yabancılaştırdığı noktasından hareket eden Kuczynski (1968: 30), bu yabancılaştırmanın makinaların doğasından değil kapitalistin makinaları kullanma tarzından dolayı ortaya çıktığını belirtmektedir. Kuczynski, kapitalist sistemlerde makinaların kullanılma tarzıyla iş gücünün sresinin uzadığını, için yoğunluğunun arttığını ve buna bağlı olarak makinaların bireyleri kendi himayeleri altına sokarak üreticiyi yoksullaştırdığı üzerinde durmaktadır. Oluşan bu yapılar toplumsal kimlik ve sınıf kavramlarının yeniden şekillenmesini beraberinde getirmiş bununla birlikte kapitalist toplumlarda yeni bir sınıf kimliği olarak işçi sınıfları ortaya çıkmıştır.

Sencer kapitalist toplum yapıları için geçerli olan bu yeni işçi sınıfını şu şekilde tanımlamaktadır: “İşçi, kendisi üretim araçlarına sahip olmayan, başkalarının üretim araçlarıyla çalışan ve hür bir anlaşma ile sermaye sahibine emeğini satarak yaşayan kişidir” (Sencer, 1969: 12).

İşçi sınıfının oluşununun endüstrileşme ve onun ürünü olan makinalarla temellendiren ve bu kapitalist ilişki sistemi içerisinde bireyin emeğin ürününü ortaya çıkarma sürecinde kullanması gereken zeknın makinalara atfedilmesiyle bireyin

makinanın bir eklentisi konumuna düştüğünü belirten Kuczynski'ye (1968: 32) göre, işçinin kapitalist sistem içerisindeki yeri ancak bir elışı olarak var olmasına bağlıdır. Buna göre modern işçi sınıfı kişisel, politik sebepler ya da izlenimler sonucu oluşmamıştır; *“Modern işçi sınıfı üretici güçlerin evriminin sonucudur. Makinanın bir yaratımıdır ve makinalar olmazsa işçi sınıfı da olmaz”* (1968: 38).

Ancak işçi sınıfının tarihsel süreç içerisinde sadece sanayi temelli tanımlanmasını eleştiren Çetinkaya, böylesi bir tanımlamanın işçi sınıfının ortaya çıkışı ve gelişiminin sınırlandırıldığını belirtmektedir. İşçilerin endüstri alanında çalışan mavi yakalı kol emekçileri olarak tanımlandığına değinen Çetinkaya, gelişen yeni ekonomik ve teknolojik sistemlerin kapitalizm üzerinde yarattığı etkinin bir sonucu olarak emek biçimlerinde ve emekçilerin tarihinde bir takım değişim ve dönüşümler yaşandığına değinmektedir (Çetinkaya, 2014: 207-208).

Bu durumu ekonominin küreselleşmesi ve yüksek kar oranına sahip yeni sermaye alanlarının ortaya çıkması ekseninde değerlendiren Beverly'e (2009: 180) göre, bu sistem içerisinde işçinin pazarlık gücü artmış ve bu durum işçi sınıfının güçlenmesini beraberinde getirerek işçi sınıf mücadelesinin artmasında büyük rol oynamıştır.

Kapitalizmin işçi sınıfının ortaya çıkması ve bir sınıf kimliği etrafında birleşmesine olan etkisi şüphesiz ki oldukça büyüktür. Öyle ki kapitalist sistem toplumsal yapının yeni temeller üzerinde şekillenmesini beraberinde getirmiş ve hareket ettiği egemenin karını artırmaya yönelik anlayış sayesinde toplumsal yapıların şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kapitalist sistemler sadece üretim mallarının yeniden üretilmesini beraberinde getirmekle kalmamış aynı zamanda ideolojik, politik ve ekonomik anlamda toplum sistemlerinin yeniden üretimin sağlayan bir süreç olması ve yeni toplumsal ilişkileri beraberinde getirmesi bakımında da önemlidir (Yılmaz, 2013: 357).

Üretim ve emek ilişkisi üzerinde ortaya çıkan bu yeni toplumsal yapılarda sermaye kavramı önem kazanmış ve sermayeyi elinde bulunduran sınıfa karşı sermayenin sömürüsü altında ona hizmet eden ve emeğini belirli bir ücret karşılığında satmak zorunda kalan işçi sınıfının ortaya çıkışını ve genel yapısını şekillendirmiştir. Kapitalizmin bu şekilde emeğin üzerinde bir sömürü sistemi

yaratması işçi sınıfının bir kimlik kazanma sürecini de hızlandırmıştır. Özetle kapitalizm, *“Toplum içerisinde daha önceden var olan ve sömürülen, yoksul olan ancak mücadelesi yoksul olduğu için değil işçi olduğu için ortak bir üretim etrafında bulunan bireylerin oluşturduğu bir sınıf sistemi yaratmıştır”* (Tüm İktisatçılar Birliği (TİB), 1976: 24).

Endüstrileşmenin bir getirisi olarak özellikle çalışan kesimler arasında sınıf bilincinin oluşmasına katkı sağladığı düşüncesinin yanı sıra tam tersi anlayışta büyük sanayi kuruluşları ve statükonun karşısında işçi sınıf kimliğinin gelişimini engelleyici bir takım faktörlerin varlığından da söz etmek mümkündür.

Bu sistem içerisinde karmaşık ilişkiler etrafında şekillenen işçi sınıf kimliği, kendilerini ücretli bir işçi konumuna sahip olarak yapılandıran toplumsal ilişkileri sorgulamak yerine oluşturulan yanlış bilinç ekseninde tepkilerini ve eylemlerini bu algılama etrafında şekillendirmektedir. Bu noktada kapitalist sistem örgütlediği emek sürecini işçi sınıfı üzerinde rıza süreciyle kurmakta ve bu anlayış çerçevesinde işçi ve işveren arasındaki çatışmanın azaltılması hedefiyle işçi sınıfı üzerinde kendi özgür iradeleri aracılığıyla tercih yapabileceklerine dair yanlış bir algı yaratılmaktadır. Ayrıca emek sürecinde özellikle büyük sanayi kuruluşları ve iktidar yapıları arasındaki karmaşık ilişki işçi sınıfının farklılaşmasını beraberinde getirmekte ve işçilerin belirli bir sınıf bilinci etrafında bir araya gelmesi ve aidiyet duygusunun engellenmesine yol açabilmektedir (Yılmaz, 2013: 358-359).

Kapitalist sistemler içerisinde emek süreçleri üretimin bilgi ve kapsamının etkisini üretici ekseninden sermayenin eksenine kaydırmış bunu bir sonucu olarak da emek sürecinde meydana gelen değişimler toplumsal yapılar içerisindeki sınıf sistemlerinin ve kimlik süreçlerinin oluşumu ve gelişimini de etkilemiştir. Ansal'a (1992: 13-15) göre, fordist yönetim ilişkilerinin kapitalist sistemler içerisinde hâkim haline gelmesiyle birlikte özellikle işçi sınıfının tepkilerinin doğmasına neden olmuş ve bu alanda verilen tepkiler emeğin üzerindeki baskılarda etkili olmasına karşın emek sürecinin kontrolünün biçim değiştirerek sermayenin elinde kalmasını neden olmuştur. Ancak bu emek süreci ve fordizm karşısında işçi sınıfının verdiği tepkiler işçi sınıfının mücadele gücünü ortaya koyması ve bu mücadele gücü ekseninde bir takım teknolojik değişimlerin yeni biçimler alabileceğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

İşçi sınıfı ortaya çıkışının 17. yüzyılda İngiltere’de gerçekleşmeye başladığı tam anlamıyla ise 18. ve 19. yüzyıllarda gerçek bir işçi sınıfından bahsedilebileceği üzerinde duran Sencer’e göre, batı toplumlarında kapitalist sistemlerin doğurduğu işçi sınıfının temel olarak iki karakteristik özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilkinin üretimin objektif koşullarından ayrılmış olması olarak açıklayan Sencer, ikinci özelliği ise emeğin özgürleşmiş olması, bağımlı olmamak şeklinde açıklamaktadır (Sencer, 1969: 296).

İşçi sınıfı tarihinde 19’uncu yüzyılın toplumsal olaylarının etkili olduğunu belirten Beverly, bu yüzyılda işçi sınıfının özellikle mücadele alanında eylemleri ile ön plana çıktığını vurgulamaktadır. Ona göre bu yüzyıl içerisinde yaşanan ve çoğunlukla endüstri ve tarım alanında kendisini gösteren ekonomik değişimler, sermaye üzerindeki baskıları azaltırken emek üzerindeki baskıların artması sonucunu getirmiştir. Yaşanan bu durumun işçi sınıfının toplumsal alandaki ilk tepkilerinin ortaya çıkmasına neden olduğunu belirten Beverly, bu tarihlerde genel olarak işçi sınıfı eylemlerinde artış yaşandığının altını çizmektedir. Beverly’e göre daha sonraki yıllarda finansal büyümelerin yaşanması beraberinde işçi eylemlerinin düşüşe geçmesine neden olsa da bu düşüş çok fazla sürmemiş ve birinci dünya savaşı yıllarına kadar işçi eylemleri yükselişe geçerek devam etmiştir (Beverly, 2009: 180-183).

Koç’a göre işçi sınıfının kapitalist sistem içerisinde hak mücadelesinde bulunması ve bu alanda hak kazanması sınıfsal kimliğinin gücü ile doğru orantılı olarak kendini göstermektedir. Üretim ve emek sömürüsü üzerine kurulan toplumsal yapılarda işçilerin hak elde edebilmeleri sınıf bilincinin oluşmasıyla birlikte özellikle örgütlülük biçimi, siyasal bilinç ve etkinlik gibi farklı etmene bağlı olarak var olabilmektedir. Buna göre işçi sınıfı ancak kapitalist sistemde sermayeye karşı içerisinde yer aldığı sınıfın bir parçası olarak hareket ettiğinde ve ortak bir tavır aldığı anda bir sınıf bilinci kazanmış olmaktadır (Koç, 2003: 9-10).

Bu bakış açısı çerçevesinde kapitalizmin yarattığı sömürüye karşı işçi sınıfına büyük bir rol atfedilmiş ve bu bağlamda işçi sınıfı toplumsal sistemleri değiştirip dönüştürme gücüne sahip bir sınıf yapısı olarak ortaya çıkmıştır. Marksist anlayış temelinde gelişen bu değerlendirmeye göre, işçi sınıfı içerisinde bulunduğu üretim sisteminde maddi bir güç haline gelmekte ve üretimin toplumsal anlamdaki

çelişkisine sahip olmaktadır. Onun sınıfsal bir özelliği olan bu durum işçi sınıfının kapitalizmin somut değerlendirmelerinden doğan ve işçi sınıfı varlığıyla ortaya çıkan sosyalizmin birleştirilerek sömürsüz bir toplum yaratılması noktasına giden yolları açması bakımından önem arz etmektedir. Bu anlayış sisteminde işçi sınıf hareketinin tarihsel süreç içerisinde daha önceki emekçi hareketlerden ayıran en temel nokta, kapitalist üretim biçiminin iş bölümünde yarattığı gelişmedir (TİB, 1976: 24).

İşçi sınıfının bir sınıf bilinci etrafında ortaya çıkması işçi sınıf mücadelesinin ortaya çıkmasıyla paralellik göstermektedir. Buna göre tarihsel süreçte işçi sınıf mücadelesi politik, ideolojik ve ekonomik eksenli olarak değerlendirilmekte ve bu mücadele alanları içerisinde politik mücadele alanının belirleyiciliği üzerinde durulmaktadır.

Bu anlayışa göre her sınıfın ideolojisi sınıfın gelişimine paralel olarak şekillenmekte ve bu ideolojiler toplumsal sistemde egemen siyasal iktidar çerçevesinde burjuvazi çıkarına hizmet edecek bir yapıda şekillendirilmektedir. Bununla birlikte yaratılan bu ideoloji toplumsal sistemdeki sınıflar üzerinde az veya çok etkisini göstermekte ve işçi sınıfı da özellikle burjuva ideolojisinin etkisi altında kalmaktadır. Ayrıca işçi sınıfının mücadele alanı olan ekonomik mücadele, kapitalist sistem karşısında işçi sınıfının günlük hayatta ekmek ve özgürlük talebi doğrultusunda verdiği mücadeledir. Bu mücadele alanı, düşük işçi ücretleri karşısında gittikçe pahalılaştan hayat şartlarında işçilerin emeğinin karşılığının talep ettiği bir alandır ve diğer mücadele alanları gibi içerisinde bulunduğu toplumsal sistemin politik mücadele alanına göre şekillenmektedir. Öyle ki üretim ilişkileri ekseninde emeğin sömürü sistemi üzerine kurulmuş kapitalist yönetim anlayışları içerisinde işçi sınıfının kurtuluşu mümkün görünmemektedir ve bu kurtuluş mücadele biçimlerinin birbirlerine bağımlı olarak gerçekleşmesiyle sağlanabilmektedir (TİB, 1976: 25-28).

İşçi sınıfı tarihi içerisinde yapılan araştırmalar uzun bir süre boyunca onu üretim alanında bir araya gelen insan topluluklarının oluşturduğu bir sınıf olarak görmenin ötesine gidememiştir. Oysa bunun aksine işçi sınıfı tarihi Thompson'ın (2004) da belirttiği gibi sadece salt ekonomik süreçlerden oluşmaktan ziyade, toplumsal ve tarihsel bağ içerisinde ekonomik faktörlerin yanı sıra kültürel ve siyasal etmenlerin etkisiyle ortaya çıkmakta ve şekillenmektedir. Bu nedenle işçi sınıfı

ortaya çıkışı ile ilgili yapılan değerlendirmelerde işçi sınıfının sadece üretim araçları etrafında ortak amaç doğrultusunda bir araya gelmiş endüstrinin bir sonucu olan bireylerden oluşan bir sınıf olarak görülmesi anlayışının yerine, toplumsal süreçlerin etkisinde gelişen ve sınıf bilincinin oluşmasında birer özne olarak varlık gösteren bireyler olarak ele alınması en azından yaşadığımız yüzyıl içerisinde farklı emek kollarında mücadele eden işçi sınıflarını değerlendirmek adına daha yerinde bir yaklaşım olacaktır.

Bu alanda çalışmalarıyla işçi sınıf tarihini geniş bir perspektiften ele alan E.P Thompson, yaptığı sınıf tanımıyla işçi sınıfının alanını genişletmiş ve işçi sınıfının endüstri alanında çalışan bireylerle sınırlandırılmadığı bir bakış açısının literatüre girmesinde öncü olmuştur. Çetinkaya'ya göre, İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu çalışmasında Thompson, sınıf kavramını daha çok tarihsel bağlamda, toplumsal olayların çerçevesinde irdelenmesi gerektiğini vurgulamış ve işçilerin bir sınıf olarak ortaya çıkma süreçlerinde bilinçli birer özne olduğu üzerinde durmuştur. İşçilerin bir sınıf olarak var olmasında ortak bilincin ortaya çıkmasının önemine değinen Thompson'a göre, işçiler toplumsal bir takım süreçlerin basit birer sonucu olmaktan ziyade bu süreçlerin aktif birer parçası olarak var olmakta ve kendi sınıf mücadelelerini gerçekleştirecek sınıf bilincinin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadırlar (Çetinkaya, 2014: 208).

İşçi sınıf kimliğinin ortaya çıkışı ve gelişimi düşünüldüğünde tarihin hiçbir döneminde işçi sınıfının toplumsal alanda mücadeleler vermeleri ve bu mücadeleler ekseninde bir araya gelmeleri kolay olan bir süreç olarak işlememiştir. İşçi sınıf hareketleri açısından tarihin farklı dönemlerinde ortaya çıkan mücadele biçimleri işçi sınıfı arasındaki çeşitliliğe işaret etmektedir. İşçi sınıfı oluşum süreci ve ortaya çıkışı doğal olarak görülen bir süreç olmaktan ziyade belirli toplumsal sistemler etrafında şekillenen veya gelişen bir süreç olma özelliği taşımaktadır (Hyman, 1992: 166'dan aktaran Yılmaz, 2013: 365).

2.6.2. Türkiye’de İşçi Sınıfı

Türkiye işçi sınıfı tarihi açısından her dönem kendi siyasal, sosyal ve ekonomik koşulları içerisinde şekillenmekte ve işçi sınıf tarihi de bütün bu süreçlerden etkilenecek dönemsel olarak farklılık göstermektedir. Ülkenin içinde bulunduğu sosyal, siyasal ve ekonomik koşullar tüm toplumsal yapılar, gruplar ve sınıflar üzerinde olduğu gibi işçi sınıfı üzerinde de etkili olmuştur. Türkiye tarihinde işçi sınıfının oluşumu, ortaya çıkışı ve etkinliğinin tam anlamıyla değerlendirilmesi açısından bütün bu süreçlerin dâhil edildiği kapsamlı ve derinlikli bir çalışma başlı başına bir araştırmanın konusu olabilecek nitelikte olduğundan bu bölümde çalışmanın ana hatlarını oluşturmak ve uygulama kısmında dâhil edilen işçi sınıfının tarihsel sürecini temellendirmek adına daha genel değerlendirmelere yer verilecektir.

Ülkemizde işçi sınıfı tarihi ile ilgili olarak yapılan araştırmalar daha çok sendikal haklar, siyasi mücadeleler ve grevler üzerine yoğunlaşmaktadır. Ülkemizde işçi sınıfı araştırmaları 1960’lı yılların sonlarından itibaren yaygınlık kazanmış ve bir dönem boyunca görmezden gelinen işçi sınıf hareketlerinin ülkemizdeki tarihine yönelik araştırmalar bu dönemlerden sonra literatürde yerini almıştır. Bu anlamda dünya tarihine paralel olarak ülkemizde de işçi sınıfına dair yapılan ilk araştırmalar daha çok belirli alanlarla sınırlandırmalara maruz kalmış ve kültür, kimlik ve sınıf kavramları sonraki yıllarda işçi sınıf çalışmalarına dâhil edilmeye başlanmıştır (Çetinkaya, 2014: 206).

Koç’a (2003: 16) göre, ülkemizde işçi sınıfının ortaya çıkışı Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanmakla birlikte o dönemlerde işçi sayılarının azlığı ve işçilerin tam anlamıyla mülksüzleşmemiş olmasına bağlı olarak işçi sınıfı zayıf ve bir sınıf kimliği etrafında toplanamamış ve dolayısıyla toplumsal ve siyasal anlamda gelişmelerde varlığından tam anlamıyla söz ettirememiştir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda özellikle son dönemlerde sanayi kollarının gelişmesiyle birlikte tüm Avrupa’da etkisini gösteren kapitalist toplum sistemi kendisini hissettirmeye başlamış ve bu yıllardan itibaren işçi sınıfı emek sömürüsüyle karşı karşıya kalmıştır.

Türkiye işçi sınıfı tarihini geniş bir perspektiften ele alan Sencer, işçi sınıf tarihini temellerini 12. yüzyıldan itibaren oluşturulmaya başlanan lonca teşkilatı ile ilişkilendirmekte özellikle bu dönemlerde küçük sanayi alanlarında gündelik işçilerin çalıştırılması üzerinde durmaktadır. Sencer'e (1969: 11) göre, işçi sayılarının artması ve daha çok bir sınıf kimliğinin oluşması birbirini takip eden yüzyıllar boyunca sürerek özellikle 17. yüzyılda artışa geçmiştir. Bu anlamda Sencer, 18. yüzyılın ikinci yarısında sanayi devrimiyle birlikte daha önceleri sistemli olmayan ancak belirli bir emek çerçevesinde iş gücünü oluşturan işçi sınıfının, sınıf olmanın bilinci etrafında toplanmaya başladığını belirtmektedir.

Doğuş biçimi ve şartları Türk işçi sınıfının temel yapısını, bilinç düzeyini ve örgütlenmesini etkilemiş ve eylemleri üzerinde de etkili olmuştur. Sencer'e (1969: 307) göre, ilk yıllarda batı toplumlarını oluşturan işçi sınıf sisteminin temel çelişkilerinin Türk işçi sınıfı içerisinde oluşmaması özellikle yerli sanayi karşısında değil de yabancı sanayi karşısında işçi sınıfının oluşması daha sonraki dönemlerde ve günümüzde sınıf bilincinin eksik olmasının bir nedeni olarak gösterilebilir.

Türkiye'de işçi sınıfı ilk ortaya çıktığı dönemlerde kapitalist sistemin ülkemiz tarihinde geç oluşmasının bir sonucu olarak zaten tam anlamıyla gelişmemiş olan yerli endüstriyel faaliyetler karşısında şekillenme imkânı bulamamıştır. Bu açıdan ülkemiz işçi sınıfının batılı toplumlarda işçi sınıfının oluşumuyla kıyaslanan yaklaşımlarda, işçi sınıf bilincinin oluşum sürecini, yerli ve yabancı sermaye faktörlerinin toplum sistemi üzerindeki etkinliği ile paralellik gösterdiğini göz ardı etmemek gerekmektedir.

1870'lerde ülkemizde çoğunluğu yabancı sermaye ile çalışan işçi sınıfının Batı işçi sınıfından ayrılan en temel farkı işçi sınıfının ortaya çıkış biçimidir. Sencer'e göre ülkemizde işçi sınıfı toplumsal sistemlerin bir iç gelişmesinin yarattığı sınıf olarak ortaya çıkan Batı işçi sınıfının aksine ekonomik emperyalizmin etkisiyle gelişen bir sınıf olarak ortaya çıkmış ve bu durum Türkiye'nin işçi sınıfının sonraki dönemleri ve yapılarını etkileyen en önemli unsur olmuştur. İşçi sınıfı ülkemiz tarihinde batıdaki aksine yerli burjuva sınıfının karşısında oluşmamış ve burjuva sömürsünü hissetmemiş bir sınıf olarak doğması onun eylemlerinin ortaya çıkmasında, bilinç sürecinde ve gelişim tarihinde etkili olmuştur. Türkiye'de işçi sınıfı ayrıca özellikle 1923'lere kadar Batı toplumlarında görülen toplumsal sınıf

sistemlerinin parçalarından biri olmamış, sadece kapitalist toplum sisteminin yarattığı sömüren ve sömürülen ilişkisi içerisinde bir ara sınıf olma özelliğinin ötesine geçememiştir (Sencer, 1969: 298).

20. yüzyılda yükselişe geçen, belirli bir sınıf kimliği etrafında toplanan ve ortak bilinç üzerinden hareket etmeye başlayan bu işçi sınıfı özellikle 1920'li yıllarda Cumhuriyet'in de ilanı ile birlikte şekillenmeye başlamış ve ekonomi temelli işçi hareketleriyle ortaya çıkmıştır. Daha çok kendiliğinden gelişen bir sistemle ortaya çıkan işçi hareketleri bu tarihler boyunca yaşam koşullarının dayanılmaz hale gelmesi sonucu harekete geçmiş ve örgütsüz olarak mücadeleler içerisinde girmişlerdir. Bu dönemde toplumsal alanda yaşanan göçlerin etkisiyle birlikte işverenlerin işçi bulma sıkıntısı çekmemesi, işçilerin kolektif olarak hareket etmeleri ve direnişten uzak bir yapıda bulunmaları kapitalist güçlerin işçiler arasında rekabete dönüşen bu durumdan yararlanarak işçi sınıfı üzerindeki sömürülerini artırmasına neden olmuştur (TİB, 1976: 43).

Kapitalist üretim ilişkileri karşısında ortaya çıkan yeni üretim biçimleri içerisinde işçi sınıfı düşük ve yetersiz ücretlerle, sağlıksız, güvencesiz ve ağır şartlarda çalışmakta ve işçi sınıfı üzerindeki emek sömürüsü gün geçtikçe yoğun bir şekilde hissedilmeye başlamaktadır. O dönemlerde ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar işçi sınıfının ucuz iş gücü olarak görülmesini beraberinde getirmiş ve kapitalizmin emeğin üzerindeki baskı ve sömürüsünü artırmıştır.

Ülkemizde işçi sınıfı ve batı işçi sınıfının ortak noktasının emeğin özgürleşmesi olduğu üzerinde duran Sencer, Türkiye'de işçi sınıfının oluşumunun toprağın mülksüzleştirilmesiyle birlikte başladığı üzerinde durmaktadır. Toprağın kapitalist sistemlere dönüştürülmesi süreci batı toplumlarında toprağa bağlı köylülerin kitleler halinde şehirlere göç etmesini beraberinde getirmiş ve bu da gelişen endüstri kollarının gerekli iş gücünü bulması sorununu ortadan kaldırmıştır. Türk işçi sınıfı tarihinde ise toprağın mülksüzleştirilmesi özellikle Osmanlı imparatorluğu döneminde kapitalizmin etkisiyle olmaktan ziyade dönemin toprak düzeni yapısını oluşturan tımar sisteminin çökmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu süreç sonucunda ekonomik yapının temeli değişmiş ve toplumsal ekonomi tarımdan sanayiye geçiş sürecine girmiştir. Kapitalist toplum sisteminin

kurulmasını da hızlandıran bu süreçle birlikte işçi sınıfı sayısında da artış meydana gelmiştir (Sencer, 1969: 301).

Türkiye işçi sınıfı tarihi örgütlülük ve eylem açısından değerlendirildiği takdirde ülkemizde işçi sınıf mücadelesinin 1920'li yıllarda başladığını belirten Koç, bu dönemdeki en önemli örgütlenmenin işveren kontrolü altında ortaya çıkan ancak sonraki dönemlerde sendikal bir yapılanma içerisine giren Türkiye Amele Birliği* olduğunu belirtmektedir (Koç, 2003: 29).

Sencer'e göre (1969: 307), Türkiye işçi sınıfının tam anlamıyla bir sınıf sistemi haline gelebilmesi yerli sanayinin gelişmesi ve burjuva sınıfının ortaya çıkmasıyla mümkün olmaktadır ancak özellikle 1923'lere kadar olan dönemde ülkemizde böyle bir durum söz konusu olmadığından bu dönemde Türk işçi sınıfı tam anlamıyla sınıf bilinci içerisinde olduğunu söylemek doğru bir değerlendirme olmayacaktır.

Türkiye'de sermaye yapılanmalarının ve burjuvazinin batı toplumlarına göre geç oluşması bu yapılanmalar karşısında işçi sınıfının oluşumunun da daha geç dönemlere rastlamasına neden olmuştur. Ülkemiz işçi sınıfı tarihi açısından bir işçi sınıfının olup olmadığı sorunsalı her dönem tartışılmalı bir konu olmakla birlikte her kesimin farklı yaklaşımları ve değerlendirmeleri doğrultusunda ele alınmıştır. Bununla birlikte Türkiye tarihinde işçi sınıfının Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze kadar olan süreçte belirli dönemlerde tarih sahnesinde aktif rol oynadıkları ve varlıklarından söz ettikleri bilinen bir gerçekliktir.

Türkiye işçi tarihine bakış açısının sadece solcu devrimci parti ve örgütlenmelere üyelikle ispatlamak anlayışını ülkemiz işçi tarihini açıklamaya çalışan yaklaşımların içerisine düştükleri bir yanılma olarak değerlendiren Güzel, Türkiye'de işçi sınıfı oluşumunun tarihsel süreç içerisinde siyasal hayattaki etkilerinin farklı biçimlerde gerçekleştiği üzerinde durmaktadır. İşçi tarihini değerlendirirken işçi sınıf bilinci varlığını ispat eden bir takım unsurların dikkate alınması gerektiğini vurgulayan Güzel, bu unsurları:

* 1921 yılında kurulan Amele Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı, yönetim, işleyiş ve denetimi kendi yönetmeliğine göre yapılan, idari ve mali açıdan özerk tüzel kişiliğe sahip bir sosyal güvenlik kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.amelebirliigi.gov.tr/articles.php?category_id=102

- 1) İşçilerin eylemlilikleri. Eylem örgütlenmeleri, eylemin başarıyla tamamlayabilme, başarısızlık durumunda sınıf dayanışmasını oluşturabilme.
- 2) İşçilerin eylem alışkanlıkları.
- 3) İşçiler arasında dayanışmaların somutlaştırılması (Dayanışma grevleri ve grevlerde yardım).
- 4) Eylem alışkanlığının kuşaktan kuşağa aktarılması (Ortak hafızayı yaşatmak için uğraş verilmesi, mücadelelerin unutturulmaması olarak açıklamaktadır (Güzel, 2007: 34).

Sınıf bilincine ulaşma ve örgütlenme düzeyi bakımından işçi sınıfı 1923 sonrası dönemde ülkemizde hala örgütlülük açısından yeterli bir sistem oluşturamamakta ve bu noktada iş güvenliği ile ilgili pek çok sorunun yaşandığı dönem olarak bilinmektedir. İş kazalarının arttığı ve yeterli önlemlerin alınmadığı bu dönemlerde işçiler yorucu iş şartları altında fabrikalardan ziyade imalathanelerde çalışmakta ve sağlıklı iş koşullarından mahrum olmaktadır (TİB, 1976: 70).

Türkiye’de işi sınıfı oluşumunu 1950’li yıllar ekseninde değerlendiren Koçak, 1946 yılından sonra işçi sınıfının öncü amacının devlet ve sermayenin himayesi altından uzak sendikalar aracılığıyla ulusal çapta örgütlenme olduğunu belirtmektedir (Koçak, 2008: 10).

1945 ve 60’lar dönemi ise işçilerin kötü şartlar altında çalışma koşullarının sürdüğü bir dönem olarak bilinmektedir. 1945 yılında yürürlüğe giren İşçi Sigortaları Kanunu her ne kadar işçi sınıfının hakları açısından olumlu olarak görülse de uygulamada pek imkân bulamamakta ve işçi sınıfı yine kötü şartlarda çalışmaktadır. Bu yıllarda özellikle sınıf esasına dayalı örgüt kurma yasağının kaldırılmasıyla sendika hakkının tanınması işçi sınıfı mücadelesinde sendikaların tarihinin başlamasını da beraberinde getirmiş ve birçok siyasal parti ve sendika bu dönemde faaliyet geçmiştir (TİB, 1976: 102).

Koç’a göre, 1946-1961 arası dönemde köyden kente göç toprağı ile bağıni koparamamış köylünün işçilik yapmasını beraberinde getirmiş bu da tam anlamıyla mülksüzleşmemiş işçi sınıfının mülksüzleşme sürecini hızlandırmıştır. Gelirleri toprak gelirlerinin üzerinde olan işçilik köylülere daha cazip gelmeye başlamıştır. Ancak işçilikten elde ettiği geliri köyde yeni arazi alma yoluna giden işçi sınıfında,

bu dönemde de tam anlamıyla mülksüzleşmesini gerçekleştirememenin getirdiği etkiyle, sayıca artış olmasına rağmen örgütlenme ve eylem oranları oldukça düşüktür (Koç, 2003: 32).

Koçak'a (2008: 30) göre, 1950'li yıllar ülkemiz işçi sınıfı tarihi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemi oluşturmaktadır. Bu dönem özellikle Demokrat Parti'nin sermaye sahipleri ile uyum içerisinde yürüttüğü stratejilerin işçi sınıfı oluşumu üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Bu tarihler içerisinde zora dayalı yönetim stratejileri yerine işçi sınıfının rızasını kazanmaya ve işçi sınıfını iş birliğine dayalı politikaların izlenmesi işçi sınıfı tarihi açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte Koçak, Türkiye işçi sınıfı tarihinde işçi sınıfının oluşumuna, eylemlerine ve örgütlenme mücadelelerine destek verenlerin daha çok üniversite çevresi ve akademisyen entelektüellerden oluşan organik aydınların olduğunu belirtmektedir.

1960'lı yıllar sonrasında ise Toplu İş sözleşmesi, Grev ve Lokavt yasalarının yürürlüğe girmesi, işyerleri sayımının yapılmasıyla önceki dönemlere göre işçi sınıfının ücretinde artışlar yaşandığı görülmektedir (TİB, 1976: 130). Bu hakların yasalaşması işçilerin bir sınıf olarak toplumsal alanda daha fazla hak elde etmesini beraberinde getirirse de kapitalist sistem bu hakların ve ücretlerin karşılığını fiyata yansıttığından işçi ve emekçi sınıfının yaşam koşulları iyileşmenin aksine daha da kötüleşmeye veya eski düzeyinde kalmaya devam etmiştir. İşçi haklarına yönelik yapılan düzenlemeler, bu dönemde de daha önceki sistemlerde olduğu gibi kapitalist toplum sisteminin yapısının sonucu olarak egemen yararına işletilmektedir. Bunun sonucunda ise işten çıkarmalar keyfilikle yapılmakta ve işçi sınıfı iş güvenliği olmadan yaşamına devam etmektedir. Ayrıca bu tarihlerde, ekonomide yaratılan istihdamla birlikte iş gücü arasındaki dengesizlik yedek işsizler ordusunu yaratmış ve bu ordu günden güne büyüyerek işçi sınıfının sayıca artması sonucunu doğurmuştur (TİB, 1976: 144).

1960'lı yıllarda ülkemiz işçi tarihinde yeni bir dönemin başladığını belirten Güzel (2007: 27), bu dönemlerin öncesinde Türkiye'de işçi sınıfı tarihinin bir takım eksiklikler ve birinci derece kaynak taramasının yapılmaması/yapılamaması gibi nedenlerden dolayı yeterince tanınmadığını vurgulamaktadır. Ona göre Türkiye'de işçi hakları işçi mücadeleleri, siyasi ve sendika haklarıyla örgütlenmelerinin sonucu olarak elde edilmiştir.

Bu yıllar ülke içerisinde yaşanan toplumsal hareketliliğin ve önemli sermaye akışının ve kapitalistleşmenin yaşandığı yıllar olarak bilinmektedir. Ayrıca bu dönemde kitle iletişim alanında yaşanan gelişmeler toplumsal ve siyasal olayların etkinliğini artırmanın yanı sıra bu olayların yayılma süreçleri üzerinde de etkili olmuş ve işçi sınıfı mücadeleleri artarak özellikle de sendikacılık hareketi ekseninde gelişme göstermeye başlamıştır. Bu dönemlerde işçi sınıfı hareketlerinde siyasal sendikacılık ön plana çıkmış ve toplu iş sözleşmeleriyle işçilerin yeni haklar kazanması yolunda önemli adımlar atılmıştır. Ancak özellikle 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren ekonomik bunalımların baş göstermeye başlamasıyla sendikacılık ve işçi hareketlerinin etkinliğini önemli ölçüde sekteye uğramıştır (Koç, 2003: 47).

İşçi sınıfı özellikle 70’li yıllarda daha çok siyasal alanda hegemonik bir sınıf inşasına yönelmiştir ve bu yıllarda işçiler büyük grev mücadelesine girerek ülkemiz tarihinde 15-16 Haziran* gibi büyük hareketlerin yaratıcısı olmuşlardır. (Koçak, 2008: 35). Bu yılların ardından gelen baskı uygulamaları ve işçi haklarına yönelik kısıtlamalar yapılan toplu sözleşmelere yansımış ve işçilerin birçok hakkı bu dönemde patronlar tarafından görmezden gelinmiştir (TİB, 1976: 210).

Bütün bu süreçler içerisinde ortalama işçi yaşam biçiminden uzaklaşmayan işçiler, belirli dönemlerde sendikal faaliyetlerinden dolayı yaptırımlarla karşılaşmışlar ve bu yaptırımlar ülkemiz tarihinde işçi sınıfı bilincinin oluşmasının zeminini hazırlayarak, işçi sınıfının belirli bir sınıf kimliği etrafında örgütlü mücadelelerinin de ortaya çıkış sürecini hızlandırmıştır.

Koç’a göre Türkiye işçi sınıfı tarihinde 1961 ve 1971 döneminin özellikle örgütlü mücadeleler açısından artışın yaşandığı dönemler olduğu bilinmektedir. O dönem içerisinde özellikle gençlik hareketleri içerisinde büyük umut ve beklentilere yol açan işçi sınıfı eylemleri üniversite hareketlerinden etkilenerek fabrika işgallerinin yaşandığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Dünyadaki gelişmeler de göz önüne alındığında ülkemiz işçi sınıfı tarihi açısından 61-71 döneminde, “Devrim elini uzatsan yakalanacak” gibi görünmekteydi (Koç, 2003: 77-78).

* Türkiye işçi sınıfı tarihi açısından önemli bir dönüm noktasını oluşturan, ekonomik, siyasal ve toplumsal nedenler temelinde oluşan özellikle sendikacılık hareketine getirilen sınırlamalara tepki olarak ortaya çıkan 15-16 Haziran 1970 olaylarıyla ilgili olarak daha detaylı bilgi için bkz. Güzel M. Şehmus (2007), İşçi Tarihine Bakmak. İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları- bkz. Koç, Yıldırım (2003), Türkiye’de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketleri Tarihi. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Türkiye işçi sınıfının ortaya çıkışı ve gelişimi açısından özellikle 2000'li yıllar sonrası kadınların iş gücüne katılımının artması ve çocuk işçiliği sayılarının yükselmesinin yanı sıra işçiler çeşitli yaptırımlara maruz kalmaktadırlar. Daha çok iş güvencesi sorunu temelinde şekillenen bu yaptırımlar, işçi sınıfının örgütlü mücadelesini etkilemiştir. İşçi sınıfının sendikalaşma oranının düşük olması nedenleri arasında gösterilebilecek bu durum aynı zamanda yeni hak taleplerinin önüne geçmiş ve işçi sınıfının bir sınıf bilinci etrafında hareket etmesi önündeki engellerin artmasına neden olmuştur (Koç, 2003: 115).

Ülkemizde işçi sınıfının var olmadığını savunanlar bu sınıf bilincinin oluşamama nedenleri arasında kapitalizmin boyunduruğu altında örgütlenememesi ve mücadele anlayışından uzaklaşmasını eleştirmekte ve bunun işçi sınıf bilincinin oluşmaması noktasındaki en büyük etken olarak görmektedirler. Ancak ülkemiz toplumsal, siyasal ve ekonomik koşulları göz önüne alındığında sermayenin siyasal iktidarla yakınlığı, siyasal iktidarların baskıları ve işsizler ordusunun giderek büyümesi işçi sınıfını oluşturan bireylerin içlerinde buldukları yapıları benimsemesine ve işsiz ordusu karşısında kendilerini şanslı olarak görmelerine neden olmaktadır. Bu görüşe göre, işçi sınıfı, toplumsal yapıda sayısal üstünlüğü giderek artan ve yaşam standartları da aynı oranda düşen bu işsizler sınıfına dâhil olma korkusuyla bir sınıf bilinci etrafında toplanmaktan çekinmekte ve kendi haklarını savunma noktasında örgütlü mücadeleler içerisine girmekten ziyade yaratılan yanlış bilincin de etkisiyle içerisinde bulunduğu durumu bir lütuf olarak algılamaya başlamaktadır (Güzel, 2007: 29-30)

Bunun bir sonucu olarak ise kimi kesimlerce işçi sınıfının toplumsal yapı içerisinde bir sınıf olarak var olamadığı görüşü savunulmaktadır.

Ülkemiz işçi sınıfı tarihi açısından işçilere verilen hakların ve bu haklardan elde edilen kazanımların belirli kesimlerce lütuf olarak algılanmasının işçi sınıf bilincinin oluşumu üzerinde bir takım etkileri olduğunu belirten Güzel, bu lütuf tezinin belirli nedenlere dayandığını ifade etmekte ve bu nedenlerini de

1) İşçi sınıfının varlığının ve mücadelesinin uzun süre reddedilmesi ve özellikle 1947 öncesinde işçi hareketlerinin yok sayılarak unutturulmak istenmesi.

2) İşçi hareketleri konusunda birinci el kaynaklara inilerek ciddi araştırmalar yapılmaması.

3) Burjuva basınının işçi hareketi konusunda bilinçli bir suskunluk sürdürmesi.

4) Bilim alanında bu konuda araştırmaların yapılmaması ve egemen görüşe uygun tezlerin savunulacak bilgiler üretilmesi olarak açıklamaktadır (Güzel, 2007: 29).

Ülkemizde işçi ve sendikacılık hareketlerinin önündeki en temel engellerin arkasında emperyalizmin yer aldığı vurgusu yapan Koç, bağımsızlık ve ulusal egemenlik ile bütün olarak oluşan işçi hakları mücadelesinin özellikle günümüzde ulus ötesi sermayenin yoğun saldırısı karşısında farklı stratejiler geliştirildiğini belirtmektedir. Ona göre, tekelci sermayenin işçi ve sendika haklarını yok etmeye yönelik tutumu işçi sınıf bilincinin yerine daha çok kutuplaşmaların yaratılmak istenmesi, işçilerin mücadelesinde demokratik hakların önünü kesmeye çalışan kesimlerin var olması Türkiye’de işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır (Koç, 2003: 119-120).

Türkiye’de işçi sınıfının örgütsel anlamda bir kimlik etrafında toplanmasının ve sınıf olarak var olamamasının bir takım zayıflatıcı nedenleri bulunmaktadır. Dursun’a (1998: 211) göre, bu nedenlerin temelinde, Türkiye’de 12 Eylül 1980 sonrası yasaklayıcı politikaların devreye girmesi ve özellikle bu tarihlerden sonra gelen siyasal iktidarların kısıtlayıcı ekonomik politikaları yatmaktadır. Ayrıca Türkiye tarihinde sol yapılanmaların ideolojik açıdan güçlenememeleri ve kısıtlayıcı düzenlemeler karşısında yeni politikaları geliştirememeleri de Türkiye işçi sınıfının tam anlamıyla bir sınıf bilinci etrafında örgütlenememesinin önündeki engellerdendir.

Ancak ülkemiz tarihi içerisinde politik mücadele ekseninde işçi sınıf bilincinin oluşumunun tam anlamıyla güçlü ve etkin olmadığı söylenebilmekle birlikte Türkiye’de işçi sınıfının var olmadığı görüşü, tarihsel süreç içerisinde birçok mücadele veren ve bu mücadeleler ekseninde toplumsal süreçleri etkileyebilen, haklar elde edebilen ve belirli yapıların şekillenmesinde etkili olabilen işçi sınıfına yapılan bir haksızlık olacaktır. Emek ve sermaye yapılarındaki emeğin sömürülmesi

anlayışıyla temellenen kapitalist toplum sistemleri içerisinde bu yapılanma içerisinde emeğini satmak zorunda kalanlar daima bir sınıf olarak varlık göstermişlerdir.

Ülkemizde de burjuva temelli kapitalizmin geç gelmiş olması böylesi bir emek sömürü sisteminin yaratılmadığı ve işçi sınıfının oluşturulmadığı anlamına gelmemektedir. Ülkemiz işçi sınıfı tarihsel süreç içerisinde bütüncül bir anlayış ekseninde bu sınıfı oluşturan kişilerin bilinç ve örgütlenme düzeylerinin aynı olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Ancak işçi sınıfının oluşması sürecinde işçilerin belirli bir sınıf bilinci etrafında örgütlendikleri, mücadele ettikleri ve toplumsal ve siyasal olayların temellerini oluşturdukları göz önüne alındığında bütünlüklü bir yapıya yayılmamış olsa da ülkemizde işçi sınıfının var olduğu ve tarihin belirli dönemlerinde etkin bir rol oynadıklarını söylemek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır.

Günümüz işçi hareketlerinin Türkiye işçi sınıfı tarihi açısından sessiz yıllar olarak değerlendirdiği 1950’li yıllarla benzerlik gösterdiği üzerinde duran Koçak’a göre günümüz işçi sınıfı mücadeleleri;

“İktidarın dümen suyundan bir konfederal çatı ve onun temsil edemediği çeperlerde derinden ve özveriyle sürdürülen bir çok mücadele, 50’li yıllara benzer şekilde grev ve toplu sözleşme hakkına sahip olmayan ancak dinamik bir sendikal faaliyet sürdüren kamu emekçileri, yasal yetkisi olmadığı için işverenle masaya oturum sözleşme yapamayan ama 50’lerin sendikal enformel işyerlerinde insanlık dışı şartlarda çalışan küçük Mahmutpaşa bölgesindeki küçük işyerlerinin İş Kanunu kapsamına alınması için verdikleri mücadeleye çok benzer bir mücadeleyi içermektedir" (Koçak, 2008: 35).

Türkiye’de işçi sınıfı hareketleri genel olarak değerlendirildiğinde ve işçi sınıf tarihi üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde işçi sınıfının sürekli bir mücadele içerisinde yer aldığını belirten Güzel’e göre bu durum, Türkiye işçi sınıfının belirli bir tarihsel birikime ve bilince sahip olduğunun göstergesi olmaktadır. Ayrıca bununla birlikte belirli dönemlerde tarihsel bir sessizliğe bürünen veya baskılar karşısında sessizleştirilen işçi sınıfının tarihin her döneminde uygun koşullar oluştuğu takdirde yeniden canlandığının kanıtı olması bakımından da önem arz etmektedir. Türkiye’de işçi sınıfı siyasal iktidarlar ve işverenler tarafından belirli bir bilinç etrafında toplanmasının engellenmesi işçi sınıfının geçmiş deneyimlerini ve kazanımlarını unutturarak, yok sayarak veya görmezden gelerek uygulanmaya çalışılmakta ve bu şekilde bir sınıf ve kimlik bilincinden uzak bir yapılanma

içerisinde işçi sınıfı daha çok umutsuzluğa sürüklenmek istenmekte ve verilen hakları koşulsuz kabul etmeye zorlanarak, statükonun ve sermayenin altında ezilmeye mahkûm edilmektedir (Güzel, 2007: 30).

Ülkemizde işçi sınıfı özelleştirme, iş yeri bölünmeleri, geçici işçilik, memur ve sözleşmeli işçilik, taşeronlaşma gibi birçok sorunun da etkisiyle daha çok küçük iş yerlerinde çalışan ve yoğun olarak işsizlik tehdidiyle karşı karşıya kalan bir sınıf olarak varlığını sürdürmektedir (Koç, 2003: 116). Bütün bunlar karşısında işçi sınıfı geçmişte olduğu gibi egemenin ve sermayenin baskısı altında örgütlenme hakkını kullanma noktasında henüz tam anlamıyla özgürleşememekle birlikte bir takım hak alma araçlarını kullanma amacıyla dönem dönem siyasi ve toplumsal olayların aktörleri olarak toplumsal sistem içerisinde varlık göstermeye devam etmektedir.

2.6.3. Ana Akım Medyada İşçi Sınıfı Temsili

Medyanın toplumsal sistem içerisindeki olayları nasıl ve ne şekilde ele aldığı, anlamlandırdığı ve temsil ettiği iletişim araştırmalarının temel çıkış noktasını oluşturmuş ve medya metinleri eleştirel yaklaşımlar içerisinde ideolojik olarak toplum pratiğinin oluşturulduğu bir güç olarak konumlandırılmıştır. İletişim araçları toplumsal sistemin oluşturulmasında ve bu sistemin kurulmasında önemli bir rolü üstlenmekle birlikte medya araçları bu alanda çalışan araştırmacılar tarafından daha çok ideolojinin ve kültürel sistemlerin kurulması, pekiştirilmesi ve yeniden üretilmesi noktasında ideolojik birer araç olarak yorumlanmıştır.

Toplumsal anlamda kültürel alanların oluşturulmasında ve ilerlemesinde öncelikli bir konumda olan medya araçları, var olan yapı içerisinde bütün toplumsal sistemleri bünyesinde toplamakta ve bu yönüyle geleneksel kültürel kanallardan sayıca ve nitelikçe daha büyük bir bütünlüğü etkisi altına almaktadır (Hall, 1994: 200).

Bu açıdan bakıldığında teknolojik yapılarla ortaya çıkan radyo, televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçları, demokratik oluşumların sunduğu görüşlerin aksine Marksizmin etkisinde kapalı felsefi sistemlerin eleştirisinde bulunan iletişim

araştırmaları içerisinde konumlandırılan Frankfurt Okulu dşnrleri ve İngiliz Kültürel alışmalar geleneği medya araçlarının ideolojik rolüne atıfta bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar içerisinde Frankfurt Okulu geliştirdiği kültür endüstrisi kavramıyla medyayı yapıları gereği demokratik katılımı sağlamanın ötesinde görmekte ve medya araçlarını tahakkümün kurulmasında ve otoritenin güçlenmesinde potansiyel birer araç olarak değerlendirmektedir.

Günümüzde medya ortamında tekelleşmenin gün geçtikçe artması, hem ulusal hem de uluslararası alanda birer sermaye kuruluşuna dönüşen medyalar, liberal medya yaklaşımının medyaya atfettiği rollerin aksine kamusal çıkarların korunması yerine, ekonomik siyasal bir iktidar merkezi haline gelerek kendi çıkarlarının bekçiliğini yapar hale gelmişlerdir. Tam da bu sistem içerisinde ticarileşen medya, kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmekte ve çıkarlarıyla çelişmediği kadar demokratikleşmeyi desteklemekte ve aksi bir durumda ise egemenin yanında yer alarak onun çıkarlarına hizmet etme yönünde bir eğilim göstermektedir (Alankuş, 2008: 127).

Medyanın böylesi bir tutum içerisine girdiği yapılarada, bireylerin ve toplumların medyadan etkilenme oranları da göz önüne alındığında, medya araçlarının siyasal, ekonomik ve kültürel başta olmak üzere toplumsal yapılar üzerinde etkili olduğu görüşü yaygınlık kazanmaktadır. Buradan hareketle yanlış bilinç sistemi oluşturulmasında medya etkin bir rol oynamakta ve bireyleri bu sistem içerisine dâhil edilerek ideolojik, siyasal ve kültürel açıdan tahakküm altına alınmaktadır.

Gelişen teknolojik özelliklerle birlikte ortaya çıkan modern iletişim araçları Hall'un deyimiyle ideolojik ve kültürel alanları kolonileştirmiştir. Toplumsal yapıları birleştirici ve uzlaştırıcı etkilere sahip olan medya araçları, yarattıkları ortak kültürel ve ideolojik imgelerle toplumsal yapının tümünü kapsayan bütünlüklü bir sistem olarak kültürel alanın oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Hall, 1994: 201).

Medya metinlerinin analizi üzerinden değerlendirmelerde bulunan Kültürel alışmalar içerisinde ise bu metinler egemen ideolojilerin yeniden üretildiği alanlar olarak değerlendirilmiş ve bu bağlamda işçi sınıfının gündelik yaşam pratikleri

üzerinden kapitalist ideolojilerin ve hegemonyanın ne tür eşitsizlikler yarattığı noktasından değerlendirmelerde bulunulmuştur (Yaylagül, 2010: 129).

Kültürel Çalışmalar içerisinde medya özellikle endüstri toplumlarında var olan kültürel alana egemen olan ve bu alanın oluşturulmasında ve pekiştirilmesinde aktif bir rol oynaması bakımından bir işlev üstlenmektedir. Hardt'a (1994: 37) göre, kültürel çalışmalar içerisinde medyanın rolü insan pratiği konusu içinde yer almakta ve bütüncül anlamda toplumsallığın yaratılması açısından değerlendirilmektedir.

İşçi sınıfının temsiliyeti noktasında medya araçları, işçi işveren arasındaki mücadeleyi yansıtmada bir çeşit anlamlandırma rolü üstlenmekte ve işçi sınıfının mücadelesinin tanımlanmasında stratejik bir rol oynamaktadır. Medya içerisinde işçi ve işveren arasındaki çatışmanın anlamlandırılma biçimi daha çok statükonun yararına olmaktadır. Hall'a (1994: 74-75) göre, böylesi bir durumda medya, işverenin ve egemen statükonun çıkarlarını koruyan, sendikaların siyasal gücünü zayıflatmaya ve konumunu sınırlandırmaya çalışan güçlere destek vererek olağan ekonomik yapıların devamlılığını sağlayacak terimlerin kullanılması, tanımlanması ve inşa edilmesi noktasında anlamlandırma yapmaktadır. Hall, bu durumda işçi işveren mücadelesinde bir bütün olarak değerlendirme ve anlamlandırma yapmak adına, öznenin inşasını yapan medyada, işçi karşısında öznesi işveren olan bir söylem yerine, öznesi halk olan bir söylemi tercüme etmek gerektiğini ifade etmektedir.

Medyada işçi sınıfı temsiline genel olarak apolitik bir haber kurgusu çerçevesinde ele alındığı görüşünde olan Şen ve Çetinkaya, medyanın sınıf temelli hak arayışlarına karşı yanlı bir anlayış içerisindeki yaklaşımının özellikle işçi sınıf bilincinin oluşturulması açısından bir engel teşkil ettiği üzerinde durmaktadır (Şen ve Çetinkaya, 2013: 81-82).

Buna göre medya metinleri toplumsal sistemlerin oluşturulmasında tarafsız bir güç olmamakla birlikte olayları ele alma ve anlamlandırma biçimleriyle ideolojik sistemin inşasını sağlamaktadırlar. İdeoloji yaratma noktasında kendisini egemenin yanında konumlandıran medya araçları bu ideolojik sistemin varlığını sürdürebilmesi adına birtakım değer ve anlamlandırma yoluyla güçlü olanın çıkarlarını korumaya yönelik birer araç olarak yer almaktadır (Shoemaker ve Reese, 1997: 102).

Medya, iletişim araştırmalarında kültür temelli yaklaşımlar içerisinde bireyleri manipüle eden ve pasif bir konumda gören bir anlayış içerisinde yer almaktadır. Bu anlamda bireyin bilinenmesi büyük önem taşımakta ve onun düşünceleri, davranışları ve toplumsal değerleri belirleme gücü karşısında hazırlıklı olmak gerekmektedir. Bireylerin medyanın kendilerini algılama biçimlerini dahi nasıl ve ne Şekilde anlamlandırđđının farkında olması kısacası medyanın sunduğu kültürel ve ideolojik ortamın bilincinde olması onun birey olarak var olmasını sağlamanın temel koşulu olarak görülmektedir (Türkoğlu, 2004: 190).

Hall (2003), medya metinleri ve ideoloji üzerine odaklanmakta ve bu noktada medya metinlerinin kapitalist sistem değerlerini sürekli yeniden üreten değerler olarak czmlemektedir. Bu tür bir czmlemeyi her türlü medya metni üzerinde uygulayan Hall, Kodlama ve Kodaçımı ile izleyicinin nasıl konumlandırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Hall'a göre, izleyici onu atomize eden yaklaşımların savunduğu gibi medya metinlerini olduğu gibi kabul eden egemen okuma gerçekleştirmek zorunda değildir. Birey medya içeriğinin söylemlerinin farkında olarak karşıt bir okuma geliştireceği gibi verilen mesajları değerlendirerek kendisine sunulanlar arasından seçim yapmasına imkân tanıyan tartışmalı bir okuma türünü de geekleştirebilmektedir. Hall'un izleyiciyi temel alarak yaptđđı bu czmleme, bireyi aktif bir yapıda ele almaktadır.

Kapitalist toplumlar içerisinde yer alan kurum ve örgütlenmelerin kendilerini sermayenin yanında konumlandırmaları ve sermayenin çıkarına hizmet etmeleri işçi sınıfı mücadelelerinin ortaya çıkmasındaki temel nedenlerden sadece birisini oluşturmakla birlikte bu mücadelelerin sonuçları üzerinde de bir takım etkileri söz konusu olmaktadır. Sermayenin çıkarlarıyla donatılan toplumsal yapının egemen kurumları içerisinde medya da aktif bir rol oynamakta ve işçi sınıfının sesi devletin ideolojik aygıtlarından biri haline gelen ana akım medyalarda duyulmamakta, görmezden gelinmekte ve yok sayılmaktadır. Bu durum karşısında mücadelelerini duyurmak ve örgütlenmelerin gerçekleştirebilmek adına alternatif medyalar, işçi sınıfı için bir takım olanaklar sunmakta ve tarihin hemen hemen her döneminde gücü elinde bulunduranlar tarafından ortak bir bilinç etrafında toplanmasının önüne geçmeyi hedeflediği işçi sınıfının sorunları ve taleplerini yüksek sesle dile getirecekleri birer mecra özelliği taşımaktadır.

2.6.4. Alternatif Medyada İşçi Sınıfı Direnme Potansiyeli

Ortaya çıkışları ve genel özellikleri açısından ana akım medya karşısında konumlandırılan alternatif medya türlerinin toplumsal alanda alternatifliği sağlayabilmesi sunduğu imkanlar, örgütlenme yapıları ve oluşturdukları içerik düzeylerinin farklılığı ile doğru orantılı olarak açıklanmaktadır. Medya metinlerinin meta haline geldiği günümüzde kendilerini alternatif olarak konumlandıran medyalar direniş ve mücadele potansiyeli oluşturulması bakımından eğilim gösteren medya araçları olarak değerlendirilmektedir (Tuğla, 2014: 315).

Alternatif medyayı bütüncül, çok kültürlü ve çok sesli bir metin olarak değerlendiren Atton, alternatif medyaların toplumsal değişimi sağlama ve direnme potansiyeli oluşturma yönüne atıf yapmaktadır (2015: 24). Bu anlayış çerçevesinde alternatif medyalar, toplumsal yapıyı içerik yönüyle etkilemenin veya üretmenin ötesinde medya ve toplum arasındaki tek yönlü ilişkiyi etkileşimli bir biçime dönüştürmekte ve direnme alanı oluşturmaktadır.

Bu noktadan hareketle toplumsal yapıda muhalif veya karşıt olarak görülen birey ve grupların varlıklarını sürdürebilmesinin koşulu olarak görülen medyada görünür olmak işçi sınıfı hareketlerinin gelişimi ve etkinliği bakımından da önemli bir unsur oluşturmaktadır. Egemenin baskısı altında yer alan ana akım medyalar özellikle egemen yapıya muhalif olan sınıf hareketlerine yer vermemekte ve görmezden gelmektedir. Bunun bir sonucu olarak toplumsal hareketler ve sınıf hareketleri kendi iletişim biçimleri üzerinden örgütlenmekte ve egemen tarafından şekillendirilen toplumsal bilinç yapısına karşı bir direnişi gerçekleştirebilmek adına kendi medyaları aracılığıyla örgütlenerek, egemene karşı bu medyaları bir mücadele ve var olma alanı olarak kullanmaktadırlar (Tellan, 2015: 459).

Alternatif medyaları sınıf mücadeleleri ve toplumsal hareketler üzerinde özellikle siyasal katılıma dair yapılan iletişim araştırmalarına ve bu anlamda ana akım medyaların rolüne değinen Boyle ve McLeeod (2014: 210- 212), yazılı medya, canlı medya veya internet medyasının farklılaştığını belirtmektedir. Buna göre internet ve ağ bazlı alternatif medyalar son yıllarda siyasi ve kişisel iletişim alanında önemli mecralar olarak ortaya çıkmış, sivil katılım ve sınıf mücadelesinde internet

bilgi alışverişi sağlanması, sınıfların sesini duyurması ve yeni direniş alanları yaratması bakımından pozitif yönde etkili olmuştur.

Karşı kamu özelliğini taşıyan öteki medyaların her zaman var olduğunu ancak günümüzde etkinliklerinin ve popülerliklerinin artmasındaki nedenleri sorgulayan Alankuş, bunu eski ve yeni kimlikler üzerinde açıklamaktadır. Alankuş'a (2008: 122-124) göre, eskiden var olan karşı kimlikler bireylere dar bir elbise sunuyor ve bunun içerisine sığmayanları da bu kimliklere bürümeye çalışıyordu, bunun sonucu olarak da bireyler ya sakladıkları kimlikleri ortaya çıkardılar ya da bu dar elbiseyi üzerlerinden atarak yeni kimliklerini kuşanma yoluna gittiler. Sadece sınıfsal eşitliklere dayanan bu eski kimlik hareketleri, günümüzde çok çeşitli alanlarda karşımıza çıkan eşitsizliklere karşı mücadele olarak var olmuş ve yine Alankuş'a göre bu yeni kimlikler sınıf hareketleri ekseninde karşı kamusal alanlar yaratarak, kendilerini görünür kılmak, yaygın medyayı varlıklarını görmezden gelemeyecek hale getirmek ve kendi medyalarını yaratmak yollarına gitmişlerdir.

Bu mücadele içerisinde kendilerine yeni alanlar oluşturmayı hedefleyen sınıf hareketleri statükonun egemen olduğu medya yapılanmalarının dışına çıkmayı hedeflemekte ve iletişim araçlarından yararlanma yoluna gitmektedirler. Belirli ve ortak bir amaç etrafında bir araya gelen bu hareketler için alternatif medya araçları, sağladıkları imkânlar da göz önüne alındığında özellikle kolay erişilebilirlik ve katılımcı yapısının da etkisiyle, işçi sınıf hareketlerin zeminini oluşturmakta ve bu hareketleri pekiştiren/geliştiren fırsatlar sunmaktadırlar.

Yeni iletişim teknolojileri temelinde gelişen alternatif medyalar, özellikle sınıf mücadeleleri ekseninde işçi sınıfının sesini duyurması ve mücadelesini etkin bir şekilde sürdürebilmesine katkı sağlamada önemli bir misyon üstlenmektedir. Alternatif medyaların toplumsal alanda etkinliğini artırması bakımından olumlu bir çerçevede ele alan Yüksek'e (2015: 72-75) göre, alternatif medyalar sağladıkları imkanlar çerçevesinde geleneksel medyaların, 'köhneleşmiş hegemonik yapılarını' sarsmakta ve sınıfların medyada direnme potansiyelleri yönünden pozitif bir katkı sağlamaktadır.

İşçi sınıfının tarihsel süreç içerisinde çeşitli sömürge anlayışları karşısında eylem ve mücadeleleriyle ortaya çıktığı üzerinde duran Beverly'e göre, işçi

mücadelelerinin ortaya çıkması ve yükselişe geçmesinin temelinde dünya üzerinde yaşanan kitlesel proleterleşme dalgasına karşı gösterilen direniş yer almaktadır. Ayrıca bu durum aynı zamanda stratejik biçimde konumlanan yeni işçi sınıflarının ortaya çıkmasını sağlaması ve Marx tarzı işçi eylemlerinin temelini oluşturması bakımından önem arz etmektedir (Beverly, 2009: 199)

İşçi sınıfı tarihinin günümüz durumu ve gelecek tahminlerinin ancak ve ancak işçi sınıfının dünü ve bugünü arasında yapılacak mukayeselere dayanması gerektiği görüşünde olan Beverly'e (2009: 17) göre, işçi sınıfının ve işçi hareketlerinin dünya üzerinde mücadele etmek zorunda oldukları genel yapılar yaşanan ekonomik süreçlerle ilişkili olmakla birlikte kapitalizmin emek ve sermaye arasında yarattığı çatışmalar yeni bir boyut kazanmıştır. Sermayenin terk ettiği bölgelerde emeğin güçsüzleştiğini ancak yeni yatırım alanlarıyla yeni işçi sınıflarının oluştuğu ve güçlendiği üzerinde duran Beverly, bu durumların kitle üretim endüstrileri ve yeni alternatif medya araçları çerçevesinde ele almakta ve bunun bir sonucu olarak da yeni işçi hareketlerinin ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Üstelik bu işçi hareketleri sadece üretim ve çalışma koşulları temelinde şekillenmekle kalmamış aynı zamanda demokratik toplumsal sistemlerin kilit özneleri olarak varlık göstermişlerdir.

Alternatif medyaların ana akım medya karşısında değerlendirildiği anlayış ekseninde ana akım medyaların tekelleşmiş ve tek sesli yapılarına dikkat çeken Alankuş, (2003: 109-111) alternatif medyaların sendikalar, sivil toplum örgütleri, ve sınıflara doğrudan destek oluşturan ve bu mücadelelere etkin olarak yer veren medya araçları olarak değerlendirmektedir. Bu kapsamda, işçi sınıfı temsiliyeti açısından alternatif medyaların direniş ve mücadele yönüne vurgu yapılmakta ve işçi sınıfının direnme alanı olarak alternatif medyaların kilit bir misyon üstlendiği üzerinde durulmaktadır.

Özetle, internet sağladığı olanaklar sayesinde alternatif medya alanında önemli bir yere sahip olmakta ve bu alternatif medya potansiyeliyle de özellikle egemen medyada siyasi, toplumsal, kültürel veya ekonomik anlamda varolan ve sürekli yinelenen egemen ideolojilerin dışında kalan, temsil edilmeyen, seslerini duyuramayan veya yanlış temsil edilen topluluklara, gruplara ve yurttaşlara kendi seslerini duyurma noktasında yeni bir alan sunmaktadır. Bu anlamda yurttaş gazeteciliği, internet haberciliği ve alternatif medya alanları birbiriyle kesişmekte,

medya ve habercilik alanında yeni bir mecra oluşturmaktadır. Bu anlayış ekseninde, alternatif medya ortamları sayesinde bireyler ve medya arasındaki mesafenin kaldırılması ve etkileşimin artırılmasının yanı sıra işçi sınıfı da dahil olmak üzere sınıf mücadelelerinin, gelişmesi ve direnme alanı bulabilmesi açısından alternatif medyalara ihtiyaç duyulmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞÇİ SINIF KÜLTÜRÜNÜN TEMSİL ALANI OLARAK ALTERNATİF MEDYA ÖRNEĞİ: SENDİKA.ORG

Bu tez çalışmasında, İngiliz Kültürel Çalışmalar ekseninde işçi sınıfı kültürü incelenmiş ve alternatif medyaların işçi sınıfı kültürünün direnme alanı oluşturup oluşturmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Teorik ve uygulama olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilen araştırmanın uygulama aşamasını sendika.org sitesinde yer alan işçi haberleri oluşturmuş ve bu haberler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

3.1. Sendika.org Hakkında

Sendika.org kapitalizmin etkinliğini artırdığı yeni kapitalist güç odaklarının doğduğu ve ana akım medyanın bu kapitalist sistem içerisinde kendisini egemenin karşısında konumlandırın yapısı karşısında ötekilerin sesi olma düşüncesinden hareketle alternatif bir mecra olma iddiasıyla, Nisan 2001 yılında yayın hayatına başlamıştır (<http://sendika10.org/hakkimizda/>).

Sendika.org. yayın hayatına başlama serüvenlerine internet sitesinde geniş olarak yer vermekte ve burada kendilerini, "*Sendika.org. kapitalist dünya "işçi sınıfı öldü" çığıkları arasında "tarihin sonu"nu ilan ederken, sendika.org "merhaba proletarya" deyip neoliberal akıntıya karşı kürek çekerek yayın hayatına başlamıştı. Şimdiyse artık dediklerinde haklı çıkmanın gururu ve yeni görevinin bilinciyle kapıyı gümbür gümbür çalan güvencesiz işçiler hareketinin, yoksul halkın hak mücadelelerinin, tüm dünyayı saran halk isyanlarının, yeni sömürgelerden gelişmiş kapitalist ülkelere doğum sancılarını hissettiğimiz 21.yüzyıl sosyalizminin sesi, ulağı, militanı olarak yoluna devam ediyor*" (<http://sendika10.org/hakkimizda/>) ifadeleriyle tanımlamaktadır. Bununla birlikte yayıncılık anlayışının temellerini kapitalizmin artan etkinliği karşısında şekillendirdiklerine vurgu yapan sendika.org sitesi haber, yorum, araştırmaların yanı sıra ayrıca tartışma, çeviriler ve eleştirilere de yer

vermekte ve alternatif medyaların katılımcı özelliği ekseninde okuyucularını da bu alanlara aktif olarak dâhil etmektedir.

İnternet sitesinde kendileri hakkında yola çıktıkları süreç itibariyle hedeflerinin emekçilerin hem güncel açıdan hem de tarihsel açıdan sorunlarını ele almak olduğunu yazan sendika.org sitesi, toplumsal sistemde belirli bir emek ve dayanışma hareketinin oluşturulması noktasından hareket ettiği vurgusunu yapmaktadır. İnternet ortamlarını aktif katılım çerçevesinde şekillendiren sendika.org, ayrıca bilgi-belge ve kaynak paylaşımı yapmayı ve bu paylaşımlar üzerinden belirli bir tartışma platformu oluşturmayı hedeflediğini belirtmektedir. Sendika.org sitesinin bu tutumu alternatif mecraların toplumsal sistem içerisinde egemenin dışında kalma, muhalif olma, konu, belge veya olayların farklı boyutlarıyla ele alınmasına olanak tanıma özelliğini yansıtmaktadır.

Sendika.org. sitesi, sunduğu içerik, eleştiri ve tartışmalarla egemenin söylem ve ideolojileriyle donatılan ana akım medyaların aksine muhalif olanın sesini duyurma amacıyla hareket ettiğini belirtmekte ve site 16 yıllık yayın hayatı boyunca çoğu kez site erişim engeliyle karşılaşmasına rağmen her engel sonrasında alan adını değiştirerek yayın hayatına devam etmektedir.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, 21. yüzyılda teknolojik bir devrim olarak hayatımıza giren internetin haber alma ve gazetecilik üzerinde meydana getirdiği yeniliklerin bir ürünü olan alternatif medya konusunu irdelemektedir. Halkın haber alma ihtiyacı ve özgürlüğünün aracı olan medya kuruluşlarının sermayenin etkisi altında şekillenmesi ve temel ilkelerini göz aradı ederek ticari kaygılarla hareket eden endüstrilere dönüşmesi medya araçlarının eleştirilmesini de beraberinde getirmiştir. Bunun sonucu olarak da toplumsal alanda muhalif söylemlerin geliştirilebileceği alanlar sınırlanmış ve ana akım medya kitlelerin sesini görmezden gelerek toplumsal yapının tek tipleştirilmesinin bir aracı olmuştur. Bu yapı içerisinde gelişen teknolojiler medya

araçlarına da yansımış ve egemen medya kültür endüstrisini yaratma ve meşrulaştırma konusunda etkin ve aktif bir rol üstlenmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan alternatif medya irdelenmiş olup, özellikle iletişim çalışmalarında toplumsal yapı temeliyle konumlandırılan kültür kavramı ekseninde değerlendirmelere yer verilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ilk olarak farklı disiplinlerin konu alanına giren ve yapısı gereği geniş bir perspektif içerisinde konumlandırılan kültür kavramı medya araştırmaları açısından irdelenmiştir. Bunun dışında çalışmanın temel çıkış noktasını işçi sınıfı kültürü oluşturmuş ve bu anlamda işçi sınıfının kültürel değerlerinin alternatif medyalar aracılığıyla ne derece temsil edildiği sorunsallaştırılmıştır. Bu noktada kültürel çalışmaların bir ekol olarak yer almasında ve sistematığının oluşturulmasında etkin rol oynayan ve bu ekolün önemli düşünürlerinin kültür ve medya ilişkisi konusundaki irdelemeleri değerlendirilerek alternatif medyanın işçi sınıfının kültürel değerleri açısından bir direnme potansiyelinin olup olmadığı sorusuna yanıt aranması çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Özetle araştırmanın temel amacı, işçi sınıfının yaşadığı dönüşüm ve işçi sınıfı bilincinde meydana gelen çözümleri açıklamaktan ve işçi sınıfı tarihine odaklanmaktan ziyade egemen ideolojilerle donatılan ana akım medya ortamlarının aksine kendilerini alternatif olarak tanımlayan medya araçlarının işçi sınıfı kimliği ve kültürel değerleri açısından direnme alanı oluşturup oluşturmadığını incelemektir.

3.2.1. Araştırmanın Önemi

İnsanların yaşadıkları dünya ve yakın çevreleriyle ilgili haber alma istekleri gün geçtikçe artmakta ve bu anlamda bilgi akışı da çeşitli medya araçları üzerinden yapılmaktadır. Özellikle internetin ortaya çıkması tüm dünya üzerindeki bilgi akışına yepyeni bir boyut kazandırmıştır. İnternet teknolojisinin toplumsal alanın her birimine yayılmasıyla birlikte, haber alma ve yayma sürecinde birçok değişikliği de meydana getirmesi kaçınılmaz bir durumu oluşturmuştur.

Medyanın toplumsal etkileri göz önüne alındığında ve toplumsal yapının temel dinamiğini oluşturan kültür ögesinin medya ile ilişkisi irdelendiğinde ortaya çıkan alternatif medya araçları bu yapılanma içerisinde büyük önem taşımaktadır. Öyle ki egemen medyanın hâkim mekanizmalar aracılığıyla yaymaya ve pekiştirmeye çalıştığı kültürün aksine alternatif mecralar toplumsal alanın temsili niteliği taşımakta ve bu alan içerisinde farklı kültürel öğelerin de yer alabileceğinin göstergesi olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında çalışmanın, kültür ve medya ilişkisinde egemenin dışına çıkarak yeni-alternatif-muhalif-radikal medyaların kültür üzerindeki etkilerini incelemesi medya ve kültür araştırmaları alanında önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

3.2.2 Araştırmanın Temel Soruları

1. Alternatif medyalar egemen medyalarda yeterince temsil edilmeyen/edilemeyen grupların (işçi sınıfının) sesi olabilmekte midir?
2. Alternatif medyalar bir kültür biçimi oluşturmada veya var olan bir kültür biçimini yansıtmada etkin bir rol oynayabilmekte midir?
3. Alternatif medyalarda yer alan haber içerikleri işçi sınıfının kültürü ve yaşam biçimi ile ilişkilendirilebilir mi?
4. Toplumsal örgütlenme anlamında işçi sınıfının örgütlü mücadelesi kendilerini alternatif medya olarak tanımlayan medya alanlarında ne şekilde ve nasıl temsil edilmektedir?
5. Egemen medyaların kültür endüstrileri yaratma noktasında statükonun yanında konumlanmaları karşısında alternatif mecraların kültür için bir direnme alanı olma potansiyeli bulunmakta mıdır?

6. Alternatif medyalar ötekinin sesi olma konusunda egemen medyaların kullandığı kaynakların dışına çıkabilmekte midir?
7. Kendisini alternatif olarak tanımlayan medya kuruluşları gerçek anlamda alternatiflik oluşturabilmekte midir?

3.2.3. Varsayımlar (Sayıtlar)

Alternatif medyaların toplumsal alanda çeşitliliği vurguladığı ve kültürel açıdan bir direnme alanı yarattığı öngörüsünden yola çıkılan bu araştırma kapsamında yapılan çalışmada, seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayımı noktasından hareketle;

1. Alternatif medya örneği sendika.org aracılığıyla işçi sınıfı sesi ve söylemi medyada duyulma imkânı bulabilmektedir.
2. Bununla birlikte alternatif medya örneği sendika.org'un farklı kültür ve seslerin temsil aracı olma yolunda önemli bir noktada yer aldığı varsayılmaktadır.
3. Sendika.org örneğinde alternatif medyanın kültürün direnme alanı olarak ötekinin sesi olma noktasında etkinliğini ve varlığını koruduğu varsayılmaktadır.
4. Alternatif medya örneği sendika.org'un, egemen ve ana akımdan beslenen ancak bunların dışına çıkarak muhalif alanlar yaratabilen bir mecra konumunda olduğu varsayılmaktadır.

3.2.4. Sınırlılıklar

Araştırma çalışma alanı bakımından alternatif medyaları kapsadığından araştırmanın evreni açısından kendisini ötekinin temsil alanı olarak nitelendiren sendika.org sitesi belirlenmiştir. İnternet temelinde gelişen alternatif medya araçları alanının oldukça genel olması ve araştırmanın kültür ile ilişkilendirilmesi daha geniş

ve farklı alanlara yayılmasına neden olduğundan örneklem, bu haber sitesinin içerik ve kendilerini konumlandırma biçimleri de dikkate alınarak sendika ve işçi haberleri ile sınırlandırılmıştır.

Sendika ve işçi haberleri çerçevesinde yoğun olarak kültürel çalışmalar perspektifinden yararlanılacak olan araştırmada, evrenin büyüklüğü göz önünde bulundurularak örneklem olarak incelenecek haberler 1 Nisan 2016-1 Mayıs 2016 tarihlerini kapsamak üzere 1 aylık bir süre ile sınırlandırılmıştır.

Veri toplama tekniği olarak içerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada, nicel ve nitel analiz tabloları araştırmanın genel konusu dâhilinde işçi-sendika haberleri ve bu haberlerde öne çıkan unsurlar ekseninde belirlenen değişkenlerle sınırlandırılmıştır.

Son olarak araştırma, içerik analizi yöntemi ile yürütülecek olup, uygulanan yöntemin verileri ile sınırlandırılmıştır.

3.2.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma teori ve uygulama olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Dolayısıyla teorik kısımlarında yöntemi belge toplama, verileri sınıflandırma, kavramsal açıklamalar yapma, karşılaştırma, açıklama anlama, yorumlama ve belli başlı kuramlar çerçevesinde değerlendirme yöntemleriyle tamamlanmaktadır.

Araştırmanın uygulama aşamasında ise araştırma, öncelikli olarak niceliksel özelliklerin değerlendirilmesini kapsadığından nicel verilerde elde edilen değişkenler kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada, haber içerikleri üzerinden yürütülen nitel analiz aşamasında ortaya konulan değişkenler araştırma konusuna paralel olarak alternatif medyaların haber içeriklerini anlamaya yönelik oluşturulmuştur. Bununla birlikte nitel veriler içerisinde daha çok işçi sınıfı haberleri, bu haberlerin vurgusu, haberlerin aktörleri, haber konuları, haberlerde işçi sınıfının ekonomik, toplumsal ve kültürel temsilleri gibi konulara odaklanılmıştır.

Özetle araştırmada, nicel ve nitel verilerin değerlendirilmesi amacıyla içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem dâhilinde haber sitesinin genel yapısı, özellikleri, işçi-sendika haberlerinin sayısı, haberlerin oluşturulma biçimi, haberlerde kaynak kullanımı gibi değişkenlerin yanı sıra, işçi sınıfının yaşam ve mücadele pratiklerinin haber içerisinde ne derece yer bulduğuna dair verilere ulaşmayı hedefleyen değişkenler de yer almaktadır.

Bu yöntem ile alternatif medyaların gerçek anlamda bir alternatiflik sağlayıp sağlamadığı ortaya konulmaya çalışılmış olup, egemen medyada seslerini yeterince duyuramayan işçi sınıfının yaşam ve kültürel değerlerinin bu mecralarda ne derece yer bulduğu sendika ve işçi haberleri üzerinden değerlendirilmiştir.

3.3. Araştırma Sonucunda Elde Edilen Bulgular

3.3.1- Sendika.org sitesinde yer alan İşçi Haberlerinin Kantitatif (Niceliksel) Analizi

Bu başlık altında sendika.org sitesinde yer alan haber iletilerinin niceliksel olarak analizi yapılmış olup tablolar aracılığıyla elde edilen verilerin yorumlanması gerçekleştirilmiştir.

Tablo1: Haberin Yayınlandığı Tarih

Haberin Yayınlandığı Tarih	Sendika.org	
	Sayı	Oran%
1 Mayıs 16	11	7,53%
30 Nisan 16	4	2,74%
29 Nisan 16	7	4,79%
28 Nisan 16	6	4,11%
27 Nisan 16	3	2,05%

Tablo1 Devamı: Haberin Yayınlandığı Tarih

26 Nisan 16	3	2,05%
25 Nisan 16	6	4,11%
24 Nisan 16	3	2,05%
23 Nisan 16	1	0,68%
21 Nisan 16	4	2,74%
20 Nisan 16	5	3,42%
19 Nisan 16	9	6,16%
18 Nisan 16	6	4,11%
17 Nisan 16	2	1,37%
15 Nisan 16	10	6,85%
14 Nisan 16	5	3,42%
13 Nisan 16	8	5,48%
12 Nisan 16	3	2,05%
11 Nisan 16	5	3,42%
10 Nisan 16	3	2,05%
9 Nisan 16	6	4,11%
8 Nisan 16	3	2,05%
7 Nisan 16	8	5,48%
6 Nisan 16	1	0,68%
5 Nisan 16	7	4,79%
4 Nisan 16	5	3,42%
2 Nisan 16	3	2,05%
1 Nisan 16	6	4,11%
Toplam	146	100,00%

Sendika.org sitesinde 1 Nisan-1 Mayıs tarihleri arasında yayınlanan haberlerin tarihlere göre gün gün dağılımının gösterildiği bu tabloya göre, en fazla haber yüzde 7,53 oranıyla 1 Mayıs tarihinde yayınlanmıştır. Haberlerin bir aylık süreç içerisindeki yayınlanma tarihleri göz önüne alındığında sendika.org sitesinde ayrı bir bölüm olarak yer verilen ve sadece işçi haberlerinin yayınlandığı bir alan olan, ‘Sendika-İşçi Haberleri’ başlığı altında sürekli olarak haber girişinin sağlandığı görülmekle birlikte bu bir aylık süre zarfında sadece 2 gün (3 Nisan ve 16 Nisan) herhangi bir haber girişinin yapılmadığı görülmektedir. Bununla birlikte haber sayıları göz önüne alındığında sitede haber girişlerinin sürekli yapıldığı tespit edilmiş düzenli bir haber akışının sağlandığını söylemek güç görünmektedir

Tablo 2: Haber Türü

Haberin Türü	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Rutin Haber	74	50,68%
Röportaj/Söyleşi	0	0,00%
Rapor	15	10,27%
Özel/Araştırma Haberi	57	39,04%
Toplam	146	100,00%

Sendika.org sitesinde yer alan sendika ve işçi haber türlerinin gösterildiği bu tabloya göre, incelemeye tabi tutulan 146 haberin 74’ünü yüzde 50.68’lik bir oranla yeri zamanı ve konusu daha önceden belli olan daha çok basın toplantıları ve basın açıklamalarından oluşan rutin haberler oluşturmuştur. Sitede, yüzde 39,04’lük oranını kapsayan 57 haber ise muhabirin kendi emek ve araştırmasıyla ortaya koyduğu belirli kaynaklara başvurarak oluşturduğu özel haber şeklinde yayınlanmıştır. Yine sitede yer alan haberlerden yüzde 10,27’lik bir oranla 15 haberin işçilerin çalışma koşulları, iş kazaları, işçi eylemleri gibi raporların yer aldığı bilgilerden oluşturulduğu ve bu haberlerde daha çok istatistiksel verilere yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca işçi haberlerine dair en büyük oranı kapsayan rutin haberlerde daha çok işçi eylemlerinin yanı sıra sendika temsilcisi ve üyelerinin basın açıklamalarının bu haberlerde geniş ölçüde yer bulduğu gözlemlenmiştir. Bununla

birlikte haberler içerisinde röportaj/söyleşi haber türüne yer verilmediği yapılan inceleme sonucu elde edilen bulgular arasın da yer almaktadır.

Tablo 3: Haber Metni Başlığının Özellikleri

Haber Metni Başlığının Özellikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Sadece bir ana başlığa sahip	128	87,67%
Ana başlık ve alt başlığa sahip	18	12,33%
Toplam	146	100,00%

Haber metni başlığının genel özelliklerinin gösterildiği bu tabloya göre, sendika.org sitesinde araştırmaya dâhil edilen toplam 146 haber içerisinden yüzde 87,67 oranıyla 128 haber tek bir ana başlık ile kullanılmış olup kalan 18 haber yüzde 12,33'lük bir oranla ana başlık ve alt başlık şeklinde verilmiştir. Sitede yer alan haberler içerisinde ise daha çok başlığı açıklamaya yarayan veya önemli bilgileri vurgulamak için kullanılan üst başlık ve alt başlık unsurlarının kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4: Haber Metninin Kaynağı

Haber Metninin Kaynağı	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Muhabir/Kendi üretimi	88	60,27%
Haber Ajansı Üretimi	8	5,48%
Sosyal Ağlar	3	2,05%
Başka bir yayın organı (gazete/dergi vb.)	30	20,55%
Raporlar	13	8,90%
Karma	1	0,68%
Belirlenemedi	3	2,05%
Toplam	146	100,00%

Sendika.org sitesinde yer alan sendika ve işçi haberlerinin kaynağının incelendiği bu tabloya göre, haberlerin büyük çoğunluğunun haber sitesi muhabirlerinin kendi üretimi olduğu tespit edilmiş ve 146 haber içerisinden yüzde 60,27'lik bir oranı kapsayan 88 haberin bu şekilde üretildiği gözlemlenmiştir. Tabloya göre, sendika.org sitesinde yayınlanan yüzde 20,55'lik dilimi kapsayan 30 haberin ise başka bir yayın organı tarafından oluşturulan ve bu yayın organının haber metni içerisinde (Örneğin; Evrensel'in haberine göre) belirtilerek verildiği haberlerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Yine veriler değerlendirildiğinde, daha çok İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi (İSİG) verilerinden oluşan, iş kazaları ve işçi ölümlerine dair bilgilerin yer aldığı raporlar ise haber kaynağı açısından 13 haberle yüzde 8'lik bir oranla verilmiştir. Bunun dışında sitede yer alan haberlerden 8'i yüzde 5'lik bir oranla, bütün ulusal-yerel medya kanallarına üyelik ve ücret karşılığında haber akışı sağlayan haber ajanslarından (DHA, ETHA, AA ağırlıklı olmak üzere) sağlanmıştır. Haberlerin 3'ü yüzde 2'lik oranla Twitter, Facebook gibi sosyal ağlar aracılığıyla yapılırken, 3 haberin kaynağı belirlenememiş, kalan 1 haber ise farklı kaynakların yer aldığı karma biçimde oluşturulmuştur.

Tablo 5: Haberde Fotoğraf Kullanımı

Haberde Fotoğraf Kullanımı	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Haberde bir Fotoğraf Var	121	82,88%
Haberde birden fazla fotoğraf var	24	16,44%
Haberde fotoğraf yok	1	0,68%
Toplam	146	100,00%

Haberlerde fotoğraf kullanımının gösterildiği tabloya göre, toplam 146 haber içerisinden 121 haber yüzde 82,88'lik bir oranla tek bir fotoğraf verilerek kullanılmış, 24 haber yüzde 16,44'lük oranla birden fazla fotoğraf verilerek kullanılmış sadece 1 haberde ise fotoğraf kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 5.1: Haber Fotoğrafının İçerik Özelliği

Haber Fotoğrafının İçerik Özelliği	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçiler	59	26,82%
Sendika Temsilcileri ve üyeleri	37	16,82%
Hükümet Yetkilileri	1	0,45%
İşverenler/Patronlar	3	1,36%
İş Kazaları	6	2,73%
Pankartlar	40	18,18%
İş yeri	17	7,73%
Muhalefet Yetkilileri	1	0,45%
Polis Müdahalesi	7	3,18%
Logo	6	2,73%
Eylem/Direnış	34	15,45%
İşçi aileleri	9	4,09%
Toplam	220	100,00%

Haberlerde kullanılan fotoğrafların içerik özelliklerinin gösterildiği tabloya göre, yüzde 26,82 oranında 59 fotoğrafta işçiler ön plana çıkarken, onu yüzde 18,18'lik bir oranla 40 fotoğrafta ön plana çıkan pankartlar takip etmektedir. Yüzde 16,82'lik oranıyla 37 fotoğrafta sendika temsilcileri ve üyeleri yer alırken, yüzde 15,45 oranında 34 fotoğraf içeriğinde eylem ve direniş görüntüsü, yüzde 7,73'lük oranla 17 içerikte iş yeri, yüzde 4,09 oranıyla 9 haberde işçi aileleri, yüzde 3,18 oranıyla 7 içerikte polis müdahalesi, 6 fotoğrafın içeriğinde yüzde 2,73'lük bir oranla iş kazaları ve logolar yer almıştır. Haber fotoğraflarında yüzde 1,36 oranıyla 3 haberde işveren/ patronlar yer alırken, sadece 1 fotoğraf içeriğinde hükümet yetkililerinin bulunduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 6: Haberlere Konu Olan İşçiler

Haberlere Konu Olan İşçiler	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Taşeron	25	17,12%
Maden	27	18,49%
İnşaat	32	21,92%
Sağlık	10	6,85%
Kadın/Çocuk İşçiler	7	4,79%
Basın İşçileri	8	5,48%
Tarım	4	2,74%
Devlet Çalışanları	6	4,11%
Bütün İşçileri Kapsayan İletiler	6	4,11%
Diğer	21	14,38%
Toplam	146	100,00%

Sendika.org sitesinde yer alan sendika ve işçi haberleri içerisinde haberlerin kapsadığı işçilerin gösterildiği bu tabloda, 146 haber içerisinde yüzde 21,92 oranıyla 32 haberde yer verilen inşaat işçilerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Sırasıyla, yüzde 18,49 oranında 27 haberde maden işçileri, yüzde 17,21 oranında 25 habere taşeron işçileri, yüzde 6,85 oranında 10 haberde sağlık işçileri, yüzde 5,48 oranında 8 haberde basın işçileri, yüzde 4,11’lik oranında 6 haberde devlet çalışanları, yüzde 2,74’lük oranla 4 haberde ise tarım işçilerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Yine tabloya göre, yüzde 4,11’lik oranla 6 haberde bütün işçileri kapsayan konuların işlenmiş olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca diğer başlığı altında gösterilen yüzde 14,38 oranıyla 21 haberde cam, seramik, kağıt, tekstil başta olmak üzere birçok farklı alanda çalışan işçilerin haberlere konu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7: Haberde Mağdur Olarak Gösterilen Taraf

Haberde Mağdur Olarak Gösterilen Taraf	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçiler	108	75,52%
Sendika Temsilcisi ve Üyeleri	21	14,69%
Eylem/Direnışçiler	14	9,79%
Toplam	143	100,00%

Haber metinlerinde mağdur olarak gösterilen tarafların yer aldığı tabloya göre, yüzde 75,52'lik bir oranla 108 haberde işçiler ilk sırada yer almaktadır. Bunun dışında yüzde 14,69 oranıyla sendika temsilcisi ve üyelerinin 21 haberde, yüzde 9,79 oranında eylem ve direnişçilerin 14 haberde mağdur taraf olarak gösterildiğı belirlenmiştir.

Tablo 8: İşçilerin Sendikal Haklarını Kullanmada Örgütlenme Biçimleri

İşçilerin Sendikal Haklarını Kullanmada Örgütlenme Biçimleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Sendika aracılığıyla	57	74,03%
Kolektif Olarak	20	25,97%
Toplam	77	100,00%

İşçi haberlerinde sendikal hakların kullanılmasında bir araya gelen işçilerin örgütlenme biçimlerini gösteren bu tabloya göre, yüzde 74, 03 oranıyla 57 haberde işçilerin sendikalar aracılığıyla bir araya geldiğı ve ortak bir mücadele verdiğı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte 25,97 oranında 20 haber iletilisinde işçilerin işverene/patrona/hükümete veya toplumsal olaylara karşı ortak bir tavır geliştirme noktasında kolektif olarak örgütlendiğı belirlenmiştir.

Tablo 8.1: İşçilerin Sendikal Haklarını Kullanma Biçimi

İşçilerin Sendikal Haklarını Kullanma Biçimi	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Eylem/Yürüyüş/Gösteri/Protesto	44	57,14%
Grev	18	23,38%
Basın Açıklaması	35	45,45%
Toplam	77	100,00%

İşçi haberlerinin sendikal haklarını kullanma biçimlerinin gösterildiği bu tabloya göre, işçilerin bu haklarının konu olduğu toplam 77 haber iletisi içerisinde yüzde 57,14 oranıyla 44 haber iletisinde işçilerin eylem/yürüyüş/gösteri/protestosu konu olmuştur. Bununla birlikte yüzde 45,45 oranında 35 haber iletisinde işçilerin sendikal haklarını daha çok basın açıklaması şeklinde kullandığı tespit edilirken, yüzde 23,38 oranında 18 haber, işçilerin temel hakları içerisinde yer alan grev hakkını kullandığı haber iletilerinden meydana gelmiştir.

3.3.2. Sendika.org sitesinde yer alan İşçi Haberlerinin Kalitatifsel (Niteliksel) Analizi

Bu başlık altında sendika.org sitesinde yer alan haber iletilerinin niteliksel olarak analizi yapılmış olup tablolar aracılığıyla elde edilen verilerin yorumlanması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 9: Haber İletilerinin Temeli

Haber İletilerinin Temeli	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Mevcut Hakları Kullanma	66	51,97%
Mevcut Hakları İyileştirme	26	20,47%
Hak Kazanımı	35	27,56%
Toplam	127	100,00%

Haber sitesinde yayınlanan sendika ve işçi haber iletilerinin temelini gösterildiği bu tabloya göre, yüzde 51,97'lik oranla 66 haber ileti mevcut hakları kullanmaya yönelik iken, 35 haber iletinin yüzde 27,56'lık oranla hak kazanımı, 26 haber iletinin yüzde 20,47'lik oranla mevcut hakları iyileştirmeye yönelik olduğu belirlenmiştir.

Tablo 9.1: Mevcut Hakları Kullanmaya Yönelik Haber İçerikleri

Mevcut Hakları Kullanmaya Yönelik Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Sendikalaşma	16	23,88%
Toplu İş sözleşmesi	3	4,48%
Ücret	15	22,39%
İş Güvencesi	20	29,85%
Grev	13	19,40%
Toplam	67	100,00%

Mevcut Hakları kullanmaya yönelik haber ileti içeriklerinin gösterildiği bu tabloya göre, en yüksek oranı yüzde 29,85 ile 20 haberde iş güvencesi konulu haber iletileri oluştururken, yüzde 23,88 oranla 16 haber ileti içeriğinde sendikalaşma, yüzde 22,39 oranla 15 haber iletinin ücretle ilgili içeriklerden oluştuğu görülmüştür. Bununla birlikte işçi haberlerinin yer aldığı haber ileti içeriklerinde 19,40 oranıyla işçilerin mevcut haklarından olan grev haklarıyla ilgili içerikler yer alırken yüzde 4,48 oranında 3 haberde ise yine işçilerin mevcut hakları kapsamında bulunan toplu iş sözleşmesiyle ilgili haber iletilerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 9.2: Mevcut Hakları İyileştirmeye Yönelik Haber İçerikleri

Mevcut Hakları İyileştirmeye Yönelik Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Ücret Talebi	6	20,00%
Çalışma Saatleri	9	30,00%
Kadın/Çocuk işçilere yönelik politikalar	6	20,00%
Çalışma Koşulları	9	30,00%
Toplam	30	100,00%

Mevut Hakları İyileştirmeye yönelik haber iletilerinin içeriği incelendiğinde, yüzde 30 oranında işçilerin çalışma saatleri ve çalışma koşullarının bu haberlerde en fazla öne çıkan içerik olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte kadın ve çocuk işçilere yönelik politikalar ile işçilerin ücretleriyle ilgili içeriklerin yüzde 20 oranında 6 haberde içerik olarak eşit şekilde yer aldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 9.3: Hak Kazanımına Yönelik Haber İçerikleri

Hak Kazanımına Yönelik Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Kadro Talebi	8	21,62%
Tazminat Hakkı	2	5,41%
İşten atılmalara karşı tepkiler ve tekrar işe alınma talebi	21	56,76%
Özelleştirme	3	8,11%
Sözleşme Yenilenmeleri vs.	3	8,11%
Toplam	37	100,00%

Hak kazanımına yönelik haber iletilerinde öne çıkan konuyu yüzde 56,76 oranıyla 21 haberde işten atılma ve geri almalar oluşturmuştur. Yüzde 21,62 oranında kadro talebi 8 haberde, yüzde 8,11 oranlarında özelleştirme ve sözleşme yenilenmeleri

3'er haberde yer alırken yüzde 5,41 oranında tazminat hakkı, işçilerin hak kazanımına yönelik haber iletilerinin içeriğini oluşturmuştur.

Tablo 10: Haber İletisinde Öne Çıkan Konular

Haber İletisinde Öne Çıkan Konular	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Ekonomik	26	9,15%
Toplumsal	23	8,10%
Siyasal	33	11,62%
Hukuk-Yasalar	34	11,97%
Kültürel	8	2,82%
Dayanışma	60	21,13%
Direnış/Eylem/Mücadele	57	20,07%
İş Kazaları	43	15,14%
Toplam	284	100,00%

Haber iletilerinde öne çıkan konuların incelendiği bu tabloya göre, toplam 284 konunun ön plana çıktığı tespit edilmiş olup bunlar arasında ilk sırayı yüzde 21,13 oranında 60 haberle işçi dayanışmalarının yer aldığı haber iletileri oluşturmuştur. İkinci sırada ise yüzde 20,07'lik bir oranla 57 haber iletilerinde direniş/eylem/mücadelenin ön plana çıktığı gözlemlenmiş olup onu yüzde 15,14 oranında 43 haber ile iş kazalarının ön plana çıktığı haber iletileri takip etmiştir. Tabloya göre yüzde 11,97 oranında 34 haber iletilerinde hukuk ve yasal süreçlerle ilgili konular, 33 haberde yüzde 11,62 oranıyla siyasal, yüzde 9,15 oranıyla 26 haberde ekonomik konular, yüzde 8,10 oranıyla 23 haberde toplumsal konular ön plana çıkmıştır. İncelenen haberler içerisinde ise işçi sınıfı kültürel değerlerinin konu edinildiği kültürel haber ileti içeriklerinin yüzde 2,82 oranıyla 8 haberde yer aldığı ve en az yer verilen haber konusu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10.1: Ekonomik Haberlerin İçeriği

Ekonomik Haberlerin İçeriği	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Ücretlerin eşitsizliğine yönelik tepkiler	9	25,00%
Ücretlerin ödenmemesine yönelik tepkiler	9	25,00%
İşçilerin zam talepleri	4	11,11%
Ücret/Saat dengesizliğine yönelik tepkiler	9	25,00%
Kıdem Tazminatı ile ilgili açıklamalar	5	13,89%
Toplam	36	100,00%

Konusu ekonomik olan haber iletilerinin içeriğinin gösterildiği bu tabloya göre, ücret eşitsizliği 9, ücret ödenmemesi 9 ve ücret/saat dengesizliği 9 olmak üzere üç içerik yüzde 25 oranıyla eşit miktarda öne çıkmıştır. Bunlar dışında ekonomik haber iletilerinde yüzde 13,89 oranıyla 5 haberde kıdem tazminatı ile ilgili içerik yer alırken ekonomi konulu haber iletilerinin yüzde 11,11 oranında 4 haberde zam taleplerinin ön plana çıktığı görülmüştür.

Tablo 10.2. Toplumsal Haberlerin İçeriği

Toplumsal Haberlerin İçeriği	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Birlik Beraberlik Çağrısı	3	10,71%
Teröre Karşı Tavır	8	28,57%
Kadına şiddet/cinsel istismar olaylarına tepki	17	60,71%
Toplam	28	100,00%

Toplumsal haber iletilerinde yüzde 60,71 oranında kadına şiddet/kadın ve çocukların cinsel istismarlarına karşı işçilerin işçi örgütlenmelerinin veya sendikaların tepkileri 17 haber iletilisinde ilk sırada yer almıştır. İkinci olarak ise toplumsal haber iletilerinde yüzde 28,57 oranında 8 haberde yaşanan terör olaylarına

karşı tavır konusu ön plana çıkarken, 3 haber iletisinde yüzde 10,71 oranında toplumsal birlik ve beraberlik çağrısı içeriği oluşturmuştur.

Tablo 10.3: Siyasal Haberlerin İçeriği

Siyasal Haberlerin İçeriği	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Hak İhlalleri	2	5,13%
Sendikal faaliyetlere yönelik baskılar	4	10,26%
Hükümet Eleştirisi	32	82,05%
Hükümete Destek	1	2,56%
Toplam	39	100,00%

Sendika ve işçi haberleri arasından konusu siyasal içerikli olan haber iletisinde yüzde 82,05 oranında 32 haberde en fazla öne çıkan içeriği hükümet eleştirisi oluşturmaktadır. Bununla birlikte siyasal haber iletisinde 4 haberde yüzde 10,26 oranında sendikal faaliyetlere yönelik baskılar, yüzde 5,13 oranında 2 haberde hak ihlalleri, yüzde 2,56 oranında 1 haberde ise hükümete destek içeriğinin ön plana çıktığı gözlemlenmiştir.

Tablo 10. 4: Hukuki Haberlerin İçeriği

Hukuki Haberlerin İçeriği	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçi Kanunuyla İlgili Açıklamalar	5	13,16%
Taşeron İşçilere Yönelik Düzenlemeler	7	18,42%
İş kazalarına ilişkin kanunlar/düzenlemeler	3	7,89%
İş Kazaları ile ilgili Davalar/Yasal Süreçler	19	50,00%
Anayasa Değişikliği	2	5,26%
Gazeteci Tutuklamaları	2	5,26%
Toplam	38	100,00%

Hukuki haber ileti içeriklerinin gösterildiği bu tabloya göre, yüzde 50 oranında 19 haberin içeriğinde işçi haklarıyla veya toplumsal olaylarla ilgili olarak devam eden davalar ve yasal süreçler ön plana çıkmıştır. 7 haberde yüzde 18,42 oranında hükümetin taşeron işçilere yönelik düzenlemesini konu edinen haber içerikleri, 5 haberde yüzde 13,16 oranında işçi kanunu, 3 haberde yüzde 7,89 oranında iş kazalarına ilişkin kanunlar/düzenlemeler, 2 haberde yüzde 5,26 oranında gazeteci tutuklamaları, yüzde 5,26 oranında 2 haber içeriğinde ise anayasa değişikliği ön plana çıkmıştır.

Tablo 10.5: Kültürel Haberlerin İçeriği

Kültürel Haberlerin İçeriği	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçi Yaşam Kültürel Değerleri	6	42,86%
Sınıf Bilinci Vurgusu	8	57,14%
Toplam	14	100,00%

İşçi haberlerinin konusunu oluşturan kültürel haber ileti içeriklerinin gösterildiği bu tabloya göre belirli bir sınıf kimliği etrafında toplanmak ve bu sınıf bilinci ekseninde dayanışma gerçekleştirmeyi temel alan sınıf bilinci vurgusu yüzde 57,14 oranında 8 haber iletisinde işçi sınıfı kültürel değerleri açısından ilk sırada yer alan haber ileti içeriği olmuştur. Bunun dışında kültürel haber iletisinde yüzde 42,86 oranıyla 6 haberde işçilerin yaşam standartları/koşulları (daha çok ücret/saat dengesizliği sonucu ağır işlerde çalışmak zorunda kalan ama emeğin karşısını alamadıkları için özellikle temel ihtiyaçlarını karşılama karşısında dahi yetersiz kalma vurgusu) kültürel haber iletilerinin içeriğini oluşturmuştur. Bunun dışında işçi sınıfının kültürel anlamda yaşam pratiklerinin, kültür değerlerinin ve işçi sınıf kültürünün unsurlarının kültürel haber değerleri içerisinde yer almadığı elde edilen veriler ışığında ortaya çıkan bir diğer sonuçtur.

Tablo 10.6: Dayanışma Haberlerinin İçeriği

Dayanışma Haberlerinin İçeriği	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Toplumsal olaylara destek	8	12,90%
İşyerinde verilen mücadeleye destek	20	32,26%
Başka işyerinde verilen işçi mücadelesine destek	6	9,68%
İşten çıkarmalara tepki	16	25,81%
İşçi davalarına destek	5	8,06%
01.Mayıs kutlamaları için destek	7	11,29%
Toplam	62	100,00%

Haber konusu dayanışma olan haber ileti içeriklerinin yer aldığı bu tabloya göre, yüzde 32,26 oranıyla 20 haber iletisinde iş yerinde verilen mücadeleye destek ilk sırada yer alırken, yüzde 25,81 oranıyla 16 haberde işten çıkarmalara tepki olarak işçilerin veya işçi sendikalarının dayanışması ön plana çıkmıştır. Dayanışma haber ileti içeriklerinde toplumsal olaylara destek yüzde 12,90 oranında 8 haberde, 1 Mayıs kutlamaları 11,29 oranla 7 haberde, başka iş yerinde verilen mücadeleye destek 9,68 oranında 6 haberde ve son olarak işçi davalarına destek ise 8,06 oranıyla 5 haberde ön plana çıkan konular arasında gelmiştir.

Tablo10.7: Direniş/Eylem Haberlerinin İçeriği

Direniş/Eylem Haberlerinin İçeriği	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Grev/İş Bırakma	22	34,38%
1 Mayıs Kutlamaları	24	37,50%
İşten atılma/geri almalarla ilgili eylemler	13	20,31%
Hukuksal Süreçlere Karşı Tepkiler	5	7,81%
Toplam	64	100,00%

Direniş ve Eylem konulu haber iletisinde yüzde 37,50 oranıyla 24 haber iletisinde 1 Mayıs kutlamaları en çok yer verilen içerik olmuştur. Daha sonra ise yüzde 34,38 oranıyla 22 haberde grevler ve iş bırakma ön plana çıkmıştır. Yüzde

20,31 oranıyla 13 haberde işten atılmalara karşı tepkiler, yüzde 7,81 oranıyla 5 haberde hukuksal süreçlere karşı tepkiler direniş ve eylem konulu haber iletilerinin içeriğini oluşturmuştur.

Tablo: 10.8: İş Kazaları İle İlgili Haberlerin İçeriği

İş Kazaları ile İlgili Haberlerin İçeriği	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçi Ölümleri	35	66,04%
Çalışma Koşullarının Yetersizliği	6	11,32%
İş güvenliğine dair düzenlemeler	4	7,55%
İş kazalarıyla ilgili davalar	1	1,89%
Yaralanan İşçiler	7	13,21%
Toplam	53	100,00%

Haber konusu iş kazaları olan haber iletilerinin incelendiği tabloya göre, iş kazaları sonucunda meydana gelen işçi ölümleri 35 haberde yüzde 66,04 oranıyla en çok yer verilen içerik olmuştur. Bunun dışında yüzde 13,21 oranıyla 7 haberde yaralanan işçiler, yüzde 11,32 oranıyla 6 haberde çalışma koşullarının yetersizliği, yüzde 7,55 oranıyla 4 haberde iş güvenliğine dair düzenlemeler, yüzde 1,89 oranıyla 1 haberde ise iş kazalarıyla ilgili davalara yer verilmiştir.

Tablo 11: Haberin Aktörleri

Haberin Aktörleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçiler	83	43,01%
Sendika Yetkilileri-Sözcüleri	58	30,05%
İşverenler/Patronlar	4	2,07%
Hükümet Yetkilileri	4	2,07%
Muhalefet Yetkilileri	2	1,04%
Kurum çalışanları sözcüleri vs.	4	2,07%
Sivil Toplum Örgütleri	21	10,88%
İşçi Aileleri	11	5,70%
Direnış/Eylemciler	6	3,11%
Toplam	193	100,00%

Haber aktörlerinin gösterildiği tabloya göre, sendika ve işçi haberleri temel alındığı düşünöldüğünde yüzde 43,01 oranıyla 83 haber iletisinde işçilerin ön plana çıktığı görölmüşür. Bunun dışında yüzde 30,05 oranıyla 58 haberde sendika yetkilileri temsilcileri haber aktörü olarak yer alırken, yüzde 10,88 oranıyla 21 haberde sivil toplum örgütleri, yüzde 5,7 oranıyla 11 haberde işçi aileleri, yüzde 3,11 oranıyla 6 haberde direniş ve eylemciler, yüzde 2,07 oranıyla işveren/patronlar, hükümet yetkilileri ve kurum çalışanları/sözcüleri 4'er haberde, son olarak ise yüzde 1,04 oranıyla 2 haberde muhalefet yetkililerininin haber aktörü olarak yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 11.1: Haber Aktörü İşçiler Olan Haber İçerikleri

Haber Aktörü İşçiler Olan Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Eylem Mücadele Çağrısı	7	5,79%
Sendikal Faaliyetler	5	4,13%
İş Kazası ve Ölümler	30	24,79%
Yaşam Koşulları	2	1,65%
Hükümete Tepki	7	5,79%
İşverene Tepki	21	17,36%
Çalışma Koşulları	12	9,92%
Hukuki Süreçler	6	4,96%
İşten Atılmalar	19	15,70%
İş Bırakma	8	6,61%
Mobbing	2	1,65%
Açlık Grevi	2	1,65%
Toplam	121	100,00%

Haber aktörü işçiler olan haber ileti içeriklerinde en fazla yer alan konu olarak yüzde 24,79 oranıyla iş kazaları ve ölümler gelirken, ikinci sırada yüzde 17,36 oranıyla 21 haberde işverene tepki, üçüncü sırada ise yüzde 15,70 oranıyla 19 haberde işten atılmalarla işçilerin haber aktörü olarak haberlerde yer aldığı tespit edilmiştir. Bunun dışında işçiler aktör olarak buldukları haberlerde, yüzde 9,2 oranında 12 haberde çalışma koşulları, yüzde 6,61 oranıyla 8 haberde iş bırakma, yüzde 5,79 oranıyla 7'şer haberde eylem/mücadele çağrısı ve hükümete tepki içerikleriyle yer almışlardır. Ayrıca işçiler, yüzde 4,13 oranıyla 5 haberde sendikal faaliyetler, yüzde 1,65 oranıyla ise 2'şer haberde sırasıyla yaşam koşulları, mobbing ve özellikle çalışma koşullarına tepkilerine dile getirmek için başlattıkları açlık grevleriyle yer almışlardır.

Tablo 11.2: Haber Aktörü Sendika Yetkilisi-Sözcüsü Olan Haber İçerikleri

Haber Aktörü Sendika Yetkilisi-Sözcüsü Olan Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Sendikalaşma Faaliyetleri	13	9,22%
Sendikalaşma Karşısında Hükümetin Tutumu	7	4,96%
Sendikanın Açıklaması	14	9,93%
Sendikalara Yönelik Baskılar	4	2,84%
Sendikalaşma Çağrısı	2	1,42%
Hükümete Tepki	29	20,57%
İşverene Tepki	17	12,06%
Basın/Medya Özgürlüğü Vurgusu	5	3,55%
Hükümete Destek	2	1,42%
Kadınların çalışma koşulları	6	4,26%
Çocuk İşçiliği vs.	1	0,71%
01.May	14	9,93%
Davalar/Yasalar Hukuki Süreçlere Tepki	18	12,77%
İşçi Hakları	9	6,38%
Toplam	141	100,00%

Haber aktörü sendika yetkilisi-sözcüsü olan haber iletilerinde yüzde 20,57 oranıyla 29 haberde hükümete tepki en çok yer verilen içerik olmuştur. Davalar/yasal süreçlere tepki ise yüzde 12,77'lik oranla 18 haber iletilerinde yer almıştır. Bunun dışında işverene tepki 17 haberde 12,06 oranıyla, sendika açıklamaları ve 1 Mayıs 14'er haberde yüzde 9,93 oranlarında, işçilerin sendikalaşma faaliyetleri 13 haberde yüzde 9,22 oranıyla, işçi hakları 9 haberde yüzde 6,38 oranıyla, sendikalaşmaya karşı hükümetin tutumu 7 haberde yüzde 4,96 oranıyla, kadınların çalışma koşulları 6 haberde yüzde 4,26 oranıyla, basın ve medya özgürlüğü 5 haberde yüzde 3,55 oranıyla, sendikalara yönelik baskılar 4 haberde yüzde 2,84 oranıyla, sendikalaşma çağrısı ve hükümete destek 2'şer haberde yüzde 1,42 oranıyla ve son olarak çocuk

işçiliği 1 haberde 0,71 oranıyla, sendika yetkilisi – sözcüsünün haber aktörü olduğu haber iletilerinin içeriğini oluşturmuştur.

Tablo 11.3: Haber Aktörü İşveren/Patronlar Olan Haber İçerikleri

Haber Aktörü İşveren/Patronlar Olan Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçi eylemlerinin durdurulmasına yönelik açıklamalar	0	0,00%
Lokavt kararlarına yönelik eleştiriler	0	0,00%
İşçilerin çalışma şartlarının düzeltileceğine dair açıklamalar	1	20,00%
İşçilere yeterince hak tanındığını savunan açıklamalar	4	80,00%
Toplam	5	100,00%

Haber aktörü işveren/patronlar olan haber iletilerinin içeriğinde, işveren/patronun işçilere yeterince hak tanındığını savunan açıklamaları 4 haberde yüzde 80’lik bir oranla en fazla yer verilen içerik olmuştur. Bunun dışında işçilerin çalışma şartlarının düzeltileceğine dair açıklamalar yüzde 20’lik bir oranla sadece 1 haberde yer verilen içerik olurken, işçi eylemleri ve bu eylemler karşısında işverenin lokavt kararına yönelik haber ileti içeriklerine araştırma sonuçlarında rastlanmamıştır.

Tablo 11. 4: Haber Aktörü Hükümet Yetkilileri Olan Haber İçerikleri

Haber Aktörü Hükümet Yetkilileri Olan Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçi Eylemlerinin Durdurulmasına Yönelik Açıklamalar	1	16,67%
Toplu –İş Sözleşmelerine Dair Açıklamalar	1	16,67%
İşçilere Yönelik Şiddet, Tutum vs. Açıklamaları	1	16,67%
Sendikalara Yönelik Eleştiri	0	0,00%
1 Mayıs İle İlgili Açıklamalar	3	50,00%
Toplam	6	100,00%

Haber aktörü hükümet yetkilileri olan haber iletilerinin içeriğinde öne çıkan konular arasında, 1 Mayıs ile ilgili açıklamalara yüzde 50 oranıyla 3 haberde yer verilirken, işçi eylemlerinin durdurulmasına yönelik açıklamalar, toplu iş sözleşmeleriyle ilgili açıklamalar ve işçilere yönelik (daha çok sağlık işçilerine) tutum, şiddet vs. açıklamaları eşit sayı ve oranda 1'er haberde yüzde 16,67 oranıyla yer bulmuştur.

Tablo11.5: Haber Aktörü Sivil Toplum Örgütleri Olan Haber İçerikleri

Haber Aktörü Sivil Toplum Örgütleri Olan Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
STK'ların işçi mücadelelerine desteği	10	45,45%
STK'ların grev kararına desteği	0	0,00%
STK'ların hükümete desteği	0	0,00%
STK'nın işveren/patrona desteği	0	0,00%
STK'ların 1 Mayıs Açıklamaları	8	36,36%
STK'ların İş Kazalarına Ve Ölümüne Dair Açıklamaları	2	9,09%
Davalar	2	9,09%
Toplam	22	100,00%

Haber aktörü sivil toplum örgütleri olan haber iletilerinin içeriğinde, yüzde 45,45'lik bir oranla 10 haber iletilerinde STK'ların işçi mücadelesine desteği en fazla yer verilen içerik olmuştur. Bununla birlikte 8 haberde yüzde 36,36 oranıyla 1 Mayıs açıklamaları, 2 haberde yüzde 9,09 oranıyla STK'ların İş kazalarına yönelik açıklamaları ve yine yüzde 9,09 oranı ve 2 haberle işçilerle ilgili davalar haber ileti içeriği olarak yer almıştır.

Tablo 11.6: Haber Aktörü İşçi Aileleri Olan Haber İçerikleri

Haber Aktörü İşçi Aileleri Olan Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçi ailelerinin hükümet protestosu	0	0,00%
İşçi ailelerinin işçi direniş/eylemlerine desteği	9	52,94%
İşçi ailelerinin yasal süreçler/davalara dair açıklamaları	3	17,65%
İşçi ailelerinin yaşam zorlukları	2	11,76%
İşçi ailelerinin işverene verene tepkisi	3	17,65%
Toplam	17	100,00%

Haber aktörü olarak işçi ailelerinin yer aldığı haber ileti içeriklerinde, işçi aileleri yüzde 52,94 oranıyla 9 haberde mevcut haklarını kullanmak, haklarını iyileştirmek ve hak elde etmek amacıyla direniş/mücadele/protesto yapan işçilere yönelik destekleriyle yer bulmuşlardır. Bunun dışında işçi aileleri, 3 haberde yüzde 17,65'lik oranla davalar/yasal süreçlere ilişkin açıklamaları, yine 3 haberde yüzde 17,65'lik oranla işverene tepkileri ve son olarak 2 haberde yüzde 11,76'lık bir oranla yaşam zorluklarıyla haber ileti içeriğini oluşturmuşlardır.

Tablo 11.7: Haber Aktörü Muhalefet Olan Haber İçerikleri

Haber Aktörü Muhalefet Olan Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Hükümete Tepki	1	25,00%
İşçilere Destek	2	50,00%
İşçi Yaşam Koşulları	0	0,00%
İş kazaları ve Ölümleri	1	25,00%
Hukuki süreçlerle ilgili açıklamalar	0	0,00%
Toplam	4	100,00%

Muhalefet yetkilileri haber aktörü olarak 2 haberde yer almış ve bu haberlerde de yüzde 50 oranıyla 2 içerikte işçilere destek yönündeki açıklamaları, yüzde 25 oranında 1 haberde hükümete tepkileri ve yine yüze 25 oranıyla 1 haberde iş kazaları ve ölümlerine dair açıklamalarıyla haber iletilerinin içeriklerini oluşturmuşlardır.

Tablo 11.8: Haber Aktörü Direnişçi/Eylemci Olan Haber İçerikleri

Tablo: Haber Aktörü Direniş/Eylemci Olan Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçi Haklarının Gasp Edilmesi	5	33,33%
Hükümet Protestosu	3	20,00%
Polis Müdahalesi	7	46,67%
Toplam	15	100,00%

Haber aktörü direnişçi/eylemci olan haber iletilerinin içeriğini yüzde 46,67 oranıyla 7 haberde polis müdahalesi, yüzde 33,33 oranıyla 5 haberde işçi haklarının gasp edilmesi, yüzde 20 oranıyla ise hükümet protestosu oluşturmuştur.

Tablo 12: İşçi Haber İletilerinde Öne Çıkan Sendika

İşçi Haber İletilerinde Öne Çıkan Sendika	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Disk	38	54,29%
Türk-İş	5	7,14%
Kamu-Sen	1	1,43%
Hak-İş	2	2,86%
Kesk	14	20,00%
Ses	5	7,14%
Eğitim-Sen	5	7,14%
Diğer Örgütlenmeler	10	14,29%
Toplam	70	100,00%

İşçi haberlerinde yer alan sendikaların belirlendiği bu tabloya göre, Disk yüzde 54,29'luk bir oran ile 38 haber iletişiyle öne çıkan sendikalar arasında ilk sırada yer almıştır. Disk'in ardından ise Kesk 14 haberde yüzde 20 oranında, Türk-iş, yüzde 7,14 oranıyla 5 haberde öne çıkmıştır. Bunun dışında, Hak-iş yüzde 2,86 oranında 2 haberde, Kamu Sen ise yüzde 1,43 oranında 1 haberde öne çıkan sendika olarak yer almışlardır. Ayrıca incelenen haber ileti içeriklerinde, diğer örgütlenmeler yüzde 14,29 oranıyla 10 haber iletişinin içeriğinde yer almışlardır.

Tablo: 12.1: Disk'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri

DİSK'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Eylem Çağrısı	6	7,32%
Eyleme Destek	3	3,66%
Hükümet Eleştirisi	17	20,73%
Hükümete Destek	0	0,00%
Muhalefet Eleştirisi	0	0,00%
Yasalar/Hukuki Süreçler	16	19,51%
Toplu İş Sözleşmeleri	0	0,00%
İşçi Hakları	18	21,95%
1 Mayıs Açıklamaları	12	14,63%
Basın Özgürlüğü	2	2,44%
Birlik Beraberlik Çağrısı	1	1,22%
Patron/işverene tepki	7	8,54%
Toplam	82	100,00%

Disk'in öne çıktığı haber iletilerinde yüzde 21,95 oranıyla 18 haberde işçi hakları en fazla kullanılan içeriği oluştururken, yüzde 20,17 oranıyla 17 haberde hükümet eleştirisi ikinci sırada, yüzde 19,51 oranıyla 16 haberde yasalar/hukuki süreçler ise üçüncü sırada yer almıştır. Sırasıyla yüzde 14,63 oranında 12 haberde 1 Mayıs açıklamaları, yüzde 8,54 oranında 7 haberde patron/işverene tepkiler, yüzde 7,32 oranıyla 6 haberde eylem çağrısı, yüzde 3,66 oranında 3 haberde eyleme destek,

yüzde 2,44 oranıyla 2 haberde basın özgürlüğü, yüzde 1,22 oranıyla 1 haberde ise birlik ve beraberlik çağrısı öne çıkan diğer haber ileti içeriklerini oluşturmuştur.

Tablo 12.2: Türk-İş'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri

Türk-İş'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Eylem Çağrısı	1	9,09%
Eyleme Destek	0	0,00%
Hükümet Eleştirisi	1	9,09%
Hükümete Destek	0	0,00%
Muhalefet Eleştirisi	0	0,00%
Yasalar/Hukuki Süreçler	4	36,36%
İşçi Hakları	1	9,09%
1 Mayıs Açıklamaları	2	18,18%
Basın Özgürlüğü	0	0,00%
Birlik Beraberlik Çağrısı	2	18,18%
Toplam	11	100,00%

İşçi sendikaları içerisinde yer alan Türk-İş'in öne çıktığı haber ileti içeriklerinin incelendiği bu tabloya göre, yüzde 36,36 oranıyla 4 haberde yasal/hukuki süreçler, yüzde 18,18 oranıyla 2'şer haberde 1 Mayıs açıklamaları ve birlik beraberlik çağrısı, yüzde 9,09 oranında 1'er haberde ise eylem çağrısı, hükümet eleştirisi ve işçi hakları öne çıkan başlıca konular olarak tespit edilmiştir. Bunlar dışında eyleme destek, hükümete destek, muhalefet eleştirisi, Toplu İş Sözleşmeleri ve Basın Özgürlüğü Türk-İş'in öne çıktığı haber ileti içeriklerinde yer verilmeyen konular arasında yer almıştır.

Tablo 12.3: Kamu Sen'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri

Kamu Sen'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
Yasalar/Hukuki Süreçler	1	100,00%
Toplam	1	100,00%

İşçi haber iletisinde Kamu-Sen tek bir haber iletisinde öne çıkan sendika olarak tespit edilmiş ve bu haber içeriğinde de özellikle o dönemde gündemde olan anayasa değişikliğiyle ilgili olarak yapılan açıklamayı kapsayan 1 haber içeriğiyle ön plana çıkmıştır. Bunun dışında diğer konu başlıklarına Kamu-Sen'in haber aktörü olduğu haber iletisinde yer verilmemiştir.

Tablo12.4: Hak-İş'in Ön Plana Çıktığı Haber İçerikleri

Hak-İş'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İşçi Hakları	2	100,00%
Toplam	2	100,00%

Hak-İş Sendikası toplamda 2 haber iletisinde ön plana çıkan sendika olarak yer almış ve bu 2 haber iletisinin içeriğinde de işçi haklarına dair iletilere yer verildiği tespit edilmiştir. Bunun dışında diğer konu başlıklarına Hak-İş'in haber aktörü olduğu haber iletisinde yer verilmemiştir.

Tablo 12.5: Kesk'in Ön Plana Çıktığı Haber İçerikleri

KESK'in Öne Çıktığı Haber İçerikleri	Sendika.org	
	Sayı	Oran %
İktidar Eleştirisi	7	31,82%
Yasalar/Hukuki Süreçler	4	18,18%
Toplu İş Sözleşmeleri	4	18,18%
İşçi Hakları	2	9,09%
1 Mayıs Açıklamaları	3	13,64%
Sağlık Çalışanlarına Şiddet	2	9,09%
Toplam	22	100,00%

Kesk ön plana çıktığı haber ileti içeriklerinde, yüzde 31,82'lik bir oranla 7 haberde iktidar eleştirisi ilk sırada yer almış, yüzde 18,18'lik bir oranla 4'er haberde yasalar ve hukuki süreçlerle, toplu iş sözleşmeleri, yüzde 13,64'lük bir oranla 3 haberde 1 Mayıs açıklamaları, yüzde 9,09'luk bir oranla 2'şer haberde ise sağlık çalışanlarına şiddet ve işçi hakları ön plana çıkan içerikleri oluşturmuştur. Diğer konu başlıklarına ise Kesk'in öne çıktığı haber ileti içeriklerinde yer verilmediği tespit edilmiştir.

3.3.3. Araştırma Bulgularının Genel Değerlendirmesi

Araştırmada, Sendika.org sitesi temelinde alternatif medyaların işçi sınıfı kültürü açısından bir direnme alanı oluşturup oluşturmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Bu çerçevede bir aylık bir süreç içerisinde (1 Nisan-1 Mayıs 2016 tarihlerini kapsayan) sendika.org sitesinde yayınlanan ve ayrı bir bölüm olarak ele alınan sendika ve işçi haberleri incelenmiştir.

Araştırma kapsamında ilk olarak haberlerin nicel özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda sitede yer alan sendika ve işçi haberlerinin çoğunlukla

sitenin kendi üretimi olduğu tespit edilmiş bu özellik sayesinde sendika.org'un alternatif mecraların ana akım medyaların egemenliği dışında farklı seslerin temsillerini sağlama özelliğini taşıdığını göstermiştir. Ancak bununla birlikte sitede yer alan haberlerin bir kısmının haber ajansları ve başka bir yayın organının haberlerinden oluşması alternatif mecraların egemen medyaların alternatifi olma iddiasıyla bir çelişki yaratmakla birlikte sendika.org sitesinin ana akım medyalarda yayın olanların aksine sadece belirli haber ajanslarından (DHA, ETHA) bilgi akışı sağlaması ve alternatif medya olarak gösterilen (Evrensel, Cumhuriyet gibi) yayın organlarının haberlerini kullanması bu tür bir çelişkinin sitenin güvenilirliği üzerinde çok fazla etkili olmadığını bir göstergesi olmaktadır.

Alternatif medya tanımlamalarında genel olarak ön plana çıkan ve ana akım medyalarda yer almayan/alamayan birey veya grupların sesi olma olgusunu sendika10.org sitesinde yer verdiği işçi ve sendika haberleri aracılığıyla sağladığı görülmekte ve bu noktada sendika.org sadece toplumsal açıdan büyük ve etkin işçi sınıf mücadelesinininim veya olayları yayınlayan (Tekel İşçileri-Soma Maden Ocağı Patlaması gibi) geleneksel medyaların aksine işçi sınıfının ekonomik başta olmak üzere siyasal, toplumsal ve kültürel haber içeriklerinin oluşumuna da yer verdiği görülmüştür.

Araştırmanın nitel analiz kısmında ise işçilerin konu olduğu haberlerin içeriksel özellikleri üzerinde durulmuş olup daha çok işçi sınıf bilincinin oluşturulması noktasında bu haber içeriklerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu noktada genel olarak haber konularında işçilerin ağırlıklı olarak hangi tür konularla sendika.org sitesinde yer buldukları değerlendirilmiş ve dayanışma başta olmak üzere işçilerin ekonomik, siyasal, hukuki, toplumsal, direniş ve kültürel temelli konularla haber sitesinde yer aldıkları belirlenmiştir. İşçilerin haberlerde yoğun olarak dayanışma ekseninde konu olmaları belirli bir sınıf bilinci etrafında hareket ettiklerinin ve doğal olarak da işçilerin toplumsal alanda bir sınıf olarak var olduklarının göstergesi olmuştur. Ayrıca bunun dışında yine işçilerin direniş/eylem, toplumsal, hukuki ve siyasal olaylarla ilgili konularla haberlerde yer almaları yine sınıf bilinci ekseninde hareket ettiklerinin ve alternatif medyaların sınıfsal mücadeleleri yansıtmada bir temsil niteliği taşıdığını ortaya koymasından önemlidir.

Buna göre haberlerin bir kısmında işçi sınıfının toplumsal, siyasal olaylara ve hukuki süreçlere ilişkin açıklamalar/eleştiriler ve görüşler bildirmeleri işçi sınıf kimliğinin sadece ekonomik temelli bir araya gelmenin ötesinde farklı konular etrafında örgütlenme gerçekleştirdiklerinin ve bu çerçevede mücadele verdiklerinin bir göstergesi olmuştur. Ayrıca incelenen haberlerde özellikle dayanışma anlamında işçi sınıfının büyük bir örgütlenme gerçekleştirdiği görülmüş olup bu haber içeriklerinde özellikle işçi sınıfının mevcut haklarını kullanma, hak ihlalleri ve hak kazanımına yönelik olaylarda bir sınıf bilinci etrafında örgütlü bir mücadele gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular arasında sendikaların işçilerin belirli bir sınıf kimliği etrafında toplanması ve bir sınıf bilinci oluşturması bakımından rolünün yadsınamaz derecede önemli olduğu yer almaktadır. Buna göre incelenen haberler içerisinde genel olarak sendikaların işçilerin haklarını savunma, işçi mücadelelerine destek olma ve özellikle işverene/patrona ve hükümete karşı işçilerin sesini duyurma noktasında öncü oldukları ve bu çerçevede işçi haberlerinin büyük çoğunluğunda yer aldıkları gözlemlenmiştir. İşçiler konu oldukları haberlerde ekonomik haklardan, hukuki haklara, siyasal ve toplumsal olaylardan, direniş/mücadele ve eylemlere varıncaya kadar birçok farklı alanda genel olarak sendikalar aracılığıyla örgütlenmişler ve mücadelelerini sendikal faaliyetlerle yürütmüşlerdir. Ayrıca işçilerin özellikle iş yerinde verilen mücadelelerinde sendikadan bağımsız olarak kolektif bir biçimde örgütlenme gösterdikleri de incelenen haberler sonucunda ortaya çıkmış ve böylesi bir örgütlenme biçiminin gerçekleştirilebiliyor olması işçi sınıfının belirli bir sınıf kimliği etrafında bir araya gelebileceği görüşünün desteklenmesi açısından önem teşkil etmiştir.

İnternet ekseninde ortaya çıkan alternatif medyalardan birini oluşturan sendika.org sitesinde yayınlanan sendika ve işçi haber içeriklerinin işçi sınıfının kültürel değerlerinin en az yer verilen unsur olması sitenin emekçilerin sesi olma çabasının belirli temeller üzerinde yoğunlaşıyor mu? Sorusunu akıllara getirmekle birlikte direniş-mücadele ve dayanışmanın işçi sınıfı kültüründeki yeri ve önemi düşünüldüğünde işçi sınıfının bu eksenlerini yansıtması bakımından alternatif bir medya aracı olan sendika.org sitesinin işçi sınıfının kültürel değerlerini yansıtmada önemli bir rolü olduğunu söylemek mümkündür.

Ayrıca incelenen haber içerikleri göz önüne alındığında alternatif medya olarak tanımlanan sendika.org sitesinin farklı konularda işçi haberlerine yer vermesi ve farklı iş yerlerinde farklı işçi mücadelelerini ön plana çıkarması geleneksel medyanın aksine işçi sınıfı için bir temsil alanı olduğunun göstergesi olmaktadır. Ayrıca ana akım medyada sıkça karşılaştığımız siyasi aktörlere sendika.org sitesinde yayınlanan haber içeriklerinde çok az yer verilmesi alternatif medyaların egemen söylem ve ideolojilerin taşıyıcısı olan ana akım medyalar karşısında alternatif bir haberciliğin oluşturulabileceğinin göstergesi olması bakımından önemli olduğu söylenebilir. Sonuç olarak alternatif medyalar tam anlamıyla kültürel bir direnme alanı oluşturmamakla birlikte farklı seslere yer vermesi, farklı unsurları ön plana çıkarması bakımından toplumsal alanda çeşitliliğin ve farklılığın sağlanması noktasında önemli bir rol oynamaktadır.

SONUÇ

İletişim araştırmaları temelinde kültür konusu farklı perspektiflerden değerlendirilmiş ve medya ve kültür ilişkisini irdeleyen çalışmalar alanda geniş ölçüde yer bulmuştur. Tarihsel süreç içerisinde kültür kavramına genel olarak toplumsal yapı ile ilişkilendirilerek açıklanmış ve özellikle İngiliz Kültürel alışmaları geleneğinin üzerinde durduğu temel konulardan birini oluşturmuştur. Kültüre, kitle kültürü anlayışının dışında bir yaklaşım getiren İngiliz Kültürel alışmalar, kültürün tarihsel süreçten bağımsız olamayacağı vurgusunu yapmaktadır. Buna göre her toplumun kendisine ait kültürel değerleri olmakla birlikte bir toplumsal yapı içerisinde yer alan grup veya sınıfların da kendilerine ait olan ve egemen kültürden farklı olarak konumlandırılan kültürel unsurları bulunabilmektedir. Bu alt kültürler içerisinde değerlendirilen işçi sınıf kültürü de toplumsal yapıyı oluşturan genel kültürel değerlerin aksine daha çok bu yapı içerisinde var olan alt grupların kültürel değerleri üzerine odaklanan İngiliz Kültürel çalışmaların ele aldığı konular arasında yer almaktadır.

Günümüz sınıf kavramının etkinliğini yitirdiği ve özellikle de teknolojik gelişmelerle birlikte kimlik ve kimlik hareketlerinin toplumsal alanda öneminin azaldığı gittikçe yaygınlık kazanan görüşlerin başında gelmektedir. Bu görüşe göre, küreselleşmenin bir getirisi olarak ortaya çıkan küresel ekonomik yapılar sınıf ve kimliğin oluşumunu sekteye uğratmış ve bu yeni toplumsal yapılarda bireysellik ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle 21. yüzyılda yaşanan teknolojik yeniliklerin sınıf oluşumu ve kültürel değerler üzerindeki olumsuz etkileri tartışmaya açılmış ve bu anlamda işçi sınıfının etkinliğini ve etkisini kaybettiği görüşü de giderek yaygınlık kazanmıştır.

Tam da bu noktada iletişim bilimleri araştırmaları son dönemlerde kültür, sınıf ve kimlik üzerinde yoğunlaşarak; kültürün, kimliğin ve sınıfların oluşumunda medya araçlarının nasıl ve ne yönde etkili olduğu konusu geniş çevrelerce tartışılır bir hal almıştır. Bu tartışmaların temeli ise ilk olarak Frankfurt Okulu düşünürlerinin kültüre atfettiği anlam üzerinden yapılmış ve kültüre kitle kültürü bakış açısı

ekseninde şekillenmiştir. İletişim alanında yaşanan teknolojik gelişmelerin toplumsal yapının birçok ögesini olduğu gibi kültürü de endüstrileştirdiği düşüncesinden yola çıkılan bu bakış açısında kültür ve medya araçlarının iç içe geçtiği vurgusu ön plana çıkmıştır.

Bu yaklaşımlar çerçevesinde kültür ve medya ilişkisinin irdelendiği iletişim çalışmalarında, medya metinleri kültürel değerlerin taşıyıcıları olarak görülmüş ve bu noktada toplumsal yapı üzerinde etkili olan genel kültürel unsurların oluşmasında medya araçlarına önemli bir rol atfedilmiştir.

Bireylerin veya grupların medyadan yararlanma ve medyayı kullanma oranı düşünüldüğünde kitle iletişiminin toplumsal yapı üzerindeki etkisinin göz ardı edilemeyecek ölçüde olduğu görülmektedir. Özellikle ana akım medyaların kendilerini egemen güçler yanında konumlandırması ve metinlerini egemen söylem ve ideolojiler ekseninde oluşturması toplumsal alanda seslerini duyurmak/etkinliklerini artırmak isteyen bireylerin yeni/alternatif mecra arayışlarını beraberinde getirmiştir. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve yeni medyanın özellikle de internetin sağladığı imkânlar çerçevesinde alternatif medya araçlarının sayıları giderek artmaya başlamıştır.

Gerek örgütlenme biçimleri gerekse içerik özellikleriyle kendilerini ana akım medyaların dışında konumlandırılan alternatif medyaların temel ilkeleri arasında, ana akım medyada yer bulmayan/bulamayan birey veya grupların sesi olma çabası yer almaktadır. Buradan hareketle alternatif medya alanında yapılan çalışmalarda, ötekilerin sesi olma çabasında olan bu mecralara, demokratikleşme yönünde bir misyon yüklenmekte ve alternatif medyaların farklılıkların temsilinde toplumsal çeşitliliği artıracağı düşünülmektedir.

Haber oluşturma sürecinde ana akımın sınıf ve kimlik politikalarını statükoyu tehdit eden yapılanmalar olarak gören anlayışının aksine alternatif mecralarda sınıf ve kimlik unsurları haber değeri taşıyan ve geniş ölçüde yer bulan konuların başında gelmektedir. Bu araştırmada, ötekinin sesi olma iddiasında bulunan alternatif medyaların sınıf kimliğinin temsil edilmesindeki etkisi gösterilmeye çalışılmış olup; alternatif medyaların kültür ile ilişkisi irdelenmiş ve alternatif medyaların kültür

açısından bir direnme alanı yaratıp yaratmadığı işçi sınıfı haberleri üzerinden değerlendirilmiştir.

Toplumsal alanda medya içeriklerinin egemen güç ile bağlantı içerisinde olduğu düşünüldüğünde bu çalışma çerçevesinde ele alınan alternatif medyaların işçi sınıfı kimliğinin oluşmasında ve kültürel değerlerinin yansıtılması noktasında etkin bir mecra olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ana akım medyalar tarafından kapitalist ilişkiler sistemi içerisinde egemeni tehdit eden unsurlar olarak görülen sınıf mücadelelerinin alternatif medyalarda egemen söylem ve ideolojilerin dışında tutulduğu ve işçi sınıfı mücadelesinin sınıf bilinci oluşturma ekseninde ele alındığı görülmüştür.

Çalışmanın temel eksinini oluşturan kültür kavramının ve kültürel değerlerin ne olduğu sorusuna karşılık, çok farklı anlayış ve bakış açısı bulunmakla birlikte bu farklılıkların ortak noktasını kültürel değerleri belirli bir tarihsel bağ, gelenek-görenekler, dil, din, sanat birliği gibi başlıklar altında sınıflandırmak oluşturmaktadır. Buna göre işçi sınıfı kimliği ve kültürel değerleri olarak literatürde yer alan tanımlamaların ortak noktasında işçi sınıfının kültürel unsurları olarak işçi sınıfının tarihsel süreci göz önüne alındığında kültürel değerlerin içerisinde direniş, dayanışma ve mücadele ön plana çıkmaktadır.

Sınıf ve kimlik unsurları temelinde var olan kültürel değerlerin işçi sınıfı kimliği üzerinden değerlendirildiği çalışmada, alternatif medyalarda işçi sınıfının daha çok mücadele, hak arama ve hak kazanım ekseninde yer bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşçi sınıfının mücadelesinin direniş ve ekonomik temelli olarak ön plana çıkması -bu unsurların işçi sınıfının yaşam biçiminin temelini oluşturduğu göz önüne alındığında; alternatif medyaların bu yönüyle sınıfsal kimlik ve kültürel değerlerin yansıtılması noktasında etkin olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

Ayrıca belirli bir sınıf kimliği etrafında bir araya gelmek ve özellikle de kültürel değerler çerçevesinde bir sınıf bilinci oluşturmak açısından alternatif medyaların işçi sınıfı kültürel değerlerini yansıtma ve (Görece demokratik katılım özelliği sayesinde) işçilerin toplumsal alanda seslerini duyurmaları bakımından alternatif medya kanallarının önemli bir yeri olduğu tespit edilmiştir.

İnternet temelli alternatif medyaların toplumsal alanda çeşitliliğin sağlanması noktasında aktif rol oynayan araçlar olduğu düşünülmektedir. Çalışma kapsamında alternatif medya olarak ele alınan sendika.org örneğinde olduğu gibi alternatif medyaların en büyük sorunu finansal özgürlüklerin sağlanması konusu oluşturmaktadır. Medya içerik üretiminde ekonominin belirleyiciliğinden kurtulmak ve egemen ideolojinin dışında yer almak gayreti içerisinde olan alternatif mecralar bu amaç doğrultusunda yayınlarını kar amacı gütmeyen ve reklam gelirleri olmadan yürütmek zorundadırlar.

Bunun sonucu olarak da yoğun sermaye yapısı altında şekillenen ana akım medyalarla mücadele etmek durumunda kalan alternatif medyalar, yeterli finansal desteğin olmaması nedeniyle içerik üretimini daha çok gönüllü/yurttaş muhabirler aracılığıyla sağlamaktadır. Bu da alternatif medyaların içeriklerinin profesyonellikten uzak amatör bir anlayışla üretilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bununla birlikte alternatif medyaların etkinliğinin artırılmasının ve profesyonel yayıncılık anlayışı ekseninde kendisini geliştirmesinin finansal sorunların çözümüyle mümkün olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca araştırma kapsamında geleneksel-ana akım medyalarından farklı içerik yapıları olması beklenen alternatif medyaların ana akım medyaların kullandığı kaynakları haber kaynağı olarak kullandığı veya ana akım medyalarda yer alan haber içeriklerine atıfta bulunarak haberlerini oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuç internet temelli alternatif medya araçlarının yaygınlaşmasının ana akım medya araçlarını ortadan kaldıracığı görüşünün aksine alternatif ve ana akım mecraların birbirlerini yok etmek yerine karşılıklı olarak birbirlerinden beslenen medya araçları olarak varlıklarını devam ettireceklerinin göstergesi olmaktadır.

Ancak alternatif mecraların tam anlamıyla alternatiflik sağlayabilmesinin demokratik toplum yapılarına ihtiyaç duyduğunu ve toplumsal alanda demokratikleşmenin sağlanamadığı süreçlerde alternatif mecraların da kendi içlerinde çelişkileri barındıran mecralar olarak kalacağı gerçeğini de akıldan çıkarmamak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Alankuş, Sevda (2008). “Demokrasi ve “Başka-Medya” İlişkisi, Haz. Sevilay Çelenk. Türkiye’deki Yaygın Dışı Medya Ortamını Anlamak Üzere Teorik Bir Çerçeve.” İstanbul Uluslararası Bağımsız Medya Forumu Başka Bir İletişim Mümkün Bildiriler. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 121-136.

Arık, Bilal (2006). Raymond Williams. [Elektronik Sürüm]. (Editör: Barış Çoban). Kadife Karanlık-2 içinde İstanbul: Su Yayınevi, 117-139.

Albert, Michael (1997). Alternatif Medyayı Alternatif Kılan Nedir? (Çev. Taylan Doğan) <http://bgst.org/medya-ve-yayincilik/alternatif-medyayi-alternatif-kilan-nedir> Erişim Tarihi: 30.11. 2015.

Althusser, Louis (2010). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları.[Elektronik Sürüm]. (Çev. Alp Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.

Ansal, Hacer (1992). ”Alternatif Teknoloji ve Son Teknolojik Gelişmeler.” (Çev. Nezh Erdoğan). Alternatif Teknoloji, Teknik Değişmenin Politik Boyutları içinde İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 9-24.

Atton Chris (2015). “Alternatif Medya’ya Yaklaşmak: Teori ve Metodoloji.” (Hazırlayanlar: Berrin Yanıkkaya, Barış Çoban). Kendi Medyanı Yarat Alternatif Medya Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler Cilt 1 içinde İstanbul: Kalkedon Yayınları. 21-62.

Arslan, Emre (2001). “Karşıtların Birliğinde Kültür ve İdeoloji: Sınıf Kavgasının Uğrakları.” Praksis, 4, 75-91.

Aydoğan Aylin, Funda Başaran (2012). “Yeni Medyayı Alternatif Medya Bağlamında Anlamak.” (Editör: Ömer Özer). Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik içinde Konya: Literatürk Yayınları, 213-246.

Balibar Etienne (1996). Marx’ın Felsefesi. (Çev. Ömer Laçiner). İstanbul: Birikim Yayınları.

Bailey, Olga Guades (2014). “Brezilya’da Alternatif Medya, Direniş ve Toplumsal Hareketler.” (Hazırlayan: Berrin Yanıkkaya, Barış Çoban). Kendi Medyanı Yarat Cilt I içinde İstanbul: Kalkedon Yayınları, 187-206.

Bailey, Olga Guedes, Bart Cammaerts, Nico Carpentier (2015). Alternatif Medyayı Anlamak. (Çev. Çiğdem Öztürk). İstanbul: Kafka Epsilon Yayıncılık.

Barth Fredrik, (2001). Etnik Gruplar ve Sınırları, Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu. [Elektronik Sürüm]. (Çev. Ayhan Kaya, Seda Gürkan). İstanbul: Bağlam Yayınları.

Berger, A. Arthur (2012). Kültür Eleştirisi, Kültürel Kavramlara Giriş. (Çev. Özgür Emir). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Beverly, Silver (2009). Emegın Gücü, 1870'den Günümüze İşçi Hareketleri ve Küreselleşme. [Elektronik Sürüm]. (Çeviren: Aslı Önel). İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.

Bekiroğlu Onur (2012). Sivil Toplum ve Medya: Demokrasi ve Alternatiflik Kavşagında İki Alan. (Editör: Ömer Özer). Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik içinde Konya: Literatürk Yayınları, 111-167.

Bobbio Norberto, Jacques Texier (1982). "Gramsci ve Sivil Toplum." (Çev. Arda İpek, Kenan Somer) Ankara: Savaş Yayınları.

Boyle P. Michael, M. Douglas McLeod (2014). "Medya ve Protesto: Öğrenci Aktivistlerin Protesto Katılımında Ana Akım ve Alternatif Medyanın Rolü." (Hazırlayan: Berrin Yanıkkaya, Barış Çoban). Kendi Medyanı Yarat Cilt I içinde İstanbul: Kalkedon Yayınları, 207-237.

Çerezcioğlu, Aykut (2013). "Extreme Metal Scene'de Kültürel Sermaye: İzmir Metal Scene Örneği." İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 3(7), 69-80.

Çetinkaya Y. Doğan (2014). "Sefaletten İhyaya": Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi ve E.P Thompson." Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar Dergisi, Sayı: (17), 201-221.

Çoban, Barış (2009). "Küreselleşme, Direniş, Ütopya. Yeni Toplumsal Hareketler-Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet. (Hazırlayan: Barış Çoban). İstanbul: Kalkedon Yayınları, 9-43.

Çoban Barış, Bora Ataman (2015). "Türkiye'de Alternatif Medya." (Der. Çoban Barış, Ataman Bora) Direniş Çağında Türkiye'de Alternatif Medya içinde İstanbul: Kafka Epsilon Yayıncılık, 9-53.

Dağtaş, Banu (1999). İngiliz Kültürel Çalışmalarında İdeoloji. Kurgu Dergisi. Sayı:16, 335-357.

Dickson David (1992). Alternatif Teknoloji, Teknik Değişmenin Politik Boyutları (Çev. Nezh Erdoğan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 9-24.

Dursun, Çiler (1998). Türkiye'de İşçi Sınıf Kimliğinin Medyada Temsili: 1970-1997. Toplum ve Bilim Dergisi. İstanbul: Birikim Yayınları. Güz (78), 210-244.

Dursun, Çiler (2013). İletişim, Kuram, Kritik. Ankara: İmge Kitabevi.

Er, İzzet (1988). "Alt Kültür." Sosyal Bilimler Ansiklopedisi. İstanbul: Risale Yayınları. Cilt 1, 28-29.

Erdoğan, İrfan, Korkmaz Alemdar (1990). İletişim ve Toplum: Kitle İletişim Kuramları Tutucu ve Değişimci Yaklaşımlar. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Erdoğan, İrfan, Korkmaz Alemdar (2010). Öteki Kuram: Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi [Elektronik Sürüm].. Ankara: Erk Yayınları.

Geray, Haluk. (2003). İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları. Ankara: Ütopya Yayınları.

Grossberg, Lawrence (2008). "Kültürel Çalışmalar Ekonomi Politığe Karşı: Bu Tartışmadan Başka Sıkılan Var Mı?" (Çev.-Der. Sevilay Çelenk). İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar içinde Ankara: De Ki Basım Yayım, 131-147.

Güngör, Nazife (2013). İletişim, Kuramlar, Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Güvenç, Bozkurt (2002). İnsan ve Kültür. [Elektronik Sürüm]. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Güzel M. Şehmus (2007). İşçi Tarihine Bakmak. İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

Granjon Fabien (2014). "Enformasyon Hareketliliği Üzerine Bazı Düşünceler," (Hazırlayanlar: Berrin Yanıkkaya, Barış Çoban). Kendi Medyanı Yarat Cilt I içinde. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 157-187.

Hall, Stuart (1994). "Kültür, Medya ve 'İdeolojik Etki'." Çev. ve Der. Mehmet Küçük. Medya, İktidar, İdeoloji içinde. Ankara: Ark Yayınevi, 169-210.

Hall, Stuart (1997). "İdeoloji ve İletişim Kuramı." (Çev. A. Gürata). Der. Süleyman İrvan. Medya, Kültür, Siyaset içinde. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 79-99.

Hall, Stuart (1998). "Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etniklik." (Çev. Hakan Tuncel). http://www.ilefarsiv.com/id/yazi_29.htm Erişim Tarihi: 22.03.2016.

Hall, Stuart (2003). Kodlama ve Kodaçımı. (Hazırlayanlar: Barış Çoban, Zeynep Özarslan). Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji içinde İstanbul: Su Yayınları.

Hall, Stuart (2008). "Kültürel Çalışmalar ve Teorik Miras, Kültürel Çalışmalar ve Ekonomi-Politik." (Der. Sevilay Çelenk). İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar içinde Ankara: De Ki Basım Yayım, 85-115.

Hardt, Hanno (1994). "Eleştirelin Geri Dönüşü ve Radikal Muhalefetin Meydan Okuyuşu: Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişimi

Araştırması.” Çev. ve Der. Mehmet Küçük. Medya, İktidar, İdeoloji içinde. Ankara: Ark Yayınevi, 1-57.

Harvey David (2001). “Sınıf İlişkileri, Sosyal Adalet ve Farklılık Politikası.” (Çev. Sinan Kadir Çelik, Ayça Atikoğlu) Praksis 2, 173-203.

Hebdige Dick (1979). Subculture The Meaning of Style. The Taylor & Francis Group.

İnceoğlu Yasemin (2010). “Alternatif Medya ne Demek?” <http://www.sosyaldegisim.org/2010/12/alternatif-medya-ne-demek/> Erişim Tarihi: 30.11.2015.

Jay, Martin (2014). Diyalektik İmgelem: Frankfurt Okulunun Tarihi ve Çalışmaları (1923-1950). [Elektronik Sürüm]. (Çev. Sevgi Doğan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Jenks, Chris (2005). Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı. (Çev. Nihal Demirkol). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baudrillard Jean (2013). Tüketim Toplumu. [Elektronik Sürüm]. (Çev. Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Karaduman Murat (2003). “İnternet ve Gazetecilik.” (Editör: Sevda Alankuş). Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya içinde. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Keane John (1993). Sivil Toplum ve Devlet, Avrupa’da Yeni Yaklaşımlar. (Çev. Erkan Akın, Aksu Bora vd.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 5-83.

Kellner, Douglas (2008). “Ayrımın Üstesinden Gelmek: Kültürel Çalışmalar ve Ekonomi-Politik.” (Çev. H. Ergül). Der. Sevilay Çelenk. İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar içinde. Ankara: De Ki Basım Yayım, 147-173.

Kocadaş, Bekir (2005). “Kültür ve Medya.” Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 34, 1-13. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873387.pdf> Erişim Tarihi: 30.03.2016.

Koç, Yıldırım (2003). Türkiye’de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketleri Tarihi. [Elektronik Sürüm]. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Koçak Hakan (2008). Türkiye’de İşçi Sınıfının Oluşumunun Sessiz Yılları: 1950’ler. Toplum Bilim Dergisi Sayı 113, 90-127.

Kuczynski, Jurgen (1968). İşçi Sınıfı Tarihi. [Elektronik Sürüm]. (Çev. Galip Üstün). İstanbul: e Yayınları.

Lelandais E. Gülçin (2009). “Sosyal Hareketler Teorileri ve Küreselleşme.” (Hazırlayan: Barış Çoban). Küreselleşme, Direniş, Ütopya. Yeni Toplumsal

Hareketler. Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet İçinde. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 63-91.

Öğünç Pınar (2015). “Ana Akımda Alternatifin Hudutları.” Direniş Çağında Türkiye’de Alternatif Medya. Der. Barış Çoban, Bora Ataman. İstanbul: Kafka Epsilon Yayıncılık. 445-448.

Özer, Ömer (2012). “Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik ve Joseph Pulitzer.” Editör. Ömer Özer Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik, Türkiye’de Alternatif Gazetecilik Üzerine Değerlendirmeler içinde Konya: Literatürk Academia Yayınları.

Sencer, Oya (1969). Türkiye’de İşçi Sınıfı, Doğuşu ve Yapısı. [Elektronik Sürüm]. İstanbul: Habora Kitabevi.

Shoemaker, P., S. Reese, (1997), “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi.” Der. Süleyman İrvan. Medya Kültür Siyaset içinde. Ankara: Ark Yayınları, 99-136.

Smith, Philip (2005). Kültürel Kuram. (Çev. Selime Güzelsarı, İbrahim Gündoğdu). İstanbul: Babil Yayınları.

Şen, A. Fulya (2011). “Kültürel Kimlikler Karşısında Sınıf Kimliği ve İşçi Sınıfı Kimliğinin Medyada Temsili.” İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Güz (33), 87-112.

Şen, Fulya, Ali Çetinkaya (2013). Medyada Sınıf Temsilleri: “1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü Haberleri Üzerine Bir Çözümleme. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı (19), 78-94.

Tabakcı, Nurullah (2008). Kültürlerarası İletişim Sürecinde Alt Kültürde Kimliğin Oluşumu (Türkiye’deki Karaçay Topluluğu Örneği). Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taylan, Ahmet (2015). “Türkiye Alternatif Medya Haritasının Başkenti: Bianet.” Der. Barış Çoban, Bora Ataman).Direniş Çağında Türkiye’de Alternatif Medya içinde. İstanbul: Kafka Epsilon Yayıncılık, 293-318.

Tellan Bülent (2015). ”Uykusuz Habercilik Alternatif Medya Olarak Mizah Dergileri.” Der. Barış Çoban, Bora Ataman. Direniş Çağında Türkiye’de Alternatif Medya içinde. İstanbul: Kafka Epsilon Yayıncılık, 449-474.

Timisi, Nilüfer (2003). Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi. Ankara: Dost.

Tuğla, Kader (2014). “Türkiye’de İnternet Geleneksel Medyadan Daha Demokratik ve Alternatif Bir Haber Ağı Sunuyor mu: T24 Örneği.” Global Media Journal: TR Edition 4(8), 305-325.

Tudor Andrew (2005). Kültür, Kitle İletişimi ve Toplumsal Etken. Der. Erol Mutlu. Kitle İletişim Kuramları içinde. Ankara: Ütopya Yayınları.

Tüm İktisatçılar Birliği (TİB) Araştırması (1976). Türkiye’de İşçi Sınıfı ve Mücadeleleri Tarihi. [Elektronik Sürüm]. Ankara: Maya Matbaacılık.

Türkoğlu, Nurçay (2004). İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim: Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar. İstanbul: Babil Yayınları.

Williams, Raymond (1990). Marksizm ve Edebiyat. [Elektronik Sürüm]. Çev. Esin Tarım. İstanbul: Adam Yayınları.

Williams, Raymond (2012). Anahtar Sözcükler. Çev. Savaş Kılıç. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yaylagül, Levent (2010). Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. 3. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.

Yılmaz Ahmet Sarp, Ataman Bora (2015). “Gezi Direnişinde Alternatif Yeni Medya ve ‘Çapulcu TV’.” Der. Çoban Barış, Ataman Bora. Direniş Çağında Türkiye’de Alternatif Medya içinde. İstanbul: Kafka Epsilon Yayıncılık, 141-178.

Yılmaz Çetin (2013). İşçi Sınıf Bilinci Üzerine Güncel Yaklaşımlar. Çalışma ve Toplum Dergisi Sayı:3, 347-373.

Yüksek, Derya (2015). “Alternatif Medya ve Direniş Kültürü Sosyal Hareketlerde Birleştirici Güç Olarak Alternatif Medya.” Der. Çoban Barış, Ataman Bora. Direniş Çağında Türkiye’de Alternatif Medya içinde. İstanbul: Kafka Epsilon Yayıncılık, 53-79.

<http://sendika10.org/>

http://www.amelebirligi.gov.tr/articles.php?category_id=102

ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında Kırıkkale’de doğdu. 2010 yılında Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü’nde lisans eğitimini tamamladı. 2013 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı’nda yüksek lisans eğitimine başladı.

2013 yılından bu yana da Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

